

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Diplomová práce

Mgr. Šárka Grunová

Školní poradenské pracoviště v inkluzivním vzdělávání

Olomouc 2021

vedoucí práce: doc. Mgr. Dita Finková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Školní poradenské pracoviště v inkluzivním vzdělávání vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

Ve Znojmě 24. dubna 2021

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Mgr. Ditě Finkové, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, cenné rady, připomínky a mimořádně vstřícný přístup. Děkuji Mgr. Daně Škapové za korekturu práce. Největší dík patří mé rodině za trpělivost a podporu v průběhu celého studia.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 PORADENSTVÍ V ČESKÉM ŠKOLSTVÍ.....	7
1.1 Historie poradenských služeb od roku 1948.....	8
1.2 Instituce poskytující poradenské služby ve školství	10
1.3 Legislativní vymezení poskytování poradenských služeb.....	18
2 ŠKOLNÍ PORADENSKÉ PRACOVISŤE	21
2.1 Poradenské služby poskytované školou.....	21
2.2 Členové školního poradenského pracoviště.....	25
2.3 Úloha škol v oblasti kariérového poradenství.....	32
2.4 Dokumentace související s poskytováním poradenských služeb ve škole	35
3 INKLUZIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V SOUČASNÉ ŠKOLE	38
3.1 Vymezení základní terminologie	38
3.2 Právní úprava inkluzivního vzdělávání v ČR	40
3.3 Specifikace vybraných podpůrných opatření.....	43
4 CÍLE A METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	51
4.1 Cíle výzkumného šetření.....	51
4.2 Metodologie výzkumného šetření.....	52
4.3 Místo šetření a výzkumný vzorek	55
5 PŘÍPADOVÁ STUDIE	57
5.1 Personální obsazení ŠPP, organizační struktura a jeho koncepce	58
5.2 Specifikace činností konkrétních poradenských pracovníků školy	60
5.3 Zabezpečení péče o žáky s potřebou PO ve vzdělávání	67
5.4 Dokumentace školního poradenského pracoviště.....	74
5.5 ŠPP v průběhu distančního vzdělávání	76
5.6 Shrnutí výsledků výzkumného šetření	83
ZÁVĚR.....	88

POUŽITÁ LITERATURA	90
INTERNETOVÉ ZDROJE	93
SEZNAM ZKRATEK	94
SEZNAM OBRÁZKŮ	96

ÚVOD

Každý z nás se v průběhu svého života dostává do situací, ve kterých potřebuje nějakou radu. Může se jednat o neformální poradenství, kdy nám pomoc nabídne někdo blízký, na druhé straně však můžeme využít podporu formálního poradenského systému.

Podpora související se školním poradenstvím většinu z nás, ač si to často neuvědomujeme, provází velkou částí našeho života. Už v předškolním věku se někteří z nás podrobili diagnostice z důvodu školní zralosti, v průběhu vlastní školní docházky nám byly poskytovány poradenské služby školou, kterou jsme navštěvovali, následně jsme využívali poradenství v rámci naší další vzdělávací cesty. Ale ani tím to neskončilo. Stali jsme se rodiči. Rodiči dětí, žáků, studentů a i v této roli využíváme služeb školního poradenství.

V posledních letech narůstá nabídka poskytovaných poradenských služeb ze strany školy i dalších institucí. Rovněž lze objektivně říci, že se zvyšuje také poptávka ze strany potenciálních klientů. Stále více rodičů a jejich dětí se obrací na odborníky z důvodu poskytnutí potřebné podpory při řešení problémů. To vše samozřejmě souvisí také s důrazem, který je kladen na inkluzivní vzdělávání. V této oblasti sehrávají důležitou úlohu školní poradenská pracoviště. Ta by měla být dle platné legislativy součástí každé školy. V rámci poskytování poradenských služeb školy se jeví jako vhodné, aby školní poradenská pracoviště fungovala v rozšířené formě, což znamená, že vedle výchovného poradce a školního metodika prevence zde působí i další odborníci, jako je např. školní psycholog nebo školní speciální pedagog.

Vzhledem ke skutečnosti, že autorka práce je členkou školního poradenského pracoviště, které je ve škole zřízeno již od roku 2005, neustále se vyvíjí, rozšiřuje a zdokonaluje své služby, zvolila pro zpracování magisterské diplomové práce právě tuto problematiku.

Hlavním cílem práce je objasnit procesy probíhající v efektivně nastaveném školním poradenském pracovišti tak, aby uvedené skutečnosti byly využitelné pro ostatní školy při zkvalitňování poradenských služeb, které prostřednictvím ŠPP poskytují.

Diplomová práce je tradičně rozdělena na část teoretickou a praktickou, skládá se z pěti kapitol. První kapitola pojednává o poradenství v českém školském systému, vymezuje jeho historický vývoj, instituce poskytující poradenské služby ve školství a legislativní ukotvení poskytování těchto služeb. Druhá kapitola je věnována úloze školního poradenského pracoviště, popisuje poradenské služby poskytované školou, činnosti jednotlivých

poradenských pracovníků, úlohu škol v oblasti kariérového poradenství a současně se zabývá dokumentací vedenou školním poradenským pracovištěm. Ve třetí kapitole autorka práce přibližuje problematiku inkluzivního vzdělávání. Seznámíme se zde s vymezením základní terminologie, právními úpravami inkluzivního vzdělávání v České republice. Následně jsou specifikována vybraná podpůrná opatření. Praktickou část diplomové práce tvoří čtvrtá a pátá kapitola. Čtvrtá kapitola je zaměřena na vytyčení hlavního cíle výzkumného šetření, stanovení dílčích cílů a výzkumných otázek, vysvětluje zvolenou metodologii výzkumného šetření a popisuje místo šetření a výzkumný vzorek. Pátou kapitolu tvoří případová studie, která je věnována reálným procesům probíhajícím v konkrétním školním poradenském pracovišti.

1 PORADENSTVÍ V ČESKÉM ŠKOLSTVÍ

Pojem poradenství se v běžně používaném významu nejčastěji pojí s poskytováním služeb ve formě rad, pomoci nebo podpory. Hledání odpovědí na otázky, pocity bezradnosti či nejistota v kontextu životních situací jsou neoddelitelnou součástí života každého jedince. (Regec in Jurkovičová, Regec, 2013) Dle Novosada (2009) je poradenství základní službou v pomáhajících profesích všude tam, kde se snažíme o podporu člověka formou aktivního zacházení s jeho nepříznivou životní situací a při řešení nastalých problémů.

Novosad (2009, s. 99) ve své publikaci uvádí následující definici poradenství dle Baštecké: „*Poradenství můžeme vymezit jako proces, při kterém profesionál poskytuje druhému člověku (páru, rodině, skupině) ve vztahu partnerské spolupráce při řešení problému informace, rady, vedení a podporu přiměřeně k (nepříznivé) životní situaci člověka a jeho životním cílům a potřebám tak, aby se zlepšila schopnost jedince (páru, rodiny, skupiny) se ve své životní situaci orientovat a na základě využití vlastních sil a zdrojů okolí ji co nejlépe řešit nebo přijmout rozhodnutí, včetně přijetí zodpovědnosti za důsledky svého rozhodnutí.*“

Poradenské služby poskytované ve školách jsou součástí různých druhů poradenství. Ty se obvykle realizují v pedagogicko-psychologickém poradenství, výchovném poradenství, kariérovém poradenství a speciálně-pedagogickém poradenství. (Knotová in Knotová a kol., 2014) Novosad (2009) vysvětluje, že pro poradenské aktivity ve školství je využívána řada v podstatě zástupných pojmů, mezi které patří: výchovné poradenství, edukačně-výchovné poradenství, pedagogicko-psychologické poradenství, školní a studijní poradenství. Jako zastřešující pojem pro oblast poradenské podpory poskytované na školách žákům s problémy v učení a chování, zaměřenou na volbu povolání, prevenci i řešení sociálně-patologických jevů a také na konzultační pomoc učitelům nebo rodičům uvádí pojem „**školní poradenství**“.

Novosad (2009) dále doplňuje, že školní poradenství je podpůrným systémem, který je začleněn do české školské soustavy a jehož stěžejním úkolem je přispívat k optimalizaci jednotlivých fází i celého procesu výchovy a vzdělávání ve škole i v rodině. Do oblasti školního poradenství zahrnujeme činnosti diagnostické, intervenční, terapeutické, konzultační a informační. Tyto služby jsou poskytovány dětem a mládeži, včetně zdravotně postižených jedinců, zpravidla ve věku od tří let do ukončení středního stupně vzdělání, dále také rodičům nebo jejich zákonným zástupcům, učitelům i ostatním pedagogickým pracovníkům.

1.1 Historie poradenských služeb od roku 1948

Školní poradenství má v České republice dlouholetou tradici, jeho obsah a forma se neustále mění a vyvíjí.

Knotová (2014) vysvětluje, že stejně jako u jiných společenskovedních aktivit se vliv politických událostí neblaze projevil také v poradenství v Československu. Po roce 1948 se očekávalo, že změna společensko-politického systému povede k zamezení sociálních a výchovných problémů, a proto nebude poradenských služeb třeba. Teprve po několika letech se začaly reálně posuzovat jejich možnosti a skutečná potřeba.

První Česká poradna byla založena v Brně v roce 1958. Spolupracovala s učiteli, lékaři a současně byla výukovým pracovištěm filozofické fakulty brněnské univerzity. Postupně docházelo k zaměření poraden na práci s problémovou mládeží a na výchovu k volbě povolání. Vše samozřejmě probíhalo v souladu s preferovanými politicko-ekonomickými představami. (Knotová in Knotová a kol., 2014) V tomto období současně začali působit ve školách vyškolení učitelé jako poradci pro volbu povolání. Postupně rostl počet poraden, v roce 1962 došlo k vyslovení požadavku na vybudování výchovného poradenství. Směrnice ministerstva školství a kultury č. j. 1868/62/I/2 ukládala základním školám povinnost zřídit funkci výchovného poradce, jehož úkolem byla práce se žáky talentovanými, péče o žáky problémové a volba povolání. Od roku 1964 vycházelo periodikum *Výchovný poradce*, jež dlouhá léta vedla M. Klímová. Ta koncepčně ovlivnila vývoj výchovného poradenství v následujících letech. (Kohoutek, 1999)

V roce 1967 došlo v důsledku nařízení ministerstva školství ke zřizování krajských pedagogicko-psychologických poraden, vznikla první poradna tohoto typu v Praze. V roce 1978 se síť poraden rozšířily i do tehdejších krajských měst. V souvislosti s novým školským zákonem v roce 1980 došlo také nově k posílení role výchovných poradců na středních odborných školách a učilištích. Termín pedagogicko-psychologické poradenství byl nahrazen pojmem výchovné poradenství. Ministerstvem školství byla zřízena Metodická rada pro výchovné poradenství a Koordinační sbor. Vědecko-výzkumným centrem se stal Ústav sociálního výzkumu mládeže a výchovného poradenství při Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. (Klímová, 1987)

V souvislosti se společenskými změnami, které byly odstartovány v roce 1989, došlo k velkým změnám i v oblasti poradenského systému. V resortu ministerstva školství zanikl

Ústav pro sociální výzkum mládeže a výchovné poradenství i krajské pedagogicko-psychologické poradny. Na druhé straně vznikly instituce, které dodnes zastávají důležitou roli v oblasti školního poradenství. (Chalupová in Valentová a kol., 2013)

Poskytování poradenských služeb bylo výrazně ovlivněno založením **Institutu pedagogicko-psychologického poradenství (IPPP)** v roce 1994, zřizovatelem **IPPP** bylo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Jeho činnost byla od počátku zaměřena na poskytování služeb a metodických rad v oblasti pedagogicko-psychologické, speciálně-pedagogické a volby vzdělávací dráhy. Mezi další aktivity patřilo také vydávání publikací, vytváření analýz a realizace či podpora výzkumů v oblasti poskytování poradenských služeb ve školství. **IPPP** se významným způsobem podílel na zvýšení kvality školských i školních poradenských služeb. V návaznosti na koncepční a organizační změny Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR došlo na konci roku 2011 k převedení **IPPP** pod nově vzniklou organizaci **Národní ústav pro vzdělávání (NUV)**, který sloučil jak **IPPP**, tak Národní ústav odborného vzdělávání i Výzkumný ústav pedagogický. (Knotová in Knotová a kol., 2014) Sloučením **Národního ústavu pro vzdělávání** a **Národního institutu pro další vzdělávání** vznikl k 1. 1. 2020 **Národní pedagogický institut České republiky**.

V České republice postupně docházelo k rozšiřování poskytování poradenských služeb ve školství, vznikala nová zařízení a instituce. Mezi nejdůležitější patřil vznik **speciálně pedagogických center (SPC)** po roce 1990 a **středisek výchovné péče (SVP)** zřizovaných od roku 1991. (Knotová in Knotová a kol., 2014)

Významným krokem bylo zřizování sítě školních poradenských pracovišť, která vznikala díky projektům k podpoře poradenských služeb ve školství s názvem **Vzdělávání – informace – poradenství (VIP)**. První projekt „Rozvoj a zdokonalení integrovaného diagnostického, informačního a poradenského systému v oblasti vzdělávání a volby povolání“, zkráceně označovaný jako „**VIP – Kariéra**“, byl realizován v letech 2005-2008 ve spolupráci **IPPP** s Národním ústavem odborného vzdělávání. Na tento projekt navázal další s názvem „Rozvoj školních poradenských pracovišť (vzdělávání – informace – poradenství)“, zkráceně „**RŠPP - VIP II**“. Realizace projektu probíhala v letech 2009-2011 pod záštitou **IPPP**, partnerem bylo MŠMT ČR. (Knotová in Knotová a kol., 2014) Oba projekty se věnovaly především zavedení pozice školního psychologa a školního speciálního pedagoga do systému práce ve škole.

Na předchozí dva projekty plynule navázal nový projekt „Rozvoj a metodická podpora poradenských služeb“, zkráceně „RAMPS – VIP II“, probíhající v letech 2015-2015. Tento projekt byl poprvé orientován na celý systém školních a školských poradenských služeb, které byly poskytovány také PPP, SPC a pracovišti diagnostických ústavů SVP. Cílem projektu bylo nastavit systém poradenských služeb jako integrovaný, vydefinovat klíčové kompetence pracovníků v systému a navrhnout jeho případné restrukturalizace. Součástí této práce bylo současně vybudování metodického zázemí pro poskytované služby, vytvoření strukturovaného systému DVPP, návrhy standardních činností, případně jejich úpravy. (<http://www.nuv.cz/ramps/o-projektu-ramps>) [online].[cit. 1. 8. 2019]

V současné době v České republice zahrnují poradenské služby ve vzdělávání poradenství ve školách, ve školních poradenských zařízeních včetně kariérního poradenství zahrnujícího volbu vzdělávací a profesní dráhy. Tyto služby jsou poskytovány dětem, žákům, rodičům a pedagogickým pracovníkům škol, předškolních i školských zařízení. Jejich smyslem je zkvalitnění průběhu vzdělávacího procesu, úspěšného vzdělávání i zdravého osobnostního rozvoje žáka, napomáhání při řešení obtíží ve školní práci, výchově a vývoji žáků a pomoc týkající se oblasti rizikového chování žáků. (Vítková, Lechta in Lechta a kol., 2016)

Pedagogicko-psychologické poradenské služby jsou zajišťovány ze strany školních poradenských pracovišť a specializovaných poradenských zařízení. Poradenskými pracovníky na školách jsou výchovný poradce, školní metodik prevence, školní psycholog, školní speciální pedagog a nově také sociální pedagog. Školní poradenská pracoviště společně se školskými poradenskými zařízeními, ke kterým patří pedagogicko-psychologické poradny (PPP) a speciálně pedagogická centra (SPC), vytvářejí integrovaný a vzájemně provázaný systém poskytovaných odborných služeb. (Vítková, Lechta in Lechta a kol., 2016)

1.2 Instituce poskytující poradenské služby ve školství

Mezi instituce poskytující poradenské služby ve školství řadíme školy a školská poradenská zařízení (ŠPZ) – pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra. Ty při své činnosti spolupracují také se zařízeními pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy (středisky výchovné péče), orgány sociálně-právní ochrany dětí, policií, ale i s různými nestátními subjekty.

Poradenství v rámci školy

Na úrovni školy poskytují odborné poradenské služby **školní poradenská pracoviště (ŠPP)** ve smyslu Vyhlášky č. 72/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Jejich zajištění specializovanými odborníky však může být na jednotlivých školách odlišné v závislosti na typu školy, žákovské populace, profesní profilace odborníků, složení pedagogického sboru apod. (Kucharská a kol., 2013)

Školní poradenské pracoviště v základní formě tvoří výchovný poradce a školní metodik prevence, v rozšířeném modelu je pak doplněno o další odborníky jako je školní speciální pedagog, školní psycholog, sociální pedagog aj. Za činnost ŠPP zodpovídá ředitel školy.

Podrobné informace o činnostech a fungování ŠPP jsou uvedeny v samostatné kapitole, která je zaměřena právě na tuto oblast poradenských služeb.

Školská poradenská zařízení – PPP a SPC

Mezi veřejností jsou bezesporu nejznámějším typem poradenského zařízení zaměřeného na problematiku výchovy i školního vzdělávání dětí a mládeže **pedagogicko-psychologické poradny**. Spadají do kompetence jednotlivých školských odborů v krajích. (Novosad, 2009)

Pracovníky **poradny** jsou zpravidla psychologové, speciální pedagogové, kromě nich se na odborných činnostech podílejí i sociální pracovníci. Činnosti jsou realizovány ambulantně, formou individuální péče, ale také formou skupinové práce v prostorách poradny nebo částečně přímo ve školách a školských poradenských zařízeních. (Knotová in Knotová a kol., 2014)

Posláním **poradny** je vytváření vhodných podmínek pro zdravý tělesný a duševní vývoj dětí a mládeže i pro jejich řádný sociální rozvoj. **PPP** poskytuje pedagogicko-psychologické a speciálně-pedagogické služby dětem předškolního věku, žákům základních škol, studentům středních škol, popřípadě dle potřeby i vyšších odborných škol. Zajišťuje rovněž informační podporu a psychologickou pomoc při výchově zákonným zástupcům, případně také metodickou a pedagogicko-psychologickou oporu učitelům i dalším pedagogickým pracovníkům. (Jedlička in Jedlička a kol., 2018)

Knotová (2014) upozorňuje, že hlavní náplní činnosti PPP je diagnostika, poradenství včetně kariérového, intervence, nápravná péče a prevence.

Prostřednictvím diagnostiky, konzultací a individualizovaných návrhů přispívá **PPP** mimořádně nadaným žákům k dalšímu rozvoji jejich intelektuálních předpokladů či uměleckých vloh a současně je nápomocna při vytváření podmínek pro komplexní edukaci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Pro výchovu a vzdělávání výše uvedených jedinců navrhuje vhodná podpůrná opatření. Poradenští pracovníci PPP zajišťují svým klientům rovněž kariérové poradenství. Prostřednictvím specializovaného metodika prevence zabezpečuje **poradna** kromě vlastní diagnostické a intervenční práce v oblasti rizikového chování také metodickou pomoc a koordinaci pro školní metodiky prevence, organizuje jejich pravidelná setkávání i průběžná setkávání. (Jedlička in Jedlička a kol., 2018)

*Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních novelizovaná vyhláškou č. 197/2016 Sb. uvádí, že **poradna**:*

a) zjišťuje pedagogicko-psychologickou připravenost žáků na povinnou školní docházku a vydává o ní zprávu a doporučení,

b) zjišťuje speciální vzdělávací potřeby žáků škol a na základě výsledků psychologické a speciálně pedagogické diagnostiky vypracovává doporučení s návrhy podpůrných opatření pro žáka,

c) vydává zprávu a doporučení podle jiného právního předpisu za účelem stanovení podpůrných opatření na základě posouzení speciálních vzdělávacích potřeb žáka nebo mimořádného nadání žáka,

d) vydává zprávu a doporučení podle jiného právního předpisu k zařazení žáka do školy, třídy, oddělení nebo studijní skupiny zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona nebo zařazení nebo převedení do vzdělávacího programu odpovídajícího vzdělávacím potřebám žáka,

e) provádí psychologická a speciálně pedagogická vyšetření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a žáky mimořádně nadané,

f) poskytuje žákům přímou speciálně pedagogickou a psychologickou intervenci,

g) poskytuje poradenské služby žákům se zvýšeným rizikem školní neúspěšnosti nebo vzniku problémů v osobnostním a sociálním vývoji; jejich zákonným zástupcům a pedagogickým pracovníkům vzdělávajícím tyto žáky poskytuje poradenské služby zaměřené na vyjasňování osobních perspektiv žáků,

h) poskytuje poradenské služby žákům z odlišného kulturního prostředí a s odlišnými životními podmínkami,

i) poskytuje metodickou podporu škole a školskému zařízení při poskytování poradenských služeb a podpůrných opatření,

j) poskytuje žákům kariérové poradenství,

k) poskytuje informační, konzultační, poradenskou a metodickou podporu zákonným zástupcům žáka,

l) prostřednictvím metodika prevence zajišťuje prevenci rizikového chování, realizaci preventivních opatření a koordinaci školních metodiků prevence.

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72#p2a> [online].[cit. 5. 8. 2019]

Standardní činnosti pedagogicko-psychologických poraden jsou podrobně stanoveny v příloze 1. *Vyhlášky 72/2005 Sb.*, ve znění pozdějších předpisů.

Speciálně pedagogická centra představují poradenská pracoviště, která nabízejí expertní služby žákům se zdravotním postižením a znevýhodněním, ale současně i podporu jejich zákonným zástupcům, učitelům a dalším profesionálním vychovatelům. Odborná činnost probíhá jednak ve vlastních prostorách centra, jednak přímo ve školách či školských poradenských zařízeních vzdělávajících tyto žáky, v případě potřeby dochází k realizaci speciálně-pedagogické intervence přímo v rodinách klientů. (Jedlička in Jedlička a kol., 2018)

Vítková a Lechta (2016) vysvětlují, že těžiště služeb **SPC** spočívá v systematické speciálně-pedagogické, psychologické a terapeutické práci. Poskytované služby mají komplexní charakter a jsou zaměřeny zejména na podporu dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v běžných školách a školských zařízeních. Kendíková (2016) uvádí, že **centra** zjišťují připravenost žáků se zdravotním postižením či znevýhodněním na plnění povinné školní docházky, zajišťují speciálně-pedagogickou péči a vykonávají diagnostickou činnost. Dále poskytují pedagogickým pracovníkům i zákonným zástupcům poradenství

v oblasti vzdělávání výše uvedených žáků, včetně metodické podpory škole. Jedlička (Jedlička a kol., 2018) k tomu dodává, že **SPC** poskytují školám na jejich vyžádání potřebnou informační a metodickou podporu. Dále upozorňuje na skutečnost, že **centra** připravují dle svého zaměření odborné podklady pro nastavení podpůrných opatření pro žáky s mentálním, tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením, žáky s vadami řeči, se souběžným postižením více vadami nebo pro jedince s autismem a pro zařazení těchto dětí, žáků či studentů do určitých typů škol, případně na základě výsledků komplexních vyšetření odůvodňují návrhy na jejich přeřazení jinam. Novosad (2009) poukazuje na skutečnost, že **SPC** rovněž zabezpečují pomoc v oblasti profesního poradenství, profesní orientace, volby dalšího studia a odborné přípravy i pracovního uplatnění klientů.

V **centrech** jsou koncentrovány informace, pomůcky a služby, které jsou poskytovány klientům ze strany psychologů, sociálních pracovníků a speciálních pedagogů s největšími odbornými zkušenostmi. S řadou těchto institucí spolupracují na zlomkový úvazek také praktičtí lékaři pro děti a dorost příslušných specializací nebo právníci, kteří se profesně zaměřují na sociálně právní pomoc a ochranu osob se zdravotním postižením. (Jedlička in Jedlička a kol., 2018)

V současné době v České republice existují následující **speciálně pedagogická centra**:

- centrum poskytující služby žákům s vadami řeči,
- centrum poskytující služby žákům se zrakovým postižením,
- centrum poskytující služby žákům se sluchovým postižením,
- centrum poskytující služby žákům s tělesným postižením,
- centrum poskytující služby žákům s mentálním postižením,
- centrum poskytující služby žákům s poruchou autistického spektra,
- centrum poskytující služby žákům hluchoslepým,
- centrum poskytující služby žákům s více vadami. (Kendíková, 2016)

Činnost **SPC** je ukotvena ve *Vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních* novelizovaná vyhláškou č. 197/2016 Sb.

Střediska výchovné péče

Mezi školskými pracovišti, která mají velmi blízko k poradenským zařízením, ať už svými službami, činnostmi nebo typem klientů, jsou důležitá *střediska výchovné péče (SVP)*. V současné době nejsou legislativně řazena mezi školská poradenská zařízení. Tým pracovníků je obvykle tvořen pedagogickými pracovníky, jako je např. vychovatel nebo asistent pedagoga, speciální pedagog - etoped, sociální pracovník a psycholog. (Knotová in Knotová a kol., 2014)

Střediska výchovné péče představují školská zařízení zaměřená na preventivně-výchovnou péči a na psychologickou podporu mravně ohrožené mládeže i dětí, u kterých se vyskytly poruchy chování či obtížně zvladatelné vztahové problémy ve škole, v rodině, případně také s vrstevníky. (Jedlička in Jedlička a kol., 2018) Šauerová a kol. (2012) k tomu ve své publikaci dodávají, že *SVP* poskytují preventivně-výchovnou péči dětem a mládeži s rizikem poruch chování nebo rozvinutými projevy poruch chování, u kterých nebyla nařízena ústavní výchova či uložena ochranná výchova.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že klienty *SVP* jsou děti, žáci a studenti s rizikem vzniku a vývoje poruch chování, výchovných problémů a sociálně-negativních jevů, u kterých není nařízena ústavní nebo uložena ochranná výchova. *Střediska* poskytují současně své služby také zákonným zástupcům a školám. Klienty se mohou stát děti od tří let věku až do ukončení přípravy na povolání, dle místních podmínek nebo zaměření mohou tyto instituce poskytovat služby pouze určité věkové kategorii. (Knotová in Knotová a kol., 2014)

Cílem činnosti *středisek* je zmírňovat, případně odstraňovat příčiny nebo důsledky již rozvinutých poruch chování, a předcházet tak vzniku či dalšímu rozvoji negativních projevů chování a nežádoucích jevů v sociálním vývoji žáků. (Kucharská a kol., 2013) Dle Novosada (2009) je cílem *SVP* prostřednictvím systematické péče předcházet závažnějším problémům, jako je např. kriminalita dětí a mládeže, toxikomanie a prostituce. V případě, že je pomoc dostatečně efektivní, dochází u mnoha klientů k nápravě nebo zmírnění poruch chování.

Spektrum služeb poskytovaných *středisky výchovné péče* je poměrně široké. K základním z nich patří služby poradenské, diagnostické a preventivně-výchovné, vykonávají však také činnosti vzdělávací, reedukační a terapeutické. *SVP* úzce spolupracují s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, zdravotnickými zařízeními a dalšími subjekty podílejícími se na prevenci a řešení rizikového chování. Služby mohou být poskytovány formou **ambulantní, stacionární** nebo **internátní**. (Knotová in Knotová a kol., 2014)

Ambulantní péče je poskytována v ambulantním oddělení a to pouze na základě žádosti klienta či zákonného zástupce klienta. Žádost může být podána i na doporučení školy či školského poradenského pracoviště. Této péči zpravidla předchází pedagogicko-psychologické a speciálně-pedagogické vyšetření. Práce s klienty může být individuální nebo skupinová, případně může rodina docházet na rodinnou terapii. Poskytované služby jsou bezplatné. V případě, že výsledky ambulantní péče neodpovídají potřebě klientů, je na základě doporučení ambulantního oddělení nabízena stacionární, popř. internátní péče. (Knotová in Knotová a kol., 2014)

Stacionární (celodenní) péče je rovněž bezplatná, hrazena je pouze strava. Je poskytována na základě žádosti zákonného zástupce. Probíhá zpravidla dva měsíce ve dnech školního vyučování, případně mohou být klientům nabízeny dobrovolné prázdninové programy. Klienti nejsou v **SVP** ubytováni, po skončení odchází domů, zpravidla v odpoledních hodinách. Při této péči jsou typické skupinové aktivity. Vzdělávání je zajištěno buď v kmenové škole, nebo ve škole, s níž má **SVP** dohodu, případně přímo v prostorách **střediska** na základě individuálního učebního plánu, který je sestaven ve spolupráci s kmenovou školou. V průběhu stacionární péče probíhá pravidelná spolupráce s rodinou. (Knotová in Knotová a kol., 2014)

Internátní péče je poskytována na základě smlouvy, je částečně hrazena ze strany klienta nebo zákonného zástupce. Má režimový a terapeutický charakter. Klienti jsou v pravidelném kontaktu s rodinou. Rodiče mohou být v průběhu pobytu účastníky rodičovské skupiny a společně se svými dětmi mohou absolvovat i různé programy nabízené **střediskem**. Školní docházka je zajišťována přímo v **SVP** dle individuálního učebního plánu sestaveného kmenovou školou nebo ve škole, se kterou má **SVP** dohodu. (Knotová in Knotová a kol., 2014)

Po ukončení péče obdrží zákonní zástupci komplexní závěrečnou zprávu, obsahující podrobnou diagnostiku dané poruchy chování, výsledky klienta podle stanovených cílů terapeuticko-výchovné péče a dále následná výchovná doporučení. (Knotová in Knotová a kol., 2014)

Na základě podnětu vedení školy může **středisko výchovné péče** nabídnout metodickou a poradenskou podporu učitelům. Pro školu může zabezpečovat i preventivně-výchovné činnosti s třídními kolektivy. Realizace preventivního programu pro školu se zpravidla odehrává ve třech fázích: diagnostické, intervenční a hodnotící. Speciálně-psychologická

diagnostika je zaměřena na proces poznávání sociálního klimatu třídy, výchovného stylu vedení třídního kolektivu, rozložení rolí, na autoritu učitele i rozpoznání poruch v sociálních vztazích. Účelem této intervence je především neformální ovlivňování dosavadního fungování vztahů mezi žáky, jejich postojů a hodnotových orientací. V závěrečné fázi programu je prováděno ze strany pracovníků střediska vyhodnocení a jsou formulována písemná doporučení pro potřeby školy. (Jedlička in Jedlička a kol., 2018)

Orgány sociálně-právní ochrany dětí

Se všemi poskytovateli poradenských služeb ve školství úzce spolupracují **orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)**. Ty zajišťují na základě zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, obnovu narušených funkcí rodiny. **OSPOD** poskytuje sociálně-právní ochranu nezletilým dětem v případě, že nepříznivé skutečnosti přetrvávají delší dobu nebo dosahují takové intenzity, že mohou negativně ovlivňovat vývoj dítěte. (Knotová in Knotová a kol., 2014)

Matoušek (in Matoušek, Pazlarová, 2016) uvádí, že orgán **sociálně-právní ochrany dětí** je státní orgán, jehož úkolem je chránit zájmy nezletilých dětí. Následně vymezuje tyto **orgány sociálně-právní ochrany dětí** působící v ČR: *Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, krajské úřady, úřad práce a obecní úřady obcí s rozšířenou působností i obecní a újezdní úřady.*

Na větších úřadech bývá **OSPOD** rozdělen na různá oddělení, přesné organizační členění však není předepsáno. Často se člení na **oddělení péče o dítě** a **oddělení sociální prevence**. Jednotlivá oddělení spolu úzce spolupracují. Menší úřady nemají oddělení ustanovena, jsou zde však rozděleny činnosti sociálních pracovníků a kurátorů. Pracovníci **OSPOD** kromě sociálně-právní ochrany dětí poskytují současně sociálně-právní poradenství, sociální terapii, zprostředkovávají či doporučují odbornou pomoc a služby různých institucí a odborníků, zabývají se rovněž oblastí náhradní rodinné péče a lidmi, kteří se ocitli v obtížné životní situaci. (Knotová in Knotová a kol., 2014)

Vzhledem ke svému zaměření **OSPOD** pravidelně spolupracuje se soudy, orgány činnými v trestním řízení, školami a školskými poradenskými pracovišti, SVP, zdravotnickými zařízeními. Na pracovníky **OSPOD** se mohou obracet s žádostí o pomoc rodiče v případě, že nastane situace, ve které potřebují pomoc při výchově dětí a péči o děti. O pomoc mohou

žadat také školy, když se jim nedaří navodit potřebnou spolupráci s rodiči dětí při závažných výchovných problémech. S žádostí o pomoc se na **OSPOD** mohou obracet i samotné děti. (Knotová in Knotová a kol., 2014)

1.3 Legislativní vymezení poskytování poradenských služeb

Puškinová (in Mertin, Krejčová, 2020) uvádí, že pokud je **škola** zapsána ve školském rejstříku, pak má právo a současně i povinnost vykonávat svou činnost v rozsahu tohoto zápisu dle školského zákona, resp. právních předpisů provádějících školský zákon. **Škola** tedy kromě vlastního vzdělávání poskytuje i poradenské služby, poradenskou pomoc zejména v souladu se:

- *zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon),*
- *vyhláškou 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních,*
- *vyhláškou 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.*

Poradenské služby a poradenská pomoc ve škole je poskytována konkrétními pedagogickými pracovníky, jedná se především o **výchovného poradce, školního metodika prevence, školního psychologa a školního speciálního pedagoga**. Ti jsou v rámci popisu poradenské pomoci školy obsaženi v příloze č. 1 vyhlášky 27/2016 zahrnutí do skupiny **poradenských pracovníků školy**, kteří spolupracují s dalšími pedagogickými pracovníky školy, především třídními učiteli. (Puškinová in Mertin, Krejčová a kol., 2020)

Ondráčková (in Knotová a kol., 2014) uvádí, že poradenští pracovníci působící na školách poskytují celou řadu služeb. Jejich množství je přímo závislé na personálním složení pracoviště. Rozsah poradenských služeb, které má škola poskytovat, vymezuje § 7 vyhlášky č. 72/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů a to následovně:

(1) Ředitel základní, střední a vyšší odborné školy zabezpečuje poskytování poradenských služeb ve škole školním poradenským pracovištěm, ve kterém působí zpravidla výchovný poradce a školní metodik prevence, kteří spolupracují zejména s třídními učiteli, učiteli výchov, případně s dalšími pedagogickými pracovníky školy. Poskytování poradenských služeb ve škole může být zajišťováno i školním psychologem nebo školním speciálním pedagogem.

(2) Ve škole jsou zajišťovány poradenské služby v rozsahu odpovídajícímu počtu a vzdělávacím potřebám žáků školy zaměřené zejména na

- a) poskytování podpůrných opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami,*
- b) sledování a vyhodnocování účinnosti zvolených podpůrných opatření,*
- c) prevenci školní neúspěšnosti,*
- d) kariérové poradenství spojující vzdělávací, informační a poradenskou podporu k vhodné volbě vzdělávací cesty a pozdějšímu profesnímu uplatnění,*
- e) podporu vzdělávání a sociálního začleňování žáků z odlišného kulturního prostředí a s odlišnými životními podmínkami,*
- f) podporu vzdělávání žáků nadaných a mimořádně nadaných,*
- g) průběžnou a dlouhodobou péči o žáky s výchovnými či vzdělávacími obtížemi a vytváření příznivého sociálního klimatu pro přijímání kulturních a jiných odlišností ve škole a školském zařízení,*
- h) včasnou intervenci při aktuálních problémech u jednotlivých žáků a třídních kolektivů,*
- i) předcházení všem formám rizikového chování včetně různých forem šikany a diskriminace,*
- j) průběžné vyhodnocování účinnosti preventivních programů uskutečňovaných školou,*
- k) metodickou podporu učitelům při použití psychologických a speciálně pedagogických postupů ve vzdělávací činnosti školy,*
- l) spolupráci a komunikaci mezi školou a zákonnými zástupci,*
- m) spolupráci školy při poskytování poradenských služeb se školskými poradenskými zařízeními. (<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72>) [online].[cit. 21. 7. 2020]*

Puškinová (in Mertin, Krejčová, 2020) konstatuje, že právo na poskytování poradenské pomoci je právem dětí, žáků a studentů, zákonných zástupců dětí a zákonných zástupců nezletilých žáků. Dále uvádí, že s výše uvedeným právem souvisí:

- povinnost školy poskytovat poradenskou činnost prostřednictvím poradenských pracovníků,
- povinnost pedagogických pracovníků zachovávat mlčenlivost a ochraňovat před zneužitím výsledky poradenské pomoci školního poradenského pracoviště, se kterými přišel do styku.

V případě, že je *školské poradenské zařízení* (pedagogicko-psychologická poradna, speciálně pedagogické centrum) zapsáno ve školském rejstříku, pak povinně vykonává svou činnost podle školského zákona. Znamená to, že poskytuje poradenské služby a poradenskou pomoc zejména v souladu se stejnými právními normami jako *škola*. (Puškinová in Mertin, Krejčová a kol., 2020)

Rovněž činnosti pracovníků *školského poradenského zařízení* jsou v právních předpisech upravovány ve dvou rovinách, a to následovně:

- dle přílohy *vyhlášky 72/2005 Sb.* konkrétní pedagogičtí a sociální pracovníci ve školském poradenském zařízení prostřednictvím standardní činnosti zajišťují poradenské služby,
- dále je činnost těchto pedagogických pracovníků poradenskou pomocí školského poradenského zařízení, kterou vymezuje jednak *školský zákon*, jednak *vyhláška 27/2016 Sb.* (Puškinová in Mertin, Krejčová a kol., 2020)

Dle školského zákona je pomoc školského poradenského zařízení v záležitostech týkajících se vzdělávání právem dětí, žáků, studentů, zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků. Povinností pedagogických pracovníků ŠPZ je uvedenou poradenskou pomoc poskytovat, zachovávat mlčenlivost a chránit před jejím zneužitím výsledky poradenské pomoci ŠPZ, se kterými přišli do styku. (Puškinová in Mertin, Krejčová a kol., 2020)

2 ŠKOLNÍ PORADENSKÉ PRACOVISŤE

Poskytování kvalitních poradenských služeb ve školách je v současné době jednou z možností, jak podporovat kvalitu výchovně-vzdělávacího procesu a zvládat problémy, které tento proces přináší. (Ondráčková in Knotová a kol., 2014) Poradenské služby na školách jsou poskytovány prostřednictvím **školního poradenského pracoviště**, které musí být dle platných legislativních dokumentů zřízeno na každé škole. Jeho členy jsou zpravidla výchovný poradce a školní metodik prevence, v rozšířeném modelu pak školní speciální pedagog a školní psycholog.

Kucharská a kol. (2014) uvádí, že pro optimální fungování školního poradenského pracoviště je nutné:

- vytvoření konkrétní koncepce poskytování poradenských služeb v dané škole,
- dohoda na odborných kompetencích jednotlivých odborníků,
- pověření některého z odborníků koordinační činností ŠPP,
- nastavení pravidel fungování ŠPP, pravidel pro vzájemnou spolupráci a setkávání všech zainteresovaných odborníků,
- koordinace spolupráce s odborníky ze spolupracujících organizací,
- vytvoření pravidel komunikace a předávání informací v dané škole v souladu s dodržováním *Zákona o ochraně osobních údajů č. 101/2000 Sb.*,
- vytvoření systému vedení dokumentace ŠPP, včetně dokumentace jednotlivých zapojených odborníků,
- vytvoření informačního systému ŠPP – webové stránky školy, účast členů ŠPP na rodičovských schůzkách,
- zajištění materiálně-technického vybavení ŠPP.

2.1 Poradenské služby poskytované školou

Základním předpokladem pro poskytování poradenských služeb ve škole je ujasnění si **účelu a pravidel** jejich poskytování. To znamená, že dříve, než škola začne komunikovat s žáky a jejich zákonnými zástupci, než jim začne sdělovat určité informace a poskytovat poradenské služby, je nezbytné, aby si jednotliví poradenští pracovníci školy jednoznačně ujasnili účel

a pravidla poskytování poradenských služeb, která je nutné respektovat v jakémkoli okamžiku poskytování poradenské služby ve škole. (Puškinová in Mertin, Krejčová a kol., 2020)

Účel poskytování poradenských služeb je specifikován v § 2 vyhlášky 72/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů následovně:

Účelem poradenských služeb je přispívat zejména k

a) vytváření vhodných podmínek pro zdravý tělesný a psychický vývoj žáků, pro jejich sociální vývoj, pro rozvoj jejich osobnosti před zahájením vzdělávání a v průběhu vzdělávání,

b) naplňování vzdělávacích potřeb a rozvíjení schopností, dovedností a zájmů před zahájením a v průběhu vzdělávání,

c) zjišťování speciálních vzdělávacích potřeb žáka a mimořádného nadání žáka, doporučování vhodných podpůrných opatření a vyhodnocování poskytování podpůrných opatření žákům se speciálními vzdělávacími potřebami a žákům mimořádně nadaným,

d) prevenci a řešení vzdělávacích a výchovných obtíží, prevenci různých forem rizikového chování a dalších problémů souvisejících se vzdáváním a s motivací k překonávání problémových situací,

e) vytváření vhodných podmínek pro vzdělávání žáků uvedených v § 16 odst. 9 školského zákona,

f) vytváření vhodných podmínek, forem a způsobů práce pro žáky, kteří jsou příslušníky jiných kultur nebo žijí v odlišných životních podmínkách,

g) vytváření vhodných podmínek, forem a způsobů práce pro žáky nadané a mimořádně nadané,

h) vhodné volbě vzdělávací cesty a pozdějšího profesního uplatnění,

i) rozvíjení pedagogicko-psychologických a speciálně-pedagogických znalostí a profesních dovedností pedagogických pracovníků ve školách a školských zařízeních,

j) podpoře vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných ve školách a školských zařízeních, jakož i zmírňování důsledků znevýhodnění a prevenci jeho prohlubování,

k) metodické podpoře pedagogů, kteří se podílejí na vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných,

l) metodické podpoře výchovných poradců a školních metodiků prevence, asistentů pedagoga a dalších pedagogických pracovníků, kteří se podílejí na zajišťování podpůrných opatření ve vzdělávání žáků,

m) posílení kvality poskytovaných poradenských služeb zejména prostřednictvím součinnosti školských poradenských zařízení a školních poradenských pracovišť,

n) součinnosti s orgány veřejné moci a s právnickou osobou uvedenou v § 16b odst. 1 školského zákona.

Stejně tak jako **účel** poradenských služeb specifikuje i **pravidla** jejich poskytování vyhláška 72/2005 Sb. V § 2a uvádí:

(1) Při poskytování poradenských služeb školy a školská poradenská zařízení

a) dodržují účel poradenských služeb,

b) dodržují etické zásady poskytování poradenských služeb,

c) vycházejí z individuálních potřeb žáka, podporují jeho samostatnost a přispívají k jeho sociálnímu začleňování,

d) poskytují zletilému žákovi nebo zákonnému zástupci žáka zprávu a doporučení, které jsou výsledkem psychologické nebo speciálně pedagogické diagnostiky,

e) spolupracují s jinými školami a školskými zařízeními,

f) sledují a vyhodnocují poskytování navržených podpůrných opatření žáka,

g) informují žáka a zákonného zástupce žáka o poradenských službách poskytovaných školou nebo školským poradenským zařízením,

h) poskytují žákovi a zákonnému zástupci žáka podrobné a srozumitelné seznámení s průběhem a výsledkem poskytování poradenských služeb.

Standardní poradenské služby ve škole v rozsahu uvedeném v příloze č. 3 vyhlášky č. 72/2005 Sb. se dle § 1 odst. 2 této vyhlášky poskytují bezplatně, pokud se poskytují dětem, žákům, studentům a jejich zákonným zástupcům na základě jejich žádosti nebo na podkladě rozhodnutí orgánu veřejné moci. Poradenské služby ve školách poskytuje výchovný poradce, školní metodik prevence, školní psycholog a školní speciální pedagog, kteří jsou sdruženi v rámci školního poradenského pracoviště. Ti úzce spolupracují především s třídními učiteli, učiteli výchov a dalšími pedagogickými pracovníky. Právní předpisy striktně neurčují, zda musí v rámci školního poradenského pracoviště působit všichni uvedení poradenští pracovníci. Na uvedenou právní úpravu navazuje obsah Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV), který ve *Slovníčku uvedených výrazů* rozděluje školní poradenská pracoviště na neúplná (tvořená výchovným poradcem, školním metodikem prevence a třídními učiteli) a úplná (rozšířená o pozici školních speciálních pedagogů a psychologů). (Puškinová in Mertin, Krejčová a kol., 2020)

Zapletalová (in Miovský a kol., 2010) uvádí, že pravidla pro poskytování poradenských služeb ve škole jsou obvykle ukotvena ve školním řádu, ve kterém jsou vymezeny podmínky, za jakých jsou poskytovány poradenské služby včetně služeb školního speciálního pedagoga nebo školního psychologa. Dále upozorňuje na skutečnost, že poradenské služby ve škole musí být pro žáky, jejich rodiče i učitele časově dostupné. Každý poradenský pracovník by měl mít pevně stanoveny konzultační hodiny pro všechny výše zmiňované skupiny. K poskytování poradenských služeb by mělo docházet v prostorách, které jsou k tomu určeny.

Každá škola by měla mít zpracovaný soubor informací o poradenských službách, které poskytuje. Tento soubor musí být veřejně přístupný. Jeho součástí by mělo být zejména umístění prostor pro poskytování poradenských služeb v budově školy, jména a funkce poradenských pracovníků školy, kontakty na tyto pracovníky, základní informace o službách

poskytovaných jednotlivými poradenskými pracovníky školy a konzultační hodiny poradenských pracovníků školy. (Zapletalová in Miovský a kol., 2010)

2.2 Členové školního poradenského pracoviště

Výchovný poradce

Klíčovým poradenským pracovníkem na školách je **výchovný poradce (VP)**. Ředitel školy by měl věnovat velkou pozornost výběru správného zaměstnance. Ten musí mít nejen náležité vzdělání, ale současně i osobnostní předpoklady. Mezi hlavní z nich můžeme zařadit zejména schopnost empatie, důvěryhodnost, komunikativnost, ale také spolehlivost a schopnost klidně a rozvážně řešit krizové situace. Důležitá je však i schopnost kvalitně spolupracovat s kolegy a umění vést lidi. Výchovný poradce by se měl neustále vzdělávat. (Kendíková, 2016)

Výchovným poradcem může jmenovat ředitel školy jakéhokoli učitele. Předpokladem a kvalifikací pro výkon této funkce je studium dané vyhláškou č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků. Vyhláškou je přesně stanoven rozsah a obsah studia, uskutečňuje se na vysokých školách v rámci celoživotního vzdělávání v délce trvání nejméně 250 vyučovacích hodin. (Ondráčková in Knotová a kol., 2014) Jde o specializaci v základním oboru zaměřenou na oblast pedagogiky, speciální pedagogiky a psychologie. (Puškinová in Mertin, Krejčová a kol., 2020)

Rozsah hodin přímé vyučovací činnosti je dán podle § 3 Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků:

Učiteli – výchovnému poradci se snižuje týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti

a) v základní a střední škole s počtem žáků

- 1. do 150 o 1 hodinu týdně,*
- 2. do 250 o 2 hodiny týdně,*
- 3. do 550 o 3 hodiny týdně,*

4. do 800 o 4 hodiny týdně,

5. nad 800 o 5 hodin týdně,

b) v základní škole speciální s počtem tříd

1. do 7 o 1 hodinu týdně,

2. do 12 o 2 hodiny týdně,

3. nad 12 o 3 hodiny týdně. (<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-75>) [online].[cit. 21. 7. 2020]

Výchovný poradce může být zařazen do 13. platové třídy. Východiskem tohoto zařazení je nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě, které určuje práce učitele zařazené do 13. platové třídy. Podmínky pro zařazení výchovného poradce do 13. platové třídy jsou následující:

- výkon specializované metodologické činnosti v oblasti pedagogiky a psychologie,
- získání specializace pomocí určeného studia. (Puškinová in Mertin, Krejčová a kol., 2020)

Ondráčková (in Knotová a kol., 2014) upozorňuje na skutečnost, že se **výchovný poradce** setkává při své činnosti s mnoha citlivými a důvěrnými údaji, proto je třeba respektovat a dodržovat Etický kodex výchovných poradců schválený Asociací výchovných poradců v roce 2008, viz <https://www.asociacevp.cz/o-asociaci/eticky-kodex-vychovnych-poradcu/>.

Základní činnosti **výchovného poradce** jsou vymezeny v příloze č. 3 vyhlášky 72/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů. V souladu s touto vyhláškou mezi ně patří:

- **Poradenské činnosti** – tj. kariérové poradenství, poradenství pro žáky s výukovými obtížemi, poradenství a péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, poradenství zákonným zástupcům těchto žáků, poradenství žákům z jiných kultur a cizojazyčného prostředí.
- **Metodické a informační činnosti** – sem patří činnosti obnášející zprostředkování dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků školy, předávání veškerých důležitých informací, které se týkají nových metodických postupů, pedagogické diagnostiky a intervence. Do této oblasti spadá rovněž veškerá evidence práce se žáky a

shromáždování odborných zpráv z vyšetření žáků a další související dokumentace. (Puškinová in Mertin, Krejčová a kol., 2020)

Dle Kendíkové (2016) bývá v oblasti **výchovného poradenství** praxe na českých školách velmi rozdílná. Bezpochyby závisí na typu školy, její velikosti, složení pedagogického sboru atd. Současně závisí na tom, kolik se na škole vzdělává žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, žáků mimořádně nadaných či žáků s odlišným mateřským jazykem. Dále uvádí, že v některých školách **výchovný poradce** vede metodicky asistenty pedagoga. Puškinová (in Mertin, Krejčová a kol., 2020) dodává, že **výchovný poradce** představuje rovněž klíčovou osobu při komunikaci se školskými poradenskými zařízeními a dalšími spolupracujícími organizacemi (PPP, SPC, SVP).

Ondráčková (in Knotová a kol., 2014) doporučuje, aby při stanovování náplně práce **výchovného poradce** byl brán zřetel na to, kdo se na poskytování poradenských služeb ve škole podílí a jak spolu jednotliví poradenská pracovníci spolupracují. Dále uvádí, že **výchovný poradce** by měl vždy svou představu o fungování poradenských služeb projednat s vedením školy a dohodnout se na společném postupu. Vedení školy by pak mělo výchovnému poradci vytvořit pro jeho práci dostatečné podmínky a jeho práci podporovat.

Školní metodik prevence

Vznikem příznivé psychosociální atmosféry ve výchovně-vzdělávací instituci, jakož i podporou zdravého vývoje všech žáků se zabývá především **školní metodik prevence**. Svou pozornost věnuje poruchám socializace a produktivnímu zvládnutí výchovných obtíží. Současně nabízí poradenskou pomoc a podporu zákonným zástupcům při výchově žáků s projevy rizikového chování, se specifickými vývojovými poruchami, se vztahovými obtížemi a s kázeňskými problémy. (Jedlička in Jedlička a kol., 2018)

Školní metodik prevence (ŠMP) je učitel konkrétní školy, který se současně tímto stává zároveň poradenským pracovníkem. V současné době nemá tento pedagog sníženou přímou vyučovací povinnost. Pro výkon této funkce musí pedagogické pracovník splňovat v souladu s platnou legislativou následující předpoklady:

- Musí být pedagogickým pracovníkem podle § 2 zákona č. 563/2004 Sb. *o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů*.
- Musí být absolventem magisterských studijních programů učitelských oborů nebo absolventem magisterského studia neučitelského zaměření doplněného o studium pedagogiky podle § 22 odst. 1 písm. a) zákona č. 563/2004 Sb.
- Musí naplnit kvalifikační předpoklady v souladu s vyhláškou č. 317/2005 Sb., *o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků*.
- Na tuto pracovní pozici musí být jmenován ředitelem školy. (Burdová, 2019)

Puškinová (in Mertin, Krejčová a kol., 2020) uvádí, že pokud školní metodik prevence vykonává svou činnost ve veřejné škole a je odměňován platem, pak mu je při splnění určitých podmínek poskytován specializační příplatek dle § 133 zákona č. 262/2006 Sb., *zákoník práce*. Ten činí 1 000 až 2 000 Kč měsíčně v případě, že pedagogický pracovník vedle přímé pedagogické činnosti vykonává také specializované činnosti a k jejich výkonu má další nezbytné kvalifikační předpoklady.

Standardní činnosti **školního metodika prevence** jsou rovněž vymezeny v příloze č. 3 vyhlášky 72/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o:

- **metodické a koordinační činnosti,**
- **informační činnosti a**
- **poradenské činnosti.**

V *Národní strategii primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2019-2027* nalezneme následující **činnosti školního metodika prevence**:

- *Koordinace tvorby a kontrola realizace preventivního programu školy. Koordinace a participace na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislosti, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších forem rizikového chování.*

- *Metodické vedení pedagogických pracovníků školy v oblasti primární prevence rizikového chování (vyhledávání problémových projevů chování, preventivní práce s třídními kolektivy, nastavení vhodné podpory směřující k odstranění rizikového chování apod.).*

- *Koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti primární prevence rizikového chování.*

- *Koordinace spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku primární prevence rizikového chování.*

- *Vedení písemných záznamů umožňujících doložit rozsah a obsah jeho činností, navržených a realizovaných opatření. Kontaktování odpovídajícího odborného pracoviště a participace na intervenci a následné péči v případě akutního výskytu rizikového chování. Vedení dokumentace, evidence a administrativy související se standardními činnostmi v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů a předávání informací o realizovaných preventivních programech školy pro potřeby analýz, statistik a krajských plánů prevence. (https://www.msmt.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_prevence_2019_27.pdf)*

[online].[cit. 29. 7. 2020]

Popis standardních činností by měl být východiskem pro stanovení pracovní náplně **školního metodika prevence**. Ta by měla obsahovat popis práv a povinností v rámci organizační struktury školy a kompetence školního metodika prevence při řešení nejrůznějších problémů. (Vacková, Ondráčková in Knotová a kol., 2014)

Školní speciální pedagog

Školní speciální pedagog (ŠSP) může být dalším členem školního poradenského pracoviště, které podléhá řediteli a vedení školy. Pro ředitele je to podřízený, který však může velmi významně podpořit inkluzivní vzdělávání. K tomu přispívá jeho odborné zaměření, erudovanost, zkušenosti, ale i osobní nastavení. **Školní speciální pedagog** se může stát významným partnerem pro budování koncepce školy i pozitivních přístupů k žákům se zjevnými nebo skrytými odlišnostmi. Současně může na tomto poli vykonávat i metodickou činnost, vést ostatní učitele, může být rovněž jejich školitelem v odborných okruzích, které jsou spojeny s inkluzivním vzděláváním. (Kucharská, Mrázková a kol., 2014)

Školní speciální pedagog je pedagogickým pracovníkem, proto jsou předpoklady pro výkon jeho činnosti předpoklady pedagogického pracovníka dle § 3 zákona 563/2004 Sb. Mezi ně řadíme:

- plná způsobilost k právním úkonům,
- získání odborné kvalifikace pro přímou pedagogickou činnost, kterou pedagogický pracovník vykonává dle § 18 zákona č. 564/2004 Sb.,
- bezúhonnost,
- zdravotní způsobilost,
- prokázání znalosti českého jazyka. (Puškinová in Mertin, Krejčová a kol., 2020)

Kendíková (2016) upozorňuje, že české školy zaměstnávají speciální pedagogy stále častěji. Ve školách tak díky tomu dochází ke zkvalitnění poradenského servisu a péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami i žáky nadané. Současně se zvyšují i výukové kompetence pedagogů, zlepšuje se spolupráce mezi školou a rodinou.

Mezi základní činnosti, které speciální pedagog vykonává, patří depistáž, tedy vyhledávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich zařazení do speciálně-pedagogické péče. Kromě toho **školní speciální pedagog** provádí také diagnostické, intervenční, metodické a koordinační činnosti. (Kendíková, 2016)

Vymezení standardních činností školního speciálního pedagoga je obsaženo stejně jako u ostatních poradenských pracovníků školy v příloze č. 3 vyhlášky 72/2005 Sb., uvedené standardní činnosti jsou zde děleny na:

- **diagnostiku a depistáž,**
- **konzultační, poradenské a intervenční práce a**
- **metodické, koordinační a vzdělávací činnosti.**

Školní speciální pedagog je odborník, který se většinou svých aktivit zabývá přímou pomocí cílové skupině žáků. Při tom spolupracuje s učiteli i rodiči. Zabývá se dětmi, u kterých učitel nebo rodič upozorňuje na problém a žádá odbornou pomoc. Žák se projevuje odlišně v porovnání s předchozí dobou, odlišně oproti schopnostem či jeho snaze, případně si učitel

nebo rodič stěžuje o nezájem o školu a školní výkon aj. Včasné zapojení **školního speciálního pedagoga** do řešení těchto obtíží pomáhá snížit počty žáků odesílaných k diagnostice do školských poradenských zařízení. Důležitou úlohu však hrají i preventivní aktivity školního speciálního pedagoga pro podporu školní úspěšnosti obecně. (Kucharská, Mrázková a kol., 2014)

Školní psycholog

Práce **školního psychologa** s sebou přináší nový, specifický typ poradenských služeb. Školní psycholog pracuje ve škole, pro své klienty je operativně dostupný, v jeho možnostech je jednat okamžitě, poskytuje krizovou intervenci. Jeho práce se netýká pouze vybraných jedinců, ale může provádět depistáž mezi všemi žáky školy, a umožnit tak rychlou a účinnou pomoc. Péče **školního psychologa** je současně dostupná také zákonným zástupcům žáků. Velkou pomocí je **školní psycholog** i pro pedagogy. (Braun, Marková, Nováčková, 2014)

Dle Jedličky (in Jedlička a kol., 2018) se postupně ukazuje, že **školní psycholog** může hrát pozitivní roli nejen při řešení výchovných nebo výukových obtíží u dětí a dospívajících, ale i při urovnávání konfliktů mezi rodiči a školou. Mezi jeho výhody patří znalost konkrétního prostředí a možnosti včasné intervence a cílené prevence.

Puškinová (in Mertin, Krejčová a kol., 2020) objasňuje, že **školní psycholog** je na základě *zákona č. 563/2004 Sb.*, jednou z „pedagogických pozic“ spojených s kategorií „pedagogický pracovník“. Předpoklady pro výkon jeho činnosti tedy vychází z výše uvedeného zákona a jsou následující:

- plná způsobilost k právním úkonům,
- odborná kvalifikace pro přímou pedagogickou činnost, která je pedagogickým pracovníkem vykonávána dle § 19 *zákona č. 563/2004 Sb.*,
- bezúhonnost,
- zdravotní způsobilost,
- prokázání znalosti českého jazyka.

Standardní činnosti *školního psychologa* opět nalezneme *příloze č. 3 vyhlášky 72/2005 Sb.*, uvedené standardní činnosti jsou zde děleny:

- **diagnostika a depistáž** – např. u zápisu do prvních ročníků, depistáž poruch učení, diagnostika při výskytu problémů u žáků, zjišťování sociálního klimatu v třídním kolektivu,
- **konzultační, poradenské a intervenční práce** – např. péče o žáky s PO, krizová intervence, kariérové poradenství,
- **metodická práce a vzdělávací činnost** – např. metodická podpora třídních učitelů, pracovní semináře pro pedagogy, koordinace poradenských služeb. (Lazarová in Knotová a kol., 2014)

Lazarová (in Knotová a kol., 2014) dále upozorňuje na skutečnost, že náplň práce *školních psychologů* se však odvíjí nejen od legislativních pravidel a doporučení, ale je především výsledkem vyjednávání psychologa se školou a lidmi v ní. Je zřejmé, že do jeho náplně práce se promítá typ školy, její specifika i zkušenosti.

2.3 Úloha škol v oblasti kariérového poradenství

Součástí práce výchovných poradců je pomoc žákům s výběrem vyššího stupně školy, aby se mohli v životě co nejlépe profesně uplatnit. V současné době je na *kariérové poradenství* kladen velký důraz. Tato oblast je obsažena mezi prioritami ve většině strategických dokumentů vzdělávací politiky nejen v ČR, ale i jinde v Evropě. V posledních letech dochází k zásadním změnám ve společnosti, svět se dynamicky rozvíjí, dochází k výraznému technologickému pokroku, postupuje globalizace. V důsledku výše uvedených a dalších faktorů není vůbec reálné předvídat, jaký to vše bude mít vliv na profesní rozvoj a vývoj na trhu práce. V souvislosti s rychle se měnící strukturou profesí dle předpovědi Světového ekonomického fóra z roku 2016 bude více než 65 % žáků aktuálně docházejících do školy v dospělosti pracovat v profesích, které dnes ještě neexistují. Průměrně člověk stráví 18 let svého života v počátečním vzdělávání. Nikdo však neví, jak bude vypadat při dnešním tempu technologického a společenského rozvoje naše společnost za 18 let. Pomoci se zorientovat v těchto oblastech má mladým lidem právě kariérové poradenství. Prostřednictvím něj se mají žáci už během vzdělávání na základních a středních školách co nejvíce seznámit se světem práce tak, aby byli

schopni postupné adaptace na změny, které se v něm odehrávají. (Mertin, Krejčová a kol., 2020)

Co vlastně znamenají pojmy „**kariéra**“ a „**poradenství**“? Mertin, Krejčová a kol. (2020) ve své publikaci uvádí následující definici **kariéry** dle Evropské sítě politik celoživotního poradenství: „*Souhra pracovních a dalších životních rolí v průběhu života člověka, včetně způsobu balancování placené a neplacené práce a zapojování se do učení a vzdělávání.*“ Dále vysvětlují, že **kariéra** není dle výše uvedené definice považována za stoupání po „kariérním žebříčku“, ale jedná se o individuální průběh práce a vzdělávání každého člověka v průběhu celého jeho života. **Poradenství** se v tomto případě netýká poskytování rad a doporučení, jak se má člověk chovat, ale vedení k tomu, aby se uměl v takto složitém a komplexním světě práce pokud možno samostatně zorientovat, uplatnit v něm své předpoklady a průběžně při tom aplikovat získávané zkušenosti, dovednosti či znalosti.

Při **profesní orientaci** žáků zaujímá klíčovou úlohu škola. Ta je v každodenním přímém kontaktu se žáky a spolu s rodiči má o nich nejvíce informací. Jejím hlavním posláním je připravit žáky na zodpovědné rozhodování o další studijní a profesní orientaci a naučit je objektivně posoudit všechny faktory ovlivňující tuto volbu. Škola je nápomocna jedincům s vytvářením reálného profesního cíle a perspektivy, vybavuje je kompetencemi potřebnými k sebepoznání, plánování a rozhodování. Zprostředkovává rozsáhlý okruh specifických informací ze světa práce, které jsou nezbytné pro racionální volbu povolání, zpřehlednění vzdělávacího systému a dostupných poradenských služeb. Služby **kariérového poradenství** poskytované školou, jejichž posláním je poskytovat skupinovou nebo individuální pomoc žákům a zákonným zástupcům žáků při úvahách o volbě dalšího vzdělávání či povolání a při vstupu na trh práce, bezprostředně navazují na vzdělávání. (Hald'o, 2012)

Kariérové poradenství je na školách zajišťováno poradenskými pracovníky školy, zejména výchovnými poradci, v rozšířené podobě pak na něm participují i školní speciální pedagogové a školní psychologové. Na kariérovém poradenství se dále aktivně spolupodílejí další pracovníci, jako jsou třídní učitelé, učitelé tematického okruhu Svět práce a další pedagogové. Podoba kariérového poradenství je na jednotlivých školách odlišná. (Hald'o, 2012)

Výchovní poradci se ve vztahu k volbě povolání věnují především informační činnosti, která se týká výběru dalšího studia nebo jiné formy přípravy na povolání žáků, poskytují

informace o vzdělávací soustavě, jednotlivých typech škol, požadavcích a předpokladech pro přijetí. Současně provádějí s tím související administrativní činnosti, připravují a realizují exkurze, odborné přednášky, besedy, individuální konzultace pro žáky i jejich zákonné zástupce. V rámci poradenské činnosti koordinují hlavní oblasti **kariérového poradenství**, kam patří kariérové vzdělávání a diagnosticko-poradenské činnosti zaměřené na volbu povolání žáků, provádějí základní skupinová a individuální šetření k volbě povolání a individuální poradenství spadající do této oblasti. Do jejich činnosti spadá rovněž administrace, zpracování a interpretace zájmových dotazníků, analýza oblasti volby povolání žáků, poradenství zákonným zástupcům, spolupráce se ŠPZ, zajišťování skupinových návštěv žáků školy v Informačním a poradenském středisku při úřadu práce. Současně s těmito činnostmi poskytují **výchovní poradci** služby kariérového poradenství žákům s přihlédnutím k jejich speciálním vzdělávacím potřebám. (Halďo, 2012)

Braun (2014) poukazuje na skutečnost, že významnou roli v kariérovém poradenství hraje **školní psycholog**. Uvádí, že jeho role je v diagnostice profesních a studijních předpokladů nezastupitelná. Rodičům školní psycholog nabízí možnost komplexního psychologického vyšetření žáka a následnou konzultaci závěrů s možností vyhotovení písemné zprávy. Tuto nabídku zpravidla využívají nerozhodní žáci. **Školní psycholog** posuzuje reálné možnosti žáka, zaměřuje se na jeho potenciál. Zvažuje intelektové předpoklady, studijní styly, schopnost zvládat zátěž, volní vlastnosti, sociální dovednosti, žákovy zájmy a současně jeho přání. Při tom všem je dobře obeznámen s žákovou anamnézou, zdravotním stavem i jeho školním prospěchem. Poznal jeho přístup ke vzdělávání, oblíbené a neoblíbené předměty, preferovaný učební styl, formu a způsob žákovy domácí přípravy. Informace pak v rámci rozhovoru doplní o profesní přání a sny žáka, představy jeho rodičů a rodinné tradice.

Společná konzultace se žákem a jeho rodiči nad výsledky vyšetření má charakter poradenského rozhovoru. **Školní psycholog** sdělí závěry, poskytne přehledné informace o možnostech, doporučí profesní zaměření, je nápomocen při výběru školy pro žáka i s přihlédnutím na možnosti rodiny. Součástí rozhovoru by měla být nabídka dalších konzultací. (Braun, Marková, Nováčková, 2014)

Školní psycholog by se měl v kariérovém poradenství angažovat zejména v posledních ročnících. Jeho pravidelná práce s třídními kolektivy snižuje obavy žáků z individuálních konzultací. (Braun, Marková, Nováčková, 2014)

Na kariérovém poradenství se podílí rovněž *školní speciální pedagog*, který se v této oblasti věnuje především žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Dle Přinosilové (in Friedmann, 2011) je z hlediska těchto žáků správná volba profesní orientace klíčová pro jejich uplatnění v pracovní i sociální sféře. Nese tak významný podíl na kvalitě jejich dalšího života.

Hald'o (2012) upozorňuje, že *školní speciální pedagog* je společně s výchovným poradcem, třídním učitelem a učitelem praktických činností jedním ze subjektů, které provádějí diagnostiku profesní orientace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Přinosilová (2007) připomíná skutečnost, že dlouhodobé poznávání dítěte zpřesňuje speciálně-pedagogickou diagnostiku o poznatky z oblasti jeho zájmů o jednotlivé vyučovací předměty a úspěšnost v nich, v rámci pracovního vyučování sleduje manuální schopnosti žáků, samostatnost, úroveň jemné motoriky, koncentrace pozornosti, vytrvalosti a odolnosti vůči zátěži tak, aby byl pedagog poté schopen žákovi i jeho rodině dobře poradit při výběru studijního či učebního oboru a propojit tak možnosti dítěte, představy a požadavky rodiny s nabídkou studia a pracovního trhu.

2.4 Dokumentace související s poskytováním poradenských služeb ve škole

Puškinová (in Mertin, Krejčová a kol., 2020) rozděluje dokumentaci, kterou je škola povinna vést v souvislosti s poskytovanými poradenskými službami, na systémovou dokumentaci školy (program poradenských služeb ve škole) a na dokumentaci související s poskytováním poradenských služeb poskytovaných určitými poradenskými pracovníky ve vztahu ke konkrétnímu žákovi či jeho zákonnému zástupci. Dále však upozorňuje na skutečnost, že se uvedená dokumentace svým obsahem prolíná a veškerá dokumentace vytvořená v souvislosti s poskytováním poradenských služeb jednotlivým žákům a zákonným zástupcům musí být v souladu s programem poradenských služeb ve škole.

Do **systémové dokumentace** školy tedy řadíme dle § 7 odst. 3 a § 4 odst. 3 *vyhlášky č. 72/2005 Sb. program poradenských služeb ve škole, preventivní program školy včetně strategie předcházení školní neúspěšnosti, šikaně a dalším projevům rizikového chování*, současně škola vede dokumentaci o **poskytovaných podpůrných opatřeních prvního stupně**.

Program poradenských služeb ve škole si lze představit jako určitou „zřizovací listinu“ školního poradenského pracoviště, jedná se vlastně o obsah a náplň toho, co ŠPP dělá a jak. Tento program musí obsahovat vymezení rozsahu činností pedagogických pracovníků, kteří tvoří školní poradenské pracoviště a poskytují tedy poradenské služby. Jedná se o výchovného poradce, školního metodika prevence a případně i školního speciálního pedagoga a školního psychologa, pokud na škole působí. (Burdová, 2019)

Dle Procházky (2019) MŠMT aktuálně jako klíčové povinnosti školy vidí tři dokumenty, a to **školní preventivní strategii, minimální preventivní program a program proti šikanování**. **Školní preventivní strategii** specifikuje jako dlouhodobý plán školy a celkové výchovně vzdělávací zaměření prevence v návaznosti na témata RVP a na ŠVP. Strategie je součástí školního vzdělávacího programu (ŠVP) a obsahuje v podstatě vymezení cílů, popřípadě kompetencí, které máme v úmyslu u žáků systematicky rozvíjet. Dále vysvětluje, že **minimální preventivní program** je dokumentem určeným pro daný školní rok a je součástí ŠVP. V současné době existuje již přesný administrativní postup, jak program strukturovat a vytvořit. Na jeho tvorbě by se měl podílet celý pedagogický sbor, nikoli pouze školní metodik prevence, jak tomu často bývá. Z potřeby reagovat na stále narůstající agresivitu žáků a obav učitelské i rodičovské veřejnosti ohledně zajištění bezpečného a pozitivního prostředí ve škole vzešel **program proti šikanování**.

Vymezení dokumentace pedagogických pracovníků, kteří ve škole poskytují poradenské služby ve vztahu k žákům a jejich zákonným zástupcům, nalezneme v § 4 odst. 2 a 3 vyhlášky č. 72/2005 Sb. V případě dokumentace týkající se poradenských služeb poskytovaných **výchovným poradcem** nebo **školním metodikem prevence** se jedná o:

- dokumentace o vyšetření, jeho výsledcích a poskytnuté péči individuální i skupinové, včetně zprávy a doporučení ke vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami a žáka mimořádně nadaného,
- dokumentace o součinnosti se školami a školskými zařízeními,
- dokumentaci o komunikaci a spolupráci s orgány veřejné moci. (Puškinová in Mertin, Krejčová a kol., 2020)

Pokud hovoříme o poradenských službách poskytovaných **školním speciálním pedagogem** nebo **školním psychologem**, výše zmiňovaná vyhláška vymezuje následující dokumenty:

- dokumentace o žádostech o poskytnutí poradenské služby, o odmítnutí nebo přerušení poskytování poradenské služby,
- dokumentace o vyšetření, jeho výsledcích a poskytnuté péči individuální i skupinové, včetně zprávy a doporučení ke vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami a žáka mimořádně nadaného,
- dokumentace o poskytnutí informace dle § 1 odst. 3 - informovaný souhlas,
- dokumentace o součinnosti se školami a školskými zařízeními,
- dokumentace o komunikaci a spolupráci s orgány veřejné moci.

Ondráčková (in Knotová a kol., 2014) uvádí, že není přesně stanoveno, jakou formou má být dokumentace jednotlivých členů školního poradenského pracoviště vedena. Povinná dokumentace i to, jakou bude mít formu, by mělo být vždy projednáno s vedením školy. S dokumentací je nutné zacházet v režimu důvěrné v souladu se zákonem č. 110/2019 Sb. (Zákon o zpracování osobních údajů).

3 INKLUZIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V SOUČASNÉ ŠKOLE

Inkluzivní vzdělávání je v současné době nejaktuálnější trend prolínající se prakticky celým vzdělávacím spektrem a hýbající pomyslnými kameny edukační reality na všech úrovních vzdělávání. Je pochopitelné, že inkluze může být pojímána i jako inkluze sociální a že inkluzivní vzdělávání má také široký kontext. Může se jednat o inkluzivní vzdělávání v rámci preprimárního vzdělávání, primárního vzdělávání, postgraduálních studií apod. (Zilcher, Svoboda, 2019)

3.1 Vymezení základní terminologie

Ve Slovníku speciální pedagogiky nalezneme, že **inkluze ve vzdělávání** je „proces transformace vzdělávacích systémů usilující o vytváření podmínek pro to, aby se mohli žáci bez ohledu na svůj původ či zdravotní stav vzdělávat společně v běžných školách. Inkluze ve vzdělávání se tak stává nástrojem sociální politiky, je odpovědí na požadavek zpřístupnění vzdělání všem a vychází ze základního účelu vzdělávání a výchovy, kterým je participace na životě společnosti.“ (Valenta a kol., 2015, s. 71)

Zilcher a Svoboda (2019, s. 30) zjednodušeně definují inkluzi jako „vytváření takových podmínek ve vzdělávání, které umožňují co nejméně restriktivní prostředí, aby se v něm mohli úspěšně vzdělávat všichni žáci bez rozdílu a aby z daného stavu žili všichni žáci, rodiče, učitelé a celá komunita školy“.

Tannenbergerová (2016) uvádí, že **inkluzivní vzdělávání** staví na mnoha **principech**, které jsou obsaženy nejen v právních úpravách nadnárodního i národního charakteru, ale současně v odborné literatuře věnující se tomuto tématu. Jako nejdůležitější a nejčastěji skloňované shrnuje:

- **princip humanismu a demokracie** – inkluze v různých oblastech života by měla být přirozeným důsledkem aplikace lidských práv a hodnot svobodné a demokratické společnosti,
- **princip heterogenity** – různorodost se stává přirozenou součástí společnosti a je přijímána jako přínos a impulz k rozvoji,

- **princip spolupráce** – rozvoj přirozeného soužití jedinců ve společnosti, kteří disponují různými talenty i nedostatky,
- **princip regionalizace** – inkluzivně zaměřenou školu v pravém slova smyslu lze vytvořit jedině s promítnutím komunitního prvku, kdy mají všechny děti z jejího okolí právo navštěvovat místní školu,
- **princip otevřenosti a efektivity** – otevřenost vůči všem dětem je základ a předpoklad, kterého nejde dosáhnout bez promyšlené a efektivním způsobem prováděné edukace v bezpečném školním prostředí,
- **princip individualizace** – přijetí potřeb každého jedince v edukačním prostředí a nastavení procesu tak, aby se mohl plnohodnotným způsobem vyvíjet,
- **princip celistvosti** – rozvoj žáka se týká všech jeho osobnostních složek (intelektových, sociálních, etických, tělesných, atd.).

Zilcher a Svoboda (2019) ve své publikaci poukazují na skutečnost, že velká řada autorů vymezuje následující základní trichotomii pojetí **inkluzivního vzdělávání**, která se objevuje v odborné literatuře poměrně dlouhou dobu a je neustále znovu využívána:

- integrace a inkluze jsou pojmy prakticky totožné,
- inkluze je určitá vylepšená, lepší integrace,
- inkluze je naprosto odlišný přístup předpokládající zařazení všech dětí do běžné školy, jedná se o bezpodmínečné akceptování speciálních potřeb všech žáků.

Ve vztahu k výše uvedenému je nutné vymezení pojmu **integrace**, který obecně znamená „scelení, ucelení, sjednocení“. Ve vztahu ke vzdělávání si lze tedy pod termínem integrace obecně představit zařazení jedince s postižením do běžné školy za předpokladu, že na žáka je pohlíženo jako na „prvek“, který se musí přizpůsobit, aby došlo k jeho adekvátnímu sjednocení s intaktními spolužáky v běžné škole. (Zilcher, Svoboda, 2019)

Dalším termínem, se kterým se v souvislosti s problematikou inkluzivního vzdělávání setkáváme, je tzv. **společné vzdělávání**. Dle Zichlera a Svobody (2019) se jedná o termín velmi problematický, který není nikde vědecky definován a lze jej tedy interpretovat velice různorodě. Považují jej za určitý eufemismus k inkluzivnímu vzdělávání. Legislativními úpravami je vymezeno více financí pro společné vzdělávání. Jedná se o financování podpory pro žáky

s potřebou podpůrných opatření ve vzdělávání, kteří jsou začleněni do běžných škol. Zichler a Svoboda (2019) spatřují problém v tom, že zvýšení finanční podpory, zjednodušení přijímání žáků do běžných škol, ani znesnadnění vylučování žáků s postižením do specializovaného segmentu vzdělávání nevytváří proinkluzivní tendence, nejedná se tedy o inkluzi. Dále poukazují na skutečnost, že to, co se odehrává v rámci společného vzdělávání, je pouze zpřístupnění finančních zdrojů pro žáky, kteří většinou již byli individuálně integrováni v běžných školách a potřebovali určitou podporu, na kterou měli nárok, avšak škola na daná podpůrná opatření neměla finance. V takovémto případě by se pojem „inkluzie“ redukoval pouze na samotnou přítomnost žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve školách a jejich větší finanční podporu. Tato redukce pojmu „inkluzie“ má však s inkluzí, jak je celosvětově chápána, společného velmi málo, a to i přes možnou interpretaci, že společné vzdělávání je takový model, kdy se společně vzdělávají jak žáci s postižením, tak intaktní a kdy se učí učitel s nimi pracovat.

3.2 Právní úprava inkluzivního vzdělávání v ČR

„Inkluzivní vzdělávání není jen naším mezinárodním právním závazkem, je to zejména způsob, jak doručit k dětem práva, která jim náleží.“ (Tannenbergerová, 2016, s. 26)

V českém právním řádu právo na vzdělání zaručuje na ústavní úrovni Listina základních práv a svobod, a to v článku 33. Dle ustanovení § 2 odst. 1 písm. a) školského zákona je vzdělávání založeno na rovném přístupu každého občana ČR nebo EU bez jakékoli diskriminace. Přístup ke vzdělávání patří současně k oblastem, které jsou sledovány antidiskriminačním zákonem, tj. zákon č. 198/200 Sb. (Tannenbergerová, 2016)

Zichler a Svoboda (2016) zmiňují skutečnost, že příprava české legislativy v nádechu proinkluzivní podpory se objevuje částečně ve *vyhlášce č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných*. V obecných ustanoveních v § 1 této vyhlášky nalezneme že, *„vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a vzdělávání žáků mimořádně nadaných se uskutečňuje s využitím vyrovnávacích a podpůrných opatření“*. §1 odst. 2 specifikuje, co se rozumí pod pojmem **vyrovnávací opatření**. **Podpůrná** opatření jsou vymezena v tomtéž paragrafu v odstavci 3 a 4, nejvyšší míra podpůrných opatření náleží žákům uvedeným

v odstavci 5 § 1. Tato vyhláška v § 3 rovněž vymezuje, že vzdělávání žáků se zdravotním postižením je zajišťováno:

- formou individuální integrace,
- formou skupinové integrace,
- ve škole samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením,
- nebo kombinací výše uvedených forem.

Z uvedeného vyplývá, že po dobu platnosti vyhlášky č. 73/2005 Sb. ve znění pozdějších předpisů se vyskytovaly dva základní typy integrace – **individuální integrace** a **skupinová integrace**. Oba z nich lze považovat za jeden z vývojových stupňů inkluze. **Individuální integrací** rozumíme vzdělávání žáka s postižením nebo žáka se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné základní škole mezi intaktními žáky v běžné třídě. **Skupinová integrace** znamená, že se žák vzdělává ve třídě, oddělení nebo studijní skupině zřízené pro žáky se zdravotním postižením v běžné škole nebo ve speciální škole, která je určená pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení. (Tennenbergerová, 2016)

Odpověď na základní otázku, jaké osoby byly označovány pojmem žák se speciálními vzdělávacími potřebami, nalezneme v §16 odst. 1 *zákona 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*, v platném znění, který uváděl: „*Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami je osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním.*“ Pod pojmem **zdravotní postižení** bylo zahrnuto mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, dále vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus, vývojové poruchy učení nebo chování. **Zdravotní znevýhodnění** bylo z hlediska školského zákona chápáno jako zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc či lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování vyžadující zohlednění při vzdělávání. Za **sociálně znevýhodněné** žáky byli považováni ti, kteří pocházeli z rodinného prostředí s nízkým sociálně-kulturním postavením, ohrožení sociálně- patologickými jevy. Dále pak ti, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Do této skupiny rovněž patřily i osoby s postavením azylanta a jedinci s odlišným mateřským jazykem. (Kendíková, 2016)

Zákon 561/2004 Sb. v §16 definoval práva žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Dle tohoto předpisu mají výše uvedené osoby právo na takové vzdělávání, jehož „obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem.“ (Kendíková, 2016)

V průběhu roku 2015 byla dokončena novelizace zmiňovaného §16 zákona 561/2004 Sb., a pohled na žáky s jistou specifickou potřebou se měl začít měnit. Pokud bychom navrhované znění zákona chápali a vykládali v souladu a v kontextu s mezinárodními závazky i se Strategií vzdělávání, přinese to konkrétní proinkluzivní kroky. (Tennenbergerová, 2016)

V kontextu aktuálních zákonných úprav již došlo ke změně legislativního přístupu k žákům s různým druhem postižení. Tito žáci již nejsou definováni přítomností postižení či znevýhodnění, ale potřebou poskytování podpůrných opatření při naplňování jejich vzdělávacích možností. (Zilcher, Svoboda, 2019) Ve výše zmiňované novele školského zákona, která měla počátek platnosti stanoven na 1. 9. 2016, nalezneme tedy následující vymezení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami: *„Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření.“*

Nejaktuálnějším právním předpisem vztahujícím se k této problematice je *vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných*, která je platná rovněž od 1. 9. 2016 a kterou se ruší zmiňovaná *vyhláška č. 73/2005 Sb.* Tato právní úprava má již znatelné proinkluzivní tendence a lze ji řadou změn považovat za průlomovou. (Zilcher, Svoboda, 2019)

Mezi stěžejní body, které *vyhláška č. 27/2016 Sb.* upravuje, patří:

- Vymezení žáků podle potřeby podpůrných opatření prvního až pátého stupně, v čemž spatřujeme znatelný přechod od medicínského modelu postižení k vyzdvižení individuality každého jedince.
- Existuje možnost zřízení škol, ve školách tříd, skupin, oddělení či studijních skupin pro žáky a studenty s mentálním, tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením, závažnými vadami řeči, závažnými vývojovými poruchami učení, závažnými vývojovými poruchami chování, souběžným postižením více vadami a autismem, avšak

je k tomu zapotřebí písemná žádost zákonného zástupce, doporučení ŠPZ a kromě toho také to, že postup je v souladu se zájmem žáka. Z tohoto vymezení vyplývá, že je v současné době daleko složitější využívat specializovaného segmentu vzdělávání.

- Posledním vymezovaným proinkluzivním bodem je změna v pojetí funkce asistenta pedagoga. Aktuální legislativa hovoří o tom, že „*asistent pedagoga poskytuje podporu jinému pedagogickému pracovníkovi při vzdělávání žáka či žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v rozsahu podpůrného opatření*“ nebo že „*asistent pedagoga pracuje podle potřeby s žáky třídy, oddělení nebo studijní skupiny podle pokynů jiného pedagogického pracovníka a ve spolupráci s ním*“. V těchto definicích je již obsažena možnost efektivnějšího využití funkce asistenta pedagoga, která primárně otevírá učitelům prostor pro kvalitní spolupráci a plánování výuky s asistentem pedagoga pro všechny žáky ve třídě. (Zilcher, Svoboda, 2019)

3.3 Specifikace vybraných podpůrných opatření

*Zákon 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů uvádí, že „**podpůrnými opatřeními (PO)** se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením“.*

Dle tohoto zákona §16 odstavce 2 **podpůrná opatření** spočívají v:

- a) poradenské pomoci školy a školského poradenského zařízení,*
- b) úpravě organizace, obsahu, hodnocení, forem a metod vzdělávání a školských služeb, včetně zabezpečení výuky předmětů speciálně pedagogické péče a včetně prodloužení délky středního nebo vyššího odborného vzdělávání až o dva roky,*
- c) úpravě podmínek přijímání ke vzdělávání a ukončování vzdělávání,*
- d) použití kompenzačních pomůcek, speciálních učebnic a speciálních učebních pomůcek, využívání komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob, Braillova písma a podpůrných nebo náhradních komunikačních systémů,*

e) úpravě očekávaných výstupů vzdělávání v mezích stanovených rámcovými vzdělávacími programy a akreditovanými vzdělávacími programy,

f) vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu,

g) využití asistenta pedagoga,

h) využití dalšího pedagogického pracovníka, tlumočnicka českého znakového jazyka, přepisovatele pro neslyšící nebo možnosti působení osob poskytujících dítěti, žákovi nebo studentovi po dobu jeho pobytu ve škole nebo školském zařízení podporu podle zvláštních právních předpisů, nebo

i) poskytování vzdělávání nebo školských služeb v prostorách stavebně nebo technicky upravených. (zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#cast1) [online].[cit. 28. 10. 2020]

Zákon stanovuje pět stupňů **podpůrných opatření**. Role školy v procesu jejich zajištění dětem, žákům a studentům se speciálními vzdělávacími potřebami i v průběhu vlastního poskytování podpůrných opatření závisí na tom, zda se jedná o podpůrná opatření prvního stupně nebo podpůrná opatření druhého až pátého stupně. (Puškinová in Mertin, Krejčová a kol., 2020)

Podpůrná opatření 1. stupně

Cílem **podpůrných opatření v prvním stupni** je aplikace běžně dostupných metod, forem práce, které při jejich správném využití mohou působit jako prevence zhoršování školní neúspěšnosti žáka. Při správném uplatnění podpůrných opatření spadajících do 1. stupně podpory může dojít k situaci, kdy se žák optimálně stabilizuje ve svém výkonu a nedostane se tak do spirály školních neúspěchů a dalších problémů s nimi souvisejících. (Michalík, Baslerová, Felcmanová, 2015)

Nastavení **podpůrných opatření** v tomto stupni je plně v kompetenci školy, kterou žák navštěvuje. Potřebu podpůrných opatření identifikují samotní pedagogové školy, přičemž podpora je zajišťována jednotlivými vyučujícími ve třídě. Ti mohou stanovené postupy konzultovat s pracovníky školního poradenského pracoviště. (Michalík, Baslerová, Felcmanová, 2015)

*Vyhláška č. 27/2016 Sb. uvádí, že „**podpůrná opatření prvního stupně** představují minimální úpravu metod, organizace a hodnocení vzdělávání a jsou poskytována žákovi, u kterého se projevuje potřeba úprav ve vzdělávání nebo školských službách a zapojení v kolektivu. Podpůrná opatření prvního stupně nemají normovanou finanční náročnost“.*

Škola v souladu s výše uvedenou vyhláškou průběžně vyhodnocuje poskytovaná podpůrná opatření, nejpozději ve lhůtě tří měsíců od zahájení poskytování podpory prvního stupně vyhodnotí, zda vedla k naplnění vzdělávacích cílů a jejich využití bylo efektivní. Pokud tomu tak není, doporučí škola zákonnému zástupci žáka nebo zletilému žákovi využití poradenské pomoci některého školského poradenského zařízení z důvodu nastavení vyššího stupně podpory.

Škola může pro konkrétního žáka zpracovat plán pedagogické podpory. Zpracování tohoto plánu není výslovně podmíněno určitou skutečností. Plán pedagogické podpory obsahuje především popis obtíží a vzdělávacích potřeb žáka, podpůrná opatření prvního stupně, stanovení cílů podpory a stanovení způsobu vyhodnocování naplňování plánu. V legislativě sice není výslovně uvedeno, že škola seznámí žáka, jeho zákonného zástupce, všechny vyučující žáka i další pedagogické pracovníky podílející se na provádění plánu pedagogické podpory s jeho obsahem, avšak je zřejmé, že uvedené činnosti a způsob zpracování plánu pedagogické podpory vede k transparentnímu a jednoznačně vymezenému způsobu poskytování podpůrných opatření, a je tedy vhodné, aby škola všechny uvedené osoby s plánem pedagogické podpory prokazatelně seznámila. (Puškinová in Mertin, Krejčová a kol., 2020)

Podpůrná opatření 2. – 5. stupně

K tomu, aby byla žákovi přiznána **podpůrná opatření 2. – 5. stupně**, je nezbytné, aby se podrobil diagnostice ve školském poradenském zařízení. Tato podpůrná opatření tedy již neurčuje škola, ale příslušné ŠPZ. To stanoví žákovi konkrétní podpůrná opatření odpovídající příslušnému stupni podpory. Požadavek na stanovení speciálních vzdělávacích potřeb žáka a přiznání podpůrných opatření může být vznesen ze strany zákonného zástupce dítěte, zletilého žáka a v nutných případech například i ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Výsledkem diagnostiky v PPP nebo SPC jsou zejména dva dokumenty, a to zpráva z vyšetření a doporučení ke vzdělávání. Zpráva z vyšetření je předána zákonným zástupcům, doporučení do výuky ŠPZ zasílá přímo škole, ve které je žák vzděláván. Obsahem doporučení je stručný popis příčin obtíží žáka a především doporučení vhodných podpůrných opatření. Je možné, že

žákovi budou doporučena podpůrná opatření z více stupňů. Podpůrná opatření 2. - 5. stupně mohou být poskytována pouze za předpokladu písemného informovaného souhlasu zletilého žáka nebo zákonného zástupce nezletilého žáka. Poskytování podpůrných opatření lze ukončit v případě uplynutí doby, na kterou byla v doporučení stanovena nebo pokud ŠPZ nazná, že jejich poskytování již není nezbytné. (Michalík, Baslerová, Felcmanová, 2015)

Jedním z podpůrných opatření, které může být doporučeno ze strany školského poradenského pracoviště, je **individuální vzdělávací plán** (dále jen **IVP**). Příloha č. 1 *vyhlášky 27/2016 Sb.* uvádí, že **IVP** jako podpůrné opatření navrhuje školské poradenské zařízení a zpracovává ho škola. Tento dokument vychází ze školního vzdělávacího programu, odpovídá vzdělávacím potřebám žáka. Ve výše uvedené příloze nalezneme specifika **IVP** pro jednotlivé stupně podpůrných opatření 2. - 5. stupně. Dle současné legislativy se doporučení **IVP** stává pro školu závazkem, který musí škola naplnit. Podmínkou však je, že zákonný zástupce vyjádří souhlas s postupy, které školské poradenské zařízení uvedlo v doporučení. (Krejčová, Bodnárová a kol., 2018)

Lhůtu, ve které má být **individuální vzdělávací plán** zpracován, stanovuje ustanovení § 3 odst. 5 *vyhlášky 27/2016 Sb.* **Individuální vzdělávací plán** má být zpracován bez zbytečného odkladu, nejpozději však do jednoho měsíce ode dne, kdy bylo školou obdrženo doporučení a žádost zletilého žáka nebo zákonného zástupce žáka. (Puškinová in Mertin, Krejčová a kol., 2020)

Krejčová, Bodnárová a kol. (2018) uvádí, že tvorba **IVP** spadá ve škole do kompetencí výchovného poradce, se kterým by rodiče měli komunikovat. Ten však pouze celou tvorbu koordinuje. Na 1. stupni základní školy sestavují **IVP** především třídní učitelé, kteří žáka učí zpravidla ze všech předmětů a velmi dobře ho znají. Na druhém stupni by se na tvorbě **IVP** měli podílet všichni učitelé, kteří daného žáka učí za předpokladu, že výuka jejich předmětu může být speciálními vzdělávacími potřebami žáka ovlivněna. Kendíková (2016) upozorňuje, že dalším vhodným pracovníkem pro koordinaci sestavování **IVP** je školní speciální pedagog či školní psycholog. Uvádí, že při tvorbě **IVP** je vycházeno z důležitých podkladů, mezi které patří:

- školní vzdělávací program příslušné školy,
- závěry speciálně-pedagogického nebo psychologického vyšetření ve školském poradenském zařízení, v některých případech také z doporučení praktického či odborného lékaře,

- vyjádření zletilého žáka či zákonného zástupce žáka.

Krejčová, Bodnárová a kol. (2018) upozorňují, že doporučená forma **IVP** je součástí vyhlášky MŠMT č. 27/2016. Uvádí, že v každém případě by se v něm měly objevit informace o tom, jak bude probíhat výuka v jednotlivých vyučovacích předmětech. Některé z postupů mohou být formulovány obecně, jiné pak v návaznosti na konkrétní předmět. Proto jsou v **IVP** v některých případech předměty samostatně vypsány a ke každému je uvedeno, co a jak by měl žák v daném školním roce zvládnout. Kromě postupů výuky **IVP** musí obsahovat i výčet pomůcek, které může žák při práci používat. Za rodinu by zde mělo být uvedeno, jak bude probíhat domácí příprava, na co bude kladen důraz a jak bude komunikováno se školou. Další oblastí, která by měla být v **IVP** specifikována, je realizace intervence poskytované školou, ať už se jedná o pedagogickou intervenci či předmět speciálně pedagogické péče. V neposlední řadě je důležitou součástí **IVP** i část obsahující způsoby hodnocení konkrétního žáka.

V případě, kdy je **IVP** dobře a funkčně sestaven, průběžně doplňován a revidován, představuje jeden ze základních klíčů k úspěchu ve vzdělávání každého konkrétního jedince. V ideálním případě jde v podstatě o dohodu všech zúčastněných stran, jak má přesně vypadat vzdělávání příslušného jedince. (Kendíková, 2016) V případě starších žáků je zcela na místě, aby se na vzniku **IVP** sami také podíleli a vyjádřili se k tomu, co potřebují pro svou práci. Oni sami žijí se svými specifickými vzdělávacími potřebami a měli by tedy dokázat říci, za jakých okolností se jim pracuje nejefektivněji. Potřebují se tyto věci naučit reflektovat, ustát si před ostatními a současně si být vědomi reálných možností, které se jim nabízejí. (Krejčová, Bodnárová a kol., 2018)

Jednou z dalších oblastí, která je v **IVP** upravována, je personální zajištění úprav průběhu vzdělávání, do které spadají podpůrná opatření personálního charakteru – **asistent pedagoga (AP)** a **další pedagogický pracovník**.

Asistent pedagoga je v současné době velmi rozšířeným podpůrným opatřením. V souvislosti s novelou školského zákona č. 82/2015 Sb. s účinností od 1. 9. 2016 a prováděcí vyhláškou č. 27/2016 Sb. došlo ke změně při přidělování a financování **asistentů pedagoga**. **Asistent pedagoga** je zařazen mezi finančně normovaná podpůrná opatření, a tudíž je již z doporučení školského poradenského zařízení jasné, jaké finanční prostředky na něj škola obdrží. Při přidělování **asistenta pedagoga** již není třeba souhlas krajského úřadu, stěžejním dokumentem je pouze doporučení ŠPZ. Ty mohou doporučovat **asistenty pedagoga** v rámci

personální podpory od 3. stupně podpory a to nejen na dobu výuky, ale i po dobu pobytu žáka se speciálními vzdělávacími potřebami ve školní družině, klubu, a dokonce i při další zájmové činnosti. Dle pozdější novelizace výše zmiňované vyhlášky může ŠPZ doporučovat podporu **asistenta pedagoga** ve dvou podobách, a to podle toho, jak náročnou činnost vykonává. (Růžička, Smolíková, Flekačová, Baslerová, 2019)

Dle zákona č. 5636/2004 Sb., o pedagogických pracovnících je **asistent pedagoga** pedagogický pracovník, který má rovné postavení jako ostatní pedagogičtí pracovníci, stejná práva a povinnosti a z tohoto důvodu musí splnit i shodné obecné požadavky, a to konkrétně:

- plnou způsobilost k právním úkonům,
- odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává,
- bezúhonnost,
- zdravotní způsobilost,
- znalost českého jazyka. (Růžička, Smolíková, Flekačová, Baslerová, 2019)

Vedle obecných požadavků zákon o pedagogických pracovnících v § 1 a 2 odst. 20 podrobně rozepisuje kvalifikační předpoklady pro dva typy **asistenta pedagoga**. První z nich vykonává „vyšší“, „náročnější“ či „odbornější“ činnosti a musí mít minimálně střední vzdělání ukončené maturitní zkouškou a kurz pro asistenty pedagoga. Druhý typ splňující kvalifikaci pro „pomocné“ činnosti musí mít minimálně ukončené základní vzdělání a absolvovaný kurz pro asistenty pedagoga. (Růžička, Smolíková, Flekačová, Baslerová, 2019)

Vymezení samotné činnosti asistenta pedagoga nalezneme ve vyhlášce č. 27/2016 Sb., kde je v § 5 hlavní činnost **asistenta pedagoga** vymezena jako pomoc při výchovné a vzdělávací činnosti, pomoc při komunikaci se žáky a jejich zákonnými zástupci, pomoc při adaptaci žáka na školní prostředí, při výuce a přípravě na ni, u žáků s těžkým zdravotním postižením pomoc při sebeobsluze a pohybu během vyučování a na školních akcích. (Joklíková, Palouňková in Hutyrová, Růžičková a kol., 2018)

Kendíková (2016) uvádí, že náplň práce **asistenta pedagoga** vždy závisí na diagnóze žáka, kterému poskytuje podporu. Mezi nejčastější činnosti prováděné těmito zaměstnanci řadí:

- pomoc při výuce – strukturování učiva, dohled nad zápisy v sešitech,
- příprava pomůcek a didaktických materiálů,
- pomoc při přípravě na výuku – domácí úkoly, pomůcky, termíny,

- realizace reedukačních cvičení,
- pomoc při rozvoji sociálních dovedností,
- pomoc při orientaci v čase a prostoru,
- pomoc při řešení konfliktů,
- zprostředkování komunikace mezi školou a rodinou,
- pomoc žákovi při komunikaci a navazování sociálních vztahů,
- nácvik a rozvoj komunikace,
- podíl na vytváření pracovních a komunikačních návyků,
- zajištění bezpečnosti žáka,
- zajištění dohledu o přestávkách a v hodinách,
- zajištění relaxace ve třídě i mimo ni.

V případě školního prostředí, kde působí **asistent pedagoga** v jedné třídě společně s učitelem vyučovaného předmětu, vzniká otázka rozdělení kompetencí, dílčích úkolů a činností nejen při individuální práci se žákem s SVP, ale i s kolektivem celé třídy. Podstatou fungování vztahu učitel – asistent pedagoga se jeví jejich vzájemný dobrý vztah. Ten může nabývat v podstatě tří základních forem:

- **Partnerský vztah** – učitel s asistentem vstupují víceméně do rovnocenného vztahu, který by se dal charakterizovat jako vřelý. Jsou společně v časté vzájemné interakci, panuje zde oboustranná důvěra a podpora, je uskutečňována obousměrná zpětná vazba umožňující oběma aktérům vzdělávacího procesu mít co nejúplnější průběžný přehled o aktuální situaci žáka s SVP i celé třídy. Asistent pedagoga se do určité míry podílí na průběhu vzdělávání, vykazuje vysokou aktivitu a kreativitu, aniž by tím docházelo k narušení či oslabení autority učitele.
- **Dominantní postavení učitele** – učitel si udržuje určitý odstup od asistenta pedagoga, ten plní pokyny v rámci svých kompetencí. Oboustranná zpětná vazba probíhá méně často, obvykle jsou dána přesná pravidla pro společné setkání a předávání informací. Vztahy nejsou vřelé, avšak jsou zde zastoupeny prvky oboustranného přijetí a respektu.
- **Formální vztah** – lze jej charakterizovat jako emočně chladný. Obě strany plní své úkoly, mají vymezeny své kompetence a povinnosti v rámci pracovně právního vztahu. Vzájemný vztah nepřesahuje do osobní roviny jedinců. Komunikace je omezena na nezbytně důležité informace a fakta. Zpětná vazba od asistenta pedagoga směrem

k učiteli se téměř nevyskytuje. Učitel je chápán jako odborník na vzdělávání, asistent má podřízenou roli. (Joklíková, Palounková in HutYROVÁ, Růžičková a kol., 2018)

V ryze formálním vztahu učitele a asistenta pedagoga je skrytě obsažen předpoklad pro možnost vzniku rizikových postojů, jako je například vzájemné napětí a nedůvěra, vnímání asistenta pedagoga jako soupeře či vetřelce, vznik nepřátelských tendencí. Je jisté, že v takovém prostředí prudce klesá efektivita vzdělávacího procesu nejen u žáka s SVP, ale i u celé třídy. Z tohoto důvodu je velmi důležité zabývat se faktory, které utvářejí vztah učitel – asistent pedagoga, a vlivy, které na tento vztah působí.

4 CÍLE A METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

4.1 Cíle výzkumného šetření

Praktická část práce je věnována popisu činností konkrétního poradenského pracoviště základní školy a jeho fungování v reálné praxi.

Hlavním cílem práce je objasnit procesy probíhající v efektivně nastaveném školním poradenském pracovišti tak, aby uvedené skutečnosti byly využitelné pro ostatní školy při zkvalitňování poradenských služeb, které prostřednictvím ŠPP poskytují.

Ke splnění **hlavního cíle** práce bylo třeba vymezit si následující dílčí cíle:

- **Dílčí cíl 1:** Zjistit, jaké je personální obsazení konkrétního školního poradenského pracoviště, jeho organizační struktura a jeho koncepce.
- **Dílčí cíl 2:** Specifikovat, jaké konkrétní činnosti vykonávají členové školního poradenského pracoviště v reálné praxi.
- **Dílčí cíl 3:** Popsat, jakou podporu poskytují poradenští pracovníci ŠPP žákům s potřebou podpůrných opatření ve vzdělávání, jejich zákonným zástupcům a pedagogickým pracovníkům.
- **Dílčí cíl 4:** Popsat, jak je vedena dokumentace ŠPP.
- **Dílčí cíl 5:** Objasnit, jakým způsobem jsou poskytovány služby konkrétního ŠPP v průběhu distančního vzdělávání žáků.

Aby mohlo být dosaženo stanovených **dílčích cílů** práce, bylo nutné stanovit následující **výzkumné otázky**:

1. Jaké je personální obsazení konkrétního ŠPP, jeho organizační struktura a jakou má koncepci?
2. Jaké konkrétní činnosti vykonávají členové ŠPP v reálné praxi?
3. Jakou podporu poskytují poradenští pracovníci ŠPP jednotlivým skupinám žáků s potřebou podpůrných opatření ve vzdělávání, jejich zákonným zástupcům i ostatním pedagogickým pracovníkům?
4. Jakým způsobem je vedena dokumentace ŠPP?
5. Jakým způsobem jsou poskytovány služby konkrétního ŠPP v průběhu distančního vzdělávání žáků?

4.2 Metodologie výzkumného šetření

Vzhledem ke stanoveným cílům autorka práce zvolila pro zpracování výzkumného šetření kvalitativní výzkumnou strategii, případovou studii konkrétního školního poradenského pracoviště, při které byly využity následující výzkumné metody:

- zúčastněné pozorování,
- hloubkový rozhovor,
- analýza dokumentace ŠPP.

Zúčastněné pozorování

Zúčastněné pozorování lze definovat jako dlouhodobé, systematické a reflexivní sledování probíhajících aktivit přímo ve zkoumaném terénu. Jeho cílem je objevit a reprezentovat sociální život a proces. Jeho účelem je tedy vedle samotného pozorování i zprostředkování zjištěných skutečností čtenáři. Zúčastněný pozorovatel vlastně zastává dvě role současně: na jedné straně je účastníkem interakcí, při kterých se od ostatních lidí odlišuje zapojením do aktivit, které spíše sleduje, než aby byl jejich iniciátorem, a na druhé straně je pozorovatelem, který se od ostatních zainteresovaných jedinců odlišuje záměrem. Pozorovatel se pak do jisté míry zapojuje do probíhajících aktivit, avšak svým způsobem se „drží zpátky“. Lze říci, že je tak trochu přítelem, zvědavým cizincem a neznámým laikem. (Švaříček, Šedřová a kol., 2014)

Švaříček (in Švaříček, Šedřová a kol., 2014) doporučuje spojit metodu pozorování s rozhovory, neboť v jejich kombinaci má pozorovatel možnost vytvoření komplexního obrazu dané situace. Upozorňuje však na to, že se nejedná o metody, které po sobě následují, ale spíše se vzájemně prolínají jedna s druhou. Porozumění, které vychází z prolínání obou uvedených metod, vede k pochopení komplexnosti situace.

Metodu zúčastněného pozorování zvolila autorka práce z důvodu, že sama je pátým rokem členkou školního poradenského pracoviště. Měla tak možnost sledovat reálně probíhající procesy, které se odehrávají v rámci poradenských služeb poskytovaných školou. Zaměřila se na sledování vzájemné komunikace mezi jednotlivými členy ŠPP, jejich komunikaci s dalšími pedagogickými pracovníky, zákonnými zástupci žáků, ale i na komunikaci se žáky. V rámci zúčastněného pozorování byla přítomna na

pedagogických radách školy, schůzkách členů ŠPP i na jednáních se zákonnými zástupci žáků, jako jsou např. výchovné komise. Prostřednictvím této metody získala autorka potřebné informace pro zpracování práce, z tohoto důvodu ji považuje za efektivní.

Hlubkový rozhovor

Nejčastěji využívanou metodou při sběru dat v kvalitativním výzkumu je rozhovor. Využívá se označení hlubkový rozhovor, který lze definovat jako nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem s využitím několika otevřených otázek. (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014)

Pomocí hlubkového rozhovoru jsou zkoumáni členové určitého prostředí, určité specifické sociální skupiny s cílem získat srovnatelné pochopení událostí a jednání, jakými disponují členové dané skupiny. Prostřednictvím otevřených otázek může badatel porozumět pohledu ostatních lidí, aniž by jejich pohled omezoval pomocí výběru položek v dotazníku. Hlubkový rozhovor tak umožňuje zachytit výpovědi a slova v jejich přirozené podobě, což patří mezi základní principy v kvalitativním výzkumu. Za dva základní typy hlubkového rozhovoru lze označit **polostrukturovaný** a **nestrukturovaný** rozhovor. (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014)

Metodu hlubkového rozhovoru autorka využila v kombinaci se zúčastněným pozorováním. Měla tak možnost prostřednictvím rozhovorů objasnit si některé pozorované skutečnosti. Vedla individuální rozhovory s jednotlivými členy školního poradenského pracoviště – vedoucí školního poradenského pracoviště, výchovnou poradkyní, školní metodičkou pro práci se žáky s OMJ. Další informace získala prostřednictvím rozhovorů s vedením školy a dalšími pedagogickými pracovníky. Tato metoda byla velmi efektivní, neboť vedla k objasnění některých pozorovaných jevů.

Analýza dokumentace ŠPP

Dle Miovského (2006) je termín analýza dokumentů definován různě. Dále uvádí, že můžeme rozlišit jeho **širší** a **užší** pojetí. V **širším** pojetí v rámci kvalitativního přístupu chápeme analýzou dokumentů analýzu jakéhokoli materiálu, který je zdrojem informací relevantních cílům studie. Do tohoto pojetí se pak vejde jakýkoli materiál, ve kterém jsou obsažena data použitelná pro jakýkoli druh kvalitativní analýzy. V **užším** pojetí se jedná

o výzkumnou strategii založenou na analýze již existujícího materiálu, případně materiálu vznikajícího interakcí mezi výzkumníkem a účastníky výzkumu.

Existují různé varianty analýzy dokumentů. Nejjednodušší kritérium pro jejich třídění je z hlediska zdrojů dat, s nimiž pracujeme. V zásadě tak lze rozeznat minimálně čtyři základní varianty:

- **analýza písemných dokumentů** – výzkumník pracuje s listinnými či jinými dokumenty, jejichž obsah je zachycen písmem,
- **analýza obrazových a zvukových dokumentů** – výzkumník pracuje s materiálem zaznamenaným různými technologiemi do podoby obrazového nebo zvukového záznamu,
- **analýza jiných hmotných dokumentů** – výzkumník při ní pracuje s nejrůznějšími typy nálezů, dochovaných plastik, soch, výtvorů z kovu, ale i se stavebními výtvořy jako jsou např. domy a mosty,
- **vzájemná kombinace předchozích variant.** (Miovský, 2006)

Při zpracování práce autorka využila metodu analýzy dokumentace v souladu s definicí jejího užšího pojetí. Zabývala se analýzou písemných dokumentů školního poradenského pracoviště. Autorka v průběhu výzkumného šetření prostudovala následující dokumentaci:

- školní vzdělávací program,
- plány práce jednotlivých pracovníků ŠPP,
- vnitřní předpisy ŠPP,
- školní preventivní strategii, minimální preventivní program školy, krizové plány pro výskyt rizikového chování ve škole,
- záznamy ze schůzek členů ŠPP,
- záznamy z metodických schůzek s AP,
- náplně práce AP.

Všechny využití výzkumné metody byly dle autorky práce efektivní a vedly k naplnění stanoveného cíle.

4.3 Místo šetření a výzkumný vzorek

Výzkumné šetření proběhlo na Základní škole JUDr. Josefa Mareše ve Znojmě. Zřizovatelem je město Znojmo. Jedná se o největší znojmskou školu. Součástí školy je odloučené pracoviště, malotřídní škola v Konicích a mateřská škola, která je zřízena na obou budovách. Ke škole patří také školní družina a školní jídelna.

Budovu školy tvoří dva pavilony propojené spojovací částí. Škola má vedle kmenových tříd řadu odborných učeben, mezi které patří učebna chemie, fyziky, přírodopisu, zeměpisu, hudební výchovy, výtvarné výchovy, dvě učebny informatiky, jazyková digitální učebna a školní kuchyňka. Ve školní budově dále nalezneme prostornou tělocvičnu a gymnastický sál. Venkovní prostory tvoří hřiště a školní pozemky. Budova školy není bezbariérová, avšak je zde pamatováno i na žáky s tělesným postižením - výtah, speciálně upravená toaleta. Po materiálně-technické stránce je škola dobře vybavena.

Vzdělávání na škole probíhá dle školního vzdělávacího programu s názvem „Každé dítě může být úspěšné..., tak proč ne Vaše?!“. Základní koncepce školy je zaměřena na rozvoj talentů dětí, na rozvoj jejich potenciálu a vedení k úspěšnosti. Pedagogický sbor je odborně kvalifikovaný. Jednotliví pedagogičtí pracovníci se průběžně vzdělávají v rámci DVPP v oblastech, ke kterým patří jejich aprobační předmět, ale i v problematice práce s nadanými žáky a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Vedle učitelů a vychovatelů působí na škole 19 asistentů pedagoga.

V současné době je na škole vzděláváno cca 870 žáků. Většina těchto žáků je tvořena dětmi ze spádové části města. Povinnou školní docházku zde plní poměrně velká část žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, jedná se o žáky se specifickými poruchami učení, specifickými poruchami chování, se zrakovým postižením, tělesným postižením, poruchami autistického spektra, LMP. Velká skupina je tvořena žáky s OMJ.

Ve škole je zřízeno školní poradenské pracoviště v rozšířené formě, které poskytuje své služby všem výše uvedeným skupinám žáků a jejich zákonným zástupcům i pedagogickým pracovníkům školy.

Výzkumný vzorek byl tvořen pracovníky školního poradenského pracoviště. Vzhledem k fungování ŠPP v rozšířené formě byl tvořen školní speciální pedagožkou pro 1. stupeň ZŠ, která je současně vedoucím pracovníkem ŠPP, dále pak školní speciální pedagožkou pro 2. stupeň, školní speciální pedagožkou – metodičkou pro žáky s OMJ, výchovnou - kariérovou

poradkyní a školními metodičkami prevence pro 1. a 2. stupeň. Autorka měla možnost individuálně sledovat práci každého z nich, doptat se na případné postřehy a objasnit tak skutečnosti, které nebyly zřejmé z pozorování. Současně se zaměřila na vzájemné interakce všech zúčastněných, jejich komunikaci a spolupráci.

Z důvodu zajištění větší objektivity získaných informací autorka považovala za nutné zahrnout do výzkumného vzorku i další respondenty. Konkrétně se jednalo o pedagogické pracovníky prvního a druhého stupně školy. Sama mohla sledovat, jak jednotliví pedagogové využívají služby ŠPP, s jakými problémy se na poradenské pracovníky obracejí.

5 PŘÍPADOVÁ STUDIE

Hendl (2005) ve své publikaci vysvětluje, že v případové studii jde o detailní studium jednoho případu nebo několika málo případů, kdy shromažďujeme velké množství dat od mnoha jedinců nebo případů. V případové studii usilujeme o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti. Dle sledovaného případu rozlišuje následující typy případových studií:

- **osobní případová studie,**
- **studie komunity,**
- **studium sociálních skupin,**
- **studium organizací a institucí,**
- **zkoumání událostí, rolí a vztahů.**

Hendl (2005) dále uvádí, že Stake rozlišuje tři typy případových studií: **intrinstitní, instrumentální a kolektivní.**

Intrinstitní případová studie se věnuje případu pouze kvůli němu samému. Výzkumník usiluje o poznání právě tohoto případu. Jde o poznání vnitřních aspektů určitého případu dítěte, pacienta nebo organizace. Výzkumník se zabývá do hloubky popisem vybrané stránky případu. Například chce porozumět případu žáka s potížemi v třídním kolektivu nebo chce porozumět fungování určité části zvolené instituce. Cílem je holistické porozumění případu i pochopení propojení mezi jeho jednotlivými částmi. (Hendl, 2005)

Instrumentální případová studie se zabývá případy obecnějšího jevu. Výzkumník volí jev, následně vyhledá případ nebo několik případů, které tento jev prezentují, a podrobně je zkoumá. Cílem je porozumění externím teoretickým otázkám. Případ je považován za důležitý pouze jako prostředek pro určitý cíl. Výzkumník se obvykle zajímá, jak a proč fenomén funguje v jeho současné podobě. (Hend, 2005)

Kolektivní případová studie je chápána jako hloubkové zkoumání více instrumentálních případů. Jde vlastně o teoretizování v širším kontextu. Výzkumník je přesvědčen, že sledováním více případů získá větší vhled do dané problematiky. Tyto studie jsou využívány v komparativních výzkumech, při testování nějaké teorie nebo při její modifikaci, rozvoji nebo původním navrhování. (Hend, 2005)

Autorka práce zvolila pro její zpracování **případovou studii instituce**, konkrétně se jednalo o školní poradenské pracoviště. Zabývala se podrobně jeho jednotlivými pracovníky a jejich rolemi v rámci ŠPP.

5.1 Personální obsazení ŠPP, organizační struktura a jeho koncepce

Školní poradenské pracoviště na škole JUDr. Josefa Mareše ve Znojmě poskytuje své služby klientům již řadu let. Počátky jeho založení souvisí s projektem VIP - kariéra, který byl realizován v letech 2005-2008 a do kterého byla škola zapojena. Díky tomuto projektu došlo ve škole k vytvoření pozice školního speciálního pedagoga. Ten se stal vedle výchovného poradce a školního metodika prevence dalším poradenským pracovníkem školy. V rámci následně vypsaných Národních projektů byly ve škole realizovány poradenské služby prostřednictvím školního speciálního pedagoga až do roku 2016. V souvislosti s legislativními změnami v roce 2016 došlo průběžně ke změnám v poradenském systému školy. Ty spočívaly především v rozšíření spektra poskytovaných poradenských služeb a navýšení počtu poradenských pracovníků školy.

V současné době působí ve škole v rámci poskytování poradenských služeb školním poradenským pracovištěm následující odborníci:

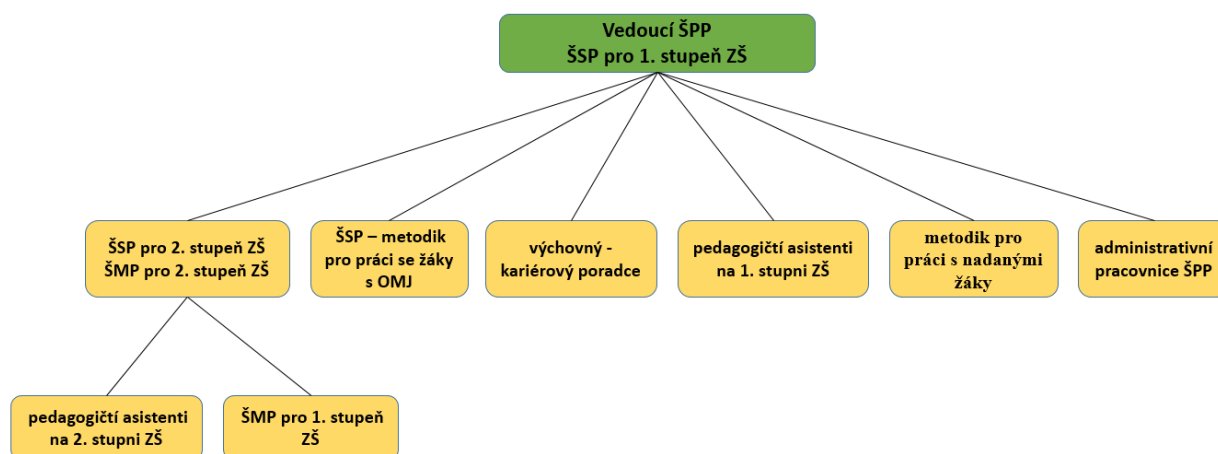
- školní speciální pedagog pro 1. stupeň ZŠ – vedoucí pracovník ŠPP,
- školní speciální pedagog pro 2. stupeň ZŠ,
- školní speciální pedagog – metodik pro práci se žáky s OMJ,
- výchovný poradce – kariérový poradce,
- školní metodik prevence pro 1. stupeň ZŠ,
- školní metodik prevence pro 2. stupeň ZŠ,
- metodik pro práci s nadanými žáky,
- administrativní pracovnice ŠPP.

V předchozích dvou letech bylo pole poradenských služeb posíleno o pozici školní psycholožky, která je v současné době na rodičovské dovolené. Na tomto místě je nutné upozornit, že z rozhovorů s vedoucí školního poradenského pracoviště i dalšími odborníky ze spolupracujících organizací v místě školy vyplývají obtíže z důvodu nedostatku pracovních sil

na obsazení pozice psychologa, ať už se jedná o psychologa působícího ve škole, odborníka ve školských poradenských zařízeních či v SVP.

Mezi pedagogické pracovníky školy, kteří jsou metodicky vedeni ze strany ŠPP, spadají asistentky pedagoga. V současné době je na těchto pozicích ve škole 19 osob.

Organizační struktura školního poradenského pracoviště

Obrázek č. 1 – Organizační struktura školního poradenského pracoviště

V organizační struktuře ŠPP není záměrně uvedena pozice školního psychologa, neboť v průběhu výzkumného šetření ve škole tento poradenský pracovník nepůsobil.

Hlavní **koncepce** ŠPP vychází ze školního vzdělávacího programu „Každé dítě může být úspěšné..., tak proč ne Vaše?!“. Už ze samotného názvu ŠVP vyplývá, že se škola zaměřuje na maximální rozvoj všech žáků v rámci jejich individuálních schopností a možností. V tomto ohledu zastává školní poradenské pracoviště nezastupitelné místo a jeho rozvoj je jednou z hlavních priorit školy. Poradenská podpora školy se neustále vyvíjí v souvislosti s nutností reagovat na aktuální změny a potřeby ze stran všech aktérů vzdělávání.

Z koncepce ŠPP vyplývá, že škola se bude zaměřovat na rozvoj poradenských služeb, podporu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, žáků z odlišného kulturního prostředí a odlišnými životními podmínkami, žáků ohrožených školním neúspěchem, žáků nadaných, prevenci výskytu projevů rizikového chování, a prostřednictvím efektivního fungování ŠPP tak přispívat k celkovému pozitivnímu školnímu klimatu.

Hlavní koncepce ŠPP je poměrně obecná, neboť je nutné přihlídnout k různorodosti práce jednotlivých pracovníků ŠPP. Její podrobnější rozpracování je obsaženo v ročním plánu činnosti školního poradenského pracoviště. Ten je sestavován na začátku každého školního roku a obsahuje priority pro dané období. V průběhu roku je pravidelně vyhodnocován na schůzkách školního poradenského pracoviště, na konci školního roku probíhá jeho evaluace, která se pak stává částečným východiskem pro sestavení plánu na příští školní rok. Za koordinaci tvorby tohoto plánu zodpovídá vedoucí ŠPP, jednotliví pracovníci dodávají podklady za oblast svého působení, na společné schůzce jsou tyto návrhy vyhodnocovány a případně doplňovány. Konečnou verzi plánu činnosti ŠPP předkládá vedoucí ŠPP ředitelce školy ke schválení.

Důležitým faktorem pro efektivně fungující školní poradenské pracoviště je dle zkušeností vedoucí ŠPP podpora ze strany vedení školy. Další významnou roli pak sehrává vzájemná spolupráce všech aktérů, plynulý tok informací tak, aby měli všichni zainteresovaní přehled o tom, co se ve škole děje, jaké problémy se řeší či jaké jsou aktuální potřeby kladené na podporu ze strany poradenských pracovníků školy.

5.2 Specifikace činností konkrétních poradenských pracovníků školy

Jak již bylo uvedeno výše, činnosti jednotlivých poradenských pracovníků školy jsou velmi rozmanité, z čehož plynou i poměrně rozdílné náplně práce.

Školní speciální pedagog pro 1. stupeň ZŠ – vedoucí pracovník ŠPP

Do pozice vedoucí školního poradenského pracoviště byla jmenována vedením školy školní speciální pedagožka, která stála u zrodu ŠPP v roce 2005. Jejím hlavním úkolem je koordinace poradenských služeb v rámci školy. Je přímo odpovědná vedení školy. Její pozice je v současné době zřízena na základě doporučení ŠPZ pro konkrétního žáka, ve škole pracuje na 0,5 úvazku. Tento úvazek má doplněn o hodiny českého jazyka v 5. ročníku.

Společně s činnostmi souvisejícími s vedením ŠPP vykonává i další aktivity plynoucí z pozice školního speciálního pedagoga. V rámci podpory připravenosti dětí k nástupu do 1. ročníku navštěvuje jednou ročně spádové mateřské školy z důvodu vedení informačních schůzek pro rodiče dětí, které jsou v předškolním věku. Dále pak participuje při zápisu žáků do

1. ročníků. Na konci školního roku se zúčastňuje rodičovských schůzek, které pořádá vedení školy pro rodiče budoucích žáků 1. ročníků. V průběhu těchto schůzek od rodičů zjišťuje informace o případných již diagnostikovaných speciálních vzdělávacích potřebách žáků, zda mají žáci doporučena podpůrná opatření ze strany ŠPZ, případně kontakty na jejich příslušné konzultanty. Další navázání spolupráce se zákonnými zástupci probíhá účastí na prvních rodičovských schůzkách v průběhu září, kde ŠSP podrobně seznamuje zákonné zástupce žáků s poskytováním poradenských služeb v rámci školy.

V prvních dvou ročnících provádí orientační diagnostickou a depistážní činnost zaměřenou na vytipování žáků s poruchami učení. Následně pak metodicky vede jejich rodiče při rozvoji deficitních oblastí a nápravě specifických obtíží. Metodické vedení je rovněž směřováno k učitelům těchto žáků a pedagogickým asistentům, kteří ve třídách působí. Sama poskytuje vytipovaným žákům se souhlasem zákonného zástupce intervenční činnost spočívající v realizaci „dočítacích skupin“. Podílí se na nastavování podpůrných opatření prvního stupně a následně na jejich vyhodnocení. Pro žáky, kteří mají nastavena ze strany ŠPZ podpůrná opatření vyššího stupně, vede předměty speciálně-pedagogické péče, ve kterých využívá speciálně-pedagogické postupy a reedukační metody vedoucí k nápravě jejich obtíží.

Na začátku každého školního roku zpracovává podklady týkající se žáků s potřebou podpůrných opatření na 1. stupni ZŠ, koordinuje zpracování individuálních vzdělávacích plánů a poskytuje metodickou podporu vyučujícím při jejich zpracování. V průběhu roku pak zodpovídá za vyhodnocení poskytovaných podpůrných opatření.

Součástí práce školní speciální pedagožky je spolupráce se školskými poradenskými zařízeními při nastavování podpůrných opatření pro žáky. Je nápomocna při nastavování doporučených PO v praxi. Zajišťuje pořízení doporučených pomůcek pro žáky.

Školní speciální pedagog pro 2. stupeň ZŠ

Pozice školní speciální pedagožky pro 2. stupeň byla ve škole zřízena v září 2016 v návaznosti na probíhající změny související se společným vzděláváním. Činnosti, které vykonává, plynule navazují na práci školní speciální pedagožky pro 1. stupeň. Tato pozice je rovněž zřízena na základě doporučení ŠPZ, rozsah úvazku je 0,5. Tento úvazek má doplněný o hodiny českého jazyka na 2. stupni.

ŠPP pro 2. stupeň poskytuje poradenské služby žákům 6. - 9. ročníků, jejich zákonným zástupcům, pedagogickým pracovníkům školy. Současně metodicky vede asistentky pedagoga na 2. stupni ZŠ. Vzhledem k aprobačnímu oboru etopedie v rámci studia na VŠ a absolvovanému Studiu k výkonu specializovaných činností – prevence sociálně-patologických jevů byla vedením školy jmenována do funkce školního metodika prevence.

Stejně jako ŠSP pro 1. stupeň na začátku školního roku zpracovává podklady pro žáky s potřebou podpůrných opatření, koordinuje vyhotovení individuálních vzdělávacích plánů a poskytuje metodickou podporu vyučujícím při jejich vypracovávání. Rovněž odpovídá za průběžné vyhodnocování poskytovaných podpůrných opatření. Spolupracuje se školskými poradenskými zařízeními při nastavování podpůrných opatření pro žáky 2. stupně ZŠ, je nápomocna při jejich nastavování v praxi, zajišťuje pořízení doporučených pomůcek pro tyto žáky. Vyučuje předměty speciálně-pedagogické péče.

V průběhu školního roku úzce spolupracuje s vyučujícími na 2. stupni ZŠ. Podílí se na nastavování podpůrných opatření 1. stupně a průběžně sleduje jejich efektivitu. Ta pak společně s vyučujícími vyhodnocují. V rámci podpory žáků ohrožených školním neúspěchem vede hodiny doučování zaměřené na oblast českého jazyka. V případě ostatních vyučovaných předmětů, které činí žákům obtíže, spolupracuje s vedením školy na zajištění podpůrného opatření formou pedagogické intervence. Toto podpůrné opatření spadá v návaznosti na novelizaci vyhlášky č. 27/2016 Sb. s platností od 1. února 2021 do podpůrných opatření 1. stupně, tudíž je plně v kompetenci školy.

V rámci poradenských služeb poskytovaných žákům dokončujícím povinnou školní docházku patří do její činnosti také spolupráce s ŠPZ při nastavování podpory k vykonání přijímací zkoušky na střední školy. V této oblasti ŠPP spolupracuje s výchovnou – kariérovou poradkyní. Je nutné neopomenout žáky, kterým byla v průběhu docházky na druhý stupeň ZŠ poskytována podpůrná opatření 1. stupně. Tato podpora ve většině případů spočívala v navýšení časové dotace na práci a je nutné zvážit skutečnost, zda by pro ně nebyla vhodná i při výkonu přijímací zkoušky na střední školu. V případě potřeby projedná ŠPP tuto skutečnost se zákonnými zástupci žáka a po vzájemné dohodě kontaktuje příslušné školské poradenské zařízení, většinou PPP, z důvodu nastavení potřebné podpory. ŠPP zde působí jako prostředník komunikace mezi zákonnými zástupci a ŠPZ, neboť dokáže objasnit, jak probíhala podpora v rámci poskytovaných podpůrných opatření 1. stupně. Podání žádosti o poskytnutí poradenské služby ze strany ŠPZ je samozřejmě plně v kompetenci zákonného zástupce.

Školní speciální pedagog – metodik pro práci se žáky s OMJ

Z důvodu narůstajícího množství žáků s odlišným mateřským jazykem, kteří plní ve škole povinnou školní docházku, byla ve školním roce 2017-2018 zavedena pozice školního speciálního pedagoga – metodika pro práci se žáky s OMJ. Speciální pedagožka pracuje ve škole na plný úvazek, její práce je rovněž vázána na doporučení ŠPZ.

Své služby poskytuje žákům prvního i druhého stupně ZŠ a jejich zákonným zástupcům. Metodicky vede pedagogické pracovníky vzdělávající tyto žáky.

V rámci prvních ročníků provádí orientační diagnostické šetření žáků s OMJ a to na základě písemného informovaného souhlasu jejich zákonných zástupců. Tato diagnostika je zaměřena na dosaženou jazykovou úroveň vyučovacího jazyka. Se zákonnými zástupci žáků vždy nejprve probíhá osobní konzultace ve škole. Vzhledem ke skutečnosti, že se často jedná o klienty, kteří nerozumí českému jazyku, je nutné, aby u schůzky byl přítomen překladatel. Diagnostika probíhá jednak sledováním žáka v průběhu výuky, jednak jeho individuálním pohovorem se ŠSP. Důležitou úlohu sehrává rovněž pedagogická diagnostika třídního učitele. Na základě komplexního posouzení všech skutečností je nastavena odpovídající podpora žáka.

V případě nově příchozích žáků do vyšších ročníků postupuje obdobným způsobem, jako je tomu u žáků prvních ročníků. Na základě pohovoru se zákonným zástupcem a žákem, většinou v přítomnosti překladatele, zjišťuje dosaženou jazykovou úroveň českého jazyka. Ve většině případů je těmto žákům nastavována podpora spadající do prvního stupně podpůrných opatření, na základě informovaného souhlasu zákonných zástupců s nimi ŠSP individuálně pracuje. Nejpozději do 3 měsíců od nastavení této podpory probíhá vyhodnocení a ŠSP ve spolupráci s ostatními vyučujícími navrhuje další postup.

U žáků, kterým byla doporučena podpůrná opatření ze strany ŠPZ, se podílí na tvorbě IVP, zajišťuje výuku PSPP, poskytování pedagogické intervence a podílí se na jejich úpravě organizace vzdělávání – jazyk. Zajišťuje pořízení doporučených pomůcek, pomůcky rovněž žákům vyrábí.

S přihlédnutím ke skutečnosti, že do oblasti podpory, kterou poskytuje, spadají žáci hovořící vietnamsky, mongolsky, ruský a že mnohdy přicházejí s nulovou znalostí českého jazyka, lze konstatovat, že její práce je velmi náročná. Pro její výkon je nezbytná flexibilita, neboť práce se žáky z takto odlišných jazykových skupin je nadmíru složitá.

Výchovný poradce - kariérový poradce

Dalším důležitým pracovníkem ŠPP je výchovný - kariérový poradce. Do jeho kompetence spadá výlučně kariérové poradenství poskytované žákům školy a jejich zákonným zástupcům. Vzhledem k organizační struktuře ŠPP a rozdělení činností mezi jednotlivé pracovníky není na této škole úkolem výchovného poradce zajištění péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami tak, jak se s tím setkáváme u jiných výchovných poradců.

Na začátku školního roku výchovná poradkyně předává žákům 9. ročníků informace týkající se plánovaných aktivit v oblasti volby povolání. Zjišťuje, zda již mají alespoň nějakou představu o tom, kde by chtěli pokračovat ve studiu. Spolupracuje s třídními učiteli 5. a 7. ročníků z důvodu průzkumu zájmu těchto žáků o studium na víceletých gymnáziích.

V průběhu školního roku shromažďuje informace o možnostech studia na SŠ a SOU, spolupracuje s náborovými pracovníky středních škol. Organizuje účast žáků 9. ročníků na akcích realizovaných těmito školami. Vedle těchto činností vykonává rozsáhlou administrativní práci související s podáváním přihlášek žáků na střední školy a vedením agendy o počtech žáků přijatých na SŠ a SOU.

Dle výchovné poradkyně na začátku 9. ročníku převažují žáci, kteří ještě nejsou rozhodnutí, jakým směrem se bude jejich další vzdělávací cesta ubírat, mnozí z nich nemají vůbec žádnou představu o tom, co by chtěli v budoucnu dělat. Z tohoto důvodu byla žákům 9. ročníků nabídnuta možnost dotazníkového šetření profesní orientace, které bylo provedeno externí psycholožkou. Tento dotazník se skládal ze tří částí – osobnostní dotazník, test intelektu a dotazník volby povolání. Jejich výsledky byly průběžně konzultovány v součinnosti výchovné poradkyně a externí psycholožky se žáky a v případě zájmu i s jejich zákonnými zástupci. Z celkového počtu 73 žáků závěrečného ročníku využilo možnost tohoto dotazníkového šetření 70 žáků. Akce se setkala s velmi pozitivní odezvou ze stran všech zúčastněných.

V rámci spolupráce s dalšími organizacemi byli žáci i jejich zákonní zástupci seznámeni s možností využití testů profesní orientace prováděných na Úřadu práce Znojmo nebo možností využití poradenských služeb poskytovaných ze strany PPP.

V případě žáků s potřebou podpůrných opatření ve vzdělávání výchovná poradkyně spolupracuje se školní speciální pedagožkou pro 2. stupeň.

Vzhledem k provázanosti kariérového poradenství se vzdělávacím obsahem vzdělávacího oboru *Člověk a svět práce* vyučuje výchovná - kariérová poradkyně předmět Svět práce ve všech devátých ročnících.

Podpora žáků v oblasti kariérového poradenství ze strany VP je poskytována i žákům nižších ročníků. Zejména pro žáky 8. tříd v rámci předmětu Svět práce zajišťuje ukázkové hodiny praktických dovedností žáků místního středního odborného učiliště. Dále pak organizuje besedy zaměřené na jednotlivá povolání a na to, co jejich výkon obnáší.

Školní metodik prevence pro 1. a 2. stupeň ZŠ

V rámci zkvalitňování poradenských služeb školy došlo ve školním roce 2020-2021 k reorganizaci oblasti spadající do kompetence školního metodika prevence. Tato pozice byla rozdělena mezi dva pedagogické pracovníky – školní metodik prevence pro 1. stupeň ZŠ a školní metodik prevence pro 2. stupeň ZŠ. Jejich činnosti se vzájemně prolínají a doplňují.

ŠMP pro 2. stupeň odpovídá za zpracování Školní preventivní strategie, na začátku každého školního roku koordinuje tvorbu Preventivního programu školy „*Společně bezpečně*“. Jedná se o stěžejní dokumenty pro preventivní působení školy, a proto je nutné, aby na jejich tvorbě participovali všichni pedagogičtí pracovníci školy. Aby byla prevence co nejučinnější, je třeba zapojení všech aktérů školního života, proto ŠMP spolupracuje s učiteli, vedením školy, žáky i zákonnými zástupci žáků. Při spolupráci se žáky sehrává důležitou roli školní žákovský parlament. ŠMP dále poskytuje individuální konzultace žákům a jejich rodičům. V případě výskytu projevů rizikového chování ve škole stanovuje případný možný způsob řešení, vše konzultuje s vedením školy. Tomu také předkládá ke konci měsíce přehled konkrétních činností, které za dané období vykonávala.

V rámci své činnosti ŠMP spolupracuje s řadou subjektů. Za velice efektivní považuje školní metodička prevence spolupráci se střediskem výchovné péče Labyrint, které ve Znojmě působí od roku 2015. Tato spolupráce byla navázána již od počátku jeho působení. Pracovníci SVP byli škole v průběhu předchozích let nápomocni při řešení vztahových problémů v třídních kolektivech i problémech vyskytujících se individuálně u jednotlivých žáků. Spolupráce byla i v oblasti docházky některých žáků školy do denního stacionáře, který je součástí poskytovaných služeb SVP. Školní metodička prevence dále uvádí, že se osvědčila i spolupráce

s PPP v místě školy. Ta spočívá jednak v pedagogicko-psychologické diagnostice žáků, jednak při řešení problémů v třídních kolektivech. Problematicky pak hodnotí spolupráci s OSPOD.

Hlavním úkolem ŠMP pro 1. stupeň je zajišťování preventivních programů, a to pro žáky celé školy. V rámci 1. stupně spolupracuje s ročníkovými vedoucími, společně vybírají vhodné akce pro konkrétní ročník. Na 2. stupni volí akce dle nabídky osvědčených aktivit i aktuálního stavu výskytu projevů rizikového chování žáků. Pracuje pod metodickým vedením ŠMP pro 2. stupeň.

Obě školní metodičky prevence mají pravidelně stanovené společné schůzky, na kterých si předávají informace o výskytu rizikového chování ve škole, způsobu jeho řešení, realizaci preventivních aktivit a jejich efektivitě. Průběžně vyhodnocují situaci ve škole. V rámci DVPP absolvují školení zaměřená na oblast prevence.

Metodik pro práci s nadanými žáky

Pozice metodika pro práci s nadanými žáky byla ve školním poradenském pracovišti zavedena nedávno, a to ve školním roce 2019-2020. Do té doby spadala péče o tyto žáky do kompetence školních speciálních pedagožek.

Tento pracovník úzce spolupracuje s vyučujícími na 1. stupni ZŠ, provádí diagnostickou a depistážní činnost za účelem identifikace nadaných žáků. Spolupracuje s jejich zákonnými zástupci, podílí se na nastavování podpůrných opatření. V rámci rozvoje nadání připravuje různé volnočasové aktivity určené nadaným žákům 1. stupně. Pro starší žáky zajišťuje organizaci seminářů, které jsou vedeny ze strany vyučujících jednotlivých předmětů na 2. stupni.

Administrativní pracovnice ŠPP

V souvislosti s narůstajícími nároky na vedení dokumentace bylo ve školním roce 2019-2020 školní poradenské pracoviště posíleno o administrativní pracovníci.

Její stěžejním úkolem je vedení dokumentace týkající se žáků s potřebou podpůrných opatření ve vzdělávání. Zajišťuje průběžné vykazování doporučených podpůrných opatření ze strany ŠPZ, spolupodílí se na nákupu doporučených pomůcek a vede jejich evidenci.

Vedoucí školního poradenského pracoviště uvádí, že zřízení této pozice bylo naprosto nezbytné. V předchozích letech všechny tyto činnosti vykonávala ona společně s ŠSP pro 2. stupeň, což při současném počtu žáků s podpůrnými opatřeními není v jejích silách. Pro upřesnění dodává, že ve školním roce 2020-2021 je ve škole vzděláváno 45 žáků s PO 1. stupně a 122 žáků s přiznaným PO 2. - 4. stupně.

Bližší informace o vedení dokumentace ŠPP a s ní souvisejícími činnostmi administrativní pracovnice specifikuje autorka práce v samostatné kapitole.

5.3 Zabezpečení péče o žáky s potřebou PO ve vzdělávání

Jedním z hlavních úkolů školního poradenského pracoviště je zabezpečení péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Poskytování podpůrných opatření 1. stupně

Dle vedoucí pracovnice ŠPP sehrává v této oblasti nezastupitelnou roli poskytování podpůrných opatření 1. stupně, která jsou plně v kompetenci školy. Uvádí, že při včasné a správně nastavené intervenci je možné předejít mnoha problémům, které by mohly v budoucnu nastat.

Postup nastavování PO 1. stupně je stanoven ve vnitřním předpisu, který je přílohou školního vzdělávacího programu a se kterým jsou seznámeni všichni pedagogičtí pracovníci školy.

Stěžejní úlohu při nastavování podpůrných opatření prvního stupně mají vyučující v jednotlivých třídách. Vedoucí ŠPP uvádí, že postup nastavování těchto podpůrných opatření je mírně odlišný na 1. a 2. stupni ZŠ, princip podpory je však shodný.

U mladších žáků identifikuje potřebu podpory především třídní učitel, neboť vyučuje žáky z většiny předmětů, tráví s nimi nejvíce času. Ten kontaktuje příslušného pracovníka ŠPP, školní speciální pedagožku pro 1. stupeň, z důvodu potřeby nastavení PO 1. stupně. Současně skutečnost projedná se zákonnými zástupci žáka, sestavení plánu pedagogické podpory je na rozhodnutí učitele. V případě potřeby provádí na základě informovaného souhlasu zákonných zástupců ŠSP orientační speciálně-pedagogickou diagnostiku. Její závěry jsou vždy

konzultovány se zákonnými zástupci žáků, kdy jim školní speciální pedagožka vše podrobně vysvětlí a doporučí metody vhodné pro práci se žákem. Podpůrná opatření prvního stupně jsou vyhodnocována nejpozději do tří měsíců od jejich nastavení. Na tomto vyhodnocení se vždy podílí ŠSP, neboť je nutné rozhodnout, zda jsou efektivní a škola bude tímto způsobem pokračovat i nadále, nebo bude třeba nastavení vyšší míry podpory doporučené ze strany ŠPZ. Třídní učitel v součinnosti se školní speciální pedagožkou tuto skutečnost projedná se zákonnými zástupci žáka.

V případě žáků 2. stupně školy spočívají odlišnosti v tom, že řada žáků přichází do vyšších ročníků již s nastavenými podpůrnými opatřeními. Je třeba, aby byli všichni pedagogičtí pracovníci s touto skutečností seznámeni, což je úkolem speciální pedagožky pro 2. stupeň. Noví vyučující získávají současně informace o poskytované podpoře od bývalých učitelů. Další odlišnost spočívá v tom, že u žáků, kteří doposud žádnou podporu nemají, může potřebu nastavení podpůrných opatření identifikovat kterýkoli pedagog, který žáka vyučuje. Dle stanoveného postupu školy tento vyučující kontaktuje třídního učitele a současně školní speciální pedagožku pro 2. stupeň ZŠ. Speciální pedagožka pro 2. stupeň uvádí, že u žáků, kterým jsou ze strany školy nově nastavována podpůrná opatření prvního stupně, doporučuje sestavení plánu pedagogické podpory, a to z důvodu střídání vyučujících. Ti jsou pak se sestaveným PLPP seznámeni, případně se k němu mohou vyjádřit a doplnit, co považují za vhodné. ŠSP je v případě potřeby při sestavování PLPP nápomocna. Nastavená podpůrná opatření projedná třídní učitel se zákonnými zástupci. Schůzka může proběhnout v přítomnosti vyučujícího předmětu, ve kterém žák selhává, případně v součinnosti se ŠSP. Následný postup je shodný s postupem u žáků na prvním stupni ZŠ. Poskytovaná podpůrná opatření jsou průběžně vyhodnocována. V případě žáků 8. a 9. ročníků spolupracuje školní speciální pedagožka s výchovnou - kariérovou poradkyní. Zjišťují, zda žáci, kterým škola poskytuje PO v 1. stupni, hodlají pokračovat ve studiu na škole, kde budou muset vykonat přijímací zkoušky. Následuje postup, který je blíže specifikován v předchozí části práce.

ŠSP pro 2. stupeň ZŠ upozorňuje, že často bývá vyvinuta aktivita ze strany zákonných zástupců, kteří ji sami kontaktují s žádostí o pomoc při řešení výukových či výchovných obtíží jejich dětí. S rodiči je vždy třeba probrat všechny možnosti počínaje kontaktováním vyučujícího předmětu, ve kterém má žák obtíže. V rámci nastavování potřebné podpory pak ŠSP osloví vyučující žáka, případně uskuteční vhléd přímo do výuky. Důležitý je i pohovor se žákem samotným. Zejména u starších žáků je nutné znát jejich postoje, neboť zlepšení situace mnohdy závisí na nich samotných.

Vedoucí ŠPP uvedla, že v rámci podpůrných opatření prvního stupně by mohlo dojít k výraznému posunu v souvislosti s novelizací vyhlášky č. 27/2016 Sb., která vešla v platnost 1. 1. 2021. Tato právní úprava totiž zařazuje do podpůrných opatření i pedagogickou intervenci, která byla v minulosti vázána na doporučení školského poradenského zařízení. Dle jejich slov bude tato podpora žákům dostupnější, škola bude moci reagovat na aktuální potřeby žáků bez zbytečného čekání na doporučení ŠPZ. Problém spatřuje v nejasnostech kolem financování odučených hodin PI. Zdůrazňuje, že je nutné, aby si škola stanovila vnitřním předpisem postup, jakým bude poskytování PI zajišťovat. Vysvětluje, že na jejich škole je poskytování pedagogické intervence nastavováno vždy v součinnosti s příslušnou školní speciální pedagožkou. Pedagog, který doporučuje realizaci pedagogické intervence, osloví ŠSP, společně vyhodnotí situaci a dohodnou se na dalším postupu. ŠSP vše následně konzultuje s vedením školy, neboť rozhodnutí o realizaci podpůrného opatření PI je plně v kompetenci ředitele školy. ŠSP pouze vyjadřuje své stanovisko a zdůvodňuje, proč je uvedená podpora vhodná.

Poskytování podpůrných opatření 2. - 4. stupně

Postup při realizaci podpůrných opatření vyššího stupně je ve škole ukotven rovněž vnitřním předpisem.

Konzultanty, kteří spolupracují se ŠPZ při nastavování PO 2. - 4. stupně, jsou speciální pedagožky pro 1. a 2. stupeň ZŠ. Obě dvě doporučují návrh podpůrných opatření zasláný ze strany ŠPZ pro konkrétního žáka konzultovat i s jeho vyučujícími. V případě, že se navrhovaná podpůrná opatření týkají PO personálního charakteru (asistent pedagoga, druhý pedagog) nebo jiných závažných skutečností, např. pořízení pomůcky investičního charakteru, vždy návrh PO také konzultují s vedením školy.

Jakmile je doporučení ŠPZ doručeno škole, ŠSP vše osobně projednají se zákonnými zástupci žáka, zajistí podpis informovaného souhlasu. Následně ŠSP informuje vyučující a v případě, že je součástí doporučení ŠPZ i podpůrné opatření individuální vzdělávací plán, koordinuje ŠSP jeho tvorbu. V případě pomůcek, které mohou být v doporučení obsaženy, je jejich pořízení závislé na skutečnosti, o jaké pomůcky se jedná. Pokud jde o pomůcky, které bude učitel využívat v průběhu běžné výuky, nechává ŠSP nákup pomůcek na jeho volbě. V případě některých kompenzačních pomůcek a pomůcek využívaných v PSPP zajišťují jejich pořízení školní speciální pedagožky.

Dalším úkolem školních speciálních pedagožek při poskytování podpůrných opatření 2. - 4. stupně je zajištění podpory spočívající v poskytování předmětu speciálně-pedagogické péče. Na začátku každého školního roku sestavují z těchto žáků skupiny tak, aby to odpovídalo jejich speciálním vzdělávacím potřebám. V průběhu roku pak tyto skupiny doplňují o žáky s novým doporučením. Realizace PSPP je ve škole zajišťována čtyřmi pedagogickými pracovníky. Jedná se školní speciální pedagožky pro 1. a 2. stupeň, speciální pedagožku – metodičku pro práci se žáky s OMJ a další pedagožku, která má vystudovanou speciální pedagogiku. K výuce PSPP slouží tři učebny, které byly ve škole postupně zbudovány. Samostatnou učebnu využívá metodička pro práci se žáky s OMJ, neboť zde probíhá výuka v průběhu celého dne. V ostatních učebnách se střídají ostatní. Všechny učebny mají velmi dobré materiálně-technické vybavení. V případě mladších žáků probíhají PSPP v rámci disponibilní časové dotace, případně jsou využívány dělené hodiny českého jazyka. U žáků s obtížemi v oblasti matematiky se může jednat o dělené hodiny matematiky. V případě starších žáků jsou využívány jednak dělené hodiny českého jazyka, jednak výuka PSPP probíhá před nebo po vyučování.

Poskytování podpůrných opatření žákům s OMJ

V současné době ve škole plní povinnou školní docházku poměrně velká část žáků s OMJ. V převážné většině se jedná o žáky z vietnamské komunity, avšak školu navštěvují i žáci z Mongolska a Ukrajiny. V této skupině jsou zastoupeni jedinci, kteří jsou v České republice už od narození nebo delší dobu a ovládají vyučovací jazyk na velmi dobré úrovni. Na druhé straně se setkáváme se žáky přicházejícími s úplnou neznalostí češtiny.

V případě těchto žáků je již při první schůzce ve škole přítomen některý z pracovníků školního poradenského pracoviště, většinou se jedná o školní speciální pedagožku pro příslušný stupeň ZŠ. Ta seznamuje zákonné zástupce s tím, jak bude škola postupovat v případě podpory jejich dítěte. Pokud ani zákonní zástupci nově přichozího žáka nehovoří česky, je nutné, aby u schůzky byl vždy přítomen překladatel. Ve školním roce 2019-2020 a 2020-2021 škola velmi často využívala podporu prostřednictvím adaptačního koordinátora, který poskytuje tomuto žákovi podporu po dobu prvních 4 týdnů výuky od jeho nástupu do školy. Bližší informace o poskytování podpory formou adaptačního koordinátora jsou dostupné na <https://cizinci.npi.cz/adaptacni-koordinatori/>.

Současně je žákovi nastavován první stupeň podpůrných opatření. Přímou podporu těmto žákům zajišťuje školní speciální pedagožka – metodička pro práci se žáky s OMJ. Ta se žáky intenzivně pracuje na osvojení si vyučovacího jazyka. Ve většině případů dochází k tomu, že je nutné nastavení vyšší míry podpory. ŠSP pro žáky s OMJ seznámí zákonné zástupce s nutností diagnostiky provedené ze strany ŠPZ, vysvětlí jim, proč škola doporučuje nastavení vyššího stupně PO, je jim nápomocna při podání žádosti o poskytnutí poradenské služby. V této oblasti má škola velmi dobře nastavenou spolupráci s PPP. Poradenský pracovník PPP přichází v dohodnutém termínu přímo do školy, kde proběhne diagnostika žáka, vzhled do třídy i konzultace se zákonnými zástupci. V součinnosti se ŠSP jsou nastavována vhodná podpůrná opatření.

Vedoucí ŠPP uvádí, že těmto žákům bývá ve většině případů doporučována úprava obsahu vzdělávání (ÚOV) – jazyk, která spočívá v doporučení 200 nebo 120 hodin upravené výuky českého jazyka při rozsahu 3 hodiny týdně. Upozorňuje na skutečnost, že realizace této podpory však není nikde blíže specifikována. Není jasné, kdy a jakou formou mají hodiny probíhat, kdo je má vyučovat a jakou by měl mít kvalifikaci, jaký má být počet žáků ve skupině. Další otázkou je, zda se tyto hodiny započítávají do maximální týdenní hodinové dotace, která je dle RVP ZV v daném ročníku povolena. Dále vysvětluje, že ve škole nastavili realizaci ÚOV v rámci dělených hodin českého jazyka, kdy žáci s doporučením ŠPZ odchází třikrát v týdnu z kmenové třídy na výuku probíhající pod vedením školní speciální pedagožky pro žáky s OMJ, zbývající hodiny pak zůstávají se svou kmenovou třídou.

Vzdělávání žáků s OMJ je stále velmi aktuální problematikou, s přihlédnutím k neustále se zvyšujícímu počtu těchto žáků plánuje vedení školy posílit personální obsazení školního poradenského pracoviště o dalšího pedagogického pracovníka. Jedná se o vyučující druhého stupně, která má aprobaci český jazyk – anglický jazyk a v příštím školním roce se chystá v rámci DVPP absolvovat studium zaměřené na specifika výuky českého jazyka a literatury se zaměřením na žáky s odlišným mateřským jazykem. Bližší informace k tomuto studiu jsou dostupné na <https://www.ped.muni.cz/czv/pro-zajemce-o-czv/programy-czv/specifika-vyuky-ceskeho-jazyka-a-literatury-se-zamerenim-na-zaky-s-odlisnym-materskym-jazykem>.

V rámci podpory žáků s OMJ sehrává důležitou roli i další člen školního poradenského pracoviště, a to výchovná – kariérová poradkyně. Žáci, kteří přichází na školu bez znalosti vyučovacího jazyka, bývají často zařazováni o ročník níže, než by měli být. V návaznosti na tuto skutečnost splní většina z nich povinnou devítiletou školní docházku v osmém ročníku. Výchovná poradkyně uvádí, že je vždy nutné sejít se s těmito žáky a jejich zákonnými zástupci,

v případě potřeby i za přítomnosti překladatele, a vysvětlit jim, jaké jsou jejich další možnosti pokračování v následném vzdělávání. Vysvětluje jim možnost podání žádosti o pokračování v základním vzdělávání i možnosti související s přechodem do středního vzdělávání. Uvádí, že vše je individuální. Ona sama to vnímá tak, že pro některé žáky je pokračování v základním vzdělávání desátým rokem přínosné, zatímco pro jiné se jeví jako vhodnější přestup na střední školu. Rodičům a žákům však vždy pouze sděluje, jaké jsou jejich možnosti, konečné rozhodnutí ponechává pouze na nich.

Poskytování podpůrného opatření – asistent pedagoga

Aktuálně ve škole působí 19 sdílených asistentů pedagoga. Jedná se o dva AP u žáků s tělesným postižením, jednoho AP u žákyně s těžkým zrakovým postižením, tři AP u žáků s poruchami autistického spektra, dva AP doporučené k žákům s LMP, sedm AP k žákům se závažnými poruchami učení a čtyři AP doporučené k žákům se závažnými poruchami chování.

Ti většinou poskytují podporu žákům ve všech vyučovacích hodinách. Každý z asistentů má stanovenou svou vlastní náplň práce, která vychází z doporučení ŠPZ a současně je doplněna o další činnosti, které odpovídají individuálním vzdělávacím potřebám ostatních žáků třídy.

AP pracují pod metodickým vedením školních speciálních pedagožek. Pod jejich vedením probíhají společné pravidelné měsíční metodické schůzky. ŠSP poskytují asistentkám pedagoga i individuální konzultace zaměřené na aktuálně řešenou problematiku. V rámci metodické podpory jsou ve škole nastaveny pravidelné hospitace v hodinách, které se ŠSP snaží realizovat alespoň dvakrát za pololetí. Běžné jsou také vzájemné hospitace mezi asistentkami pedagoga.

Více než polovina AP působí na škole od roku 2016, tudíž jsou velmi dobře obeznámeny s procesy, které ve škole probíhají. Mají přehled o všech žácích s PO. To usnadňuje i zapojení nově přijímaných asistentů. Vedoucí ŠPP uvádí, že se ve škole snaží asistenty u žáků neměnit, avšak někdy to není z organizačních či jiných důvodů možné. Vždy je třeba vycházet z konkrétní situace, vyhodnocovat nejen práci asistenta s žákem, ke kterému je doporučen, ale i jeho spolupráci s vyučujícími, vztahy s ostatními žáky ve třídě a osobnostní nastavení AP. S tím souvisí skutečnost, že některé asistentky pedagoga se svým osobnostním nastavením spíše hodí pro práci s mladšími žáky, u jiných je to naopak.

Podle vedoucí ŠPP je spolupráce mezi asistenty pedagoga a ostatními vyučujícími velmi dobře nastavena. Zpočátku to sice bylo náročné, mnozí vyučující se „bránili“ přítomnosti dalšího člověka ve třídě, ale postupem času došlo k tomu, že se s asistenty naučili pracovat a teď je vnímají jako nezbytnou součást vyučovacího procesu.

Poskytování podpůrného opatření - další pedagogický pracovník

Další pedagogický pracovník jako podpůrné opatření personálního charakteru je ve škole doporučen ke třem žákům.

V prvním případě se jedná se o chlapce s poruchou autistického spektra, který je ve třídě společně se spolužákem trpícím svalovou muskulární dystrofií. Ten je vzděláván od prvního ročníku za podmínek pedagogické asistence. Vzhledem ke skutečnosti, že ve třídě nemohou souběžně působit dva asistenti pedagoga a nebylo možné, aby stávající asistentka zvládla podporovat oba chlapce současně, došlo ze strany SPC k doporučení dalšího pedagogického pracovníka do třídy. Jedná se o úvazek 0,5 a působí ve třídě v průběhu výuky hlavních předmětů.

Ve druhém případě působí další pedagogický pracovník v 8. ročníku. Jedná se o třídu, ve které je velký počet žáků s potřebou PO 2. stupně i velký podíl žáků s OMJ. Druhý pedagog zde působí v hodinách českého jazyka, matematiky, anglického jazyka, německého jazyka a vybraných naukových předmětech. Zpočátku se jevilo toto řešení jako efektivní, avšak později se ukázalo, že ve vyšších ročnících není tento způsob příliš vyhovující, neboť druhý pedagog nemá aprobaci pro všechny předměty, na jejichž výuce se podílí. To se projevovalo především při výuce cizích jazyků.

Nejnovější doporučení ŠPZ obsahující dalšího pedagogického pracovníka ve třídě bylo vystaveno pro dívku z dětského domova. Jedná se o romské děvčátko s výraznou podnětovou deprivací. Nyní je jí 8 let a je žákyní prvního ročníku, má výrazně omezenou slovní zásobu, porozumění řeči je na nízké úrovni, přetrvávají koncentrační obtíže, nerespektování pokynů vyučujícího. V této třídě jsou umístěni i další dva žáci z DD, se kterými je nutno individuálně pracovat. Celkově se jedná o třídu se zvýšenými nároky na práci učitele, neboť je v ní vzděláváno pět žáků, kteří mají vadu řeči, a další čtyři žáci s výraznými koncentračními obtížemi.

5.4 Dokumentace školního poradenského pracoviště

Dokumentaci školního poradenského pracoviště lze rozdělit na dvě skupiny. Jedná se o dokumentaci související s fungováním samotného ŠPP a o dokumentaci žáků s potřebou podpůrných opatření.

Společně s legislativně vymezenou systémovou dokumentací má škola své interní záznamy související s provozem školního poradenského pracoviště. Celkově za veškerou dokumentaci ŠPP ve škole zodpovídá vedoucí školního poradenského pracoviště, její vedení je úkolem jednotlivých poradenských pracovníků.

Vedle programu poradenských služeb ve škole, školní preventivní strategie, minimálního preventivního programu, programu proti šikanování a programu předcházení školní neúspěšnosti patří mezi dokumenty ŠPP:

- zápisy ze schůzek ŠPP,
- zápisy z metodických schůzek s AP,
- záznamy o spolupráci s dalšími subjekty,
- vnitřní předpis upravující zajištění péče o žáky s PO 1. stupně,
- vnitřní předpis upravující zajištění péče o žáky s doporučeným 2. - 4. stupněm PO,
- vnitřní předpis upravující zajištění péče o žáky s OMJ,
- vnitřní předpis upravující zajištění péče o žáky nadané,
- rozvrhy realizovaných PSPP, PI, ÚOV,
- seznam kompenzačních a dalších pomůcek nakoupených pro žáky s PO,
- dokumentace AP.

Do dokumentace AP jsou zařazeny jejich individuální náplně práce, rozvrh hodin s rozvržením přímé a nepřímé činnosti, evidence pracovní doby a etický kodex, který každá AP podepisuje při nástupu do zaměstnání.

Vedení dokumentace žáků, kterým jsou poskytována podpůrná opatření, je úkolem školních speciálních pedagožek pro 1. a 2. stupeň a administrativní pracovnice ŠPP.

V případě žáků s poskytovanými PO 1. stupně vede ŠPP jejich evidenci, a to jednak v listinné podobě, jednak ve školním informačním systému Bakaláři. Každý z těchto žáků má vytvořenou „papírovou“ složku obsahující případný PLPP, záznamy o konzultacích se zákonnými zástupci a vyhodnocení poskytovaných PO.

Vedoucí ŠPP sděluje, že nejnáročnější bylo nastavit si, jakým způsobem bude probíhat vedení dokumentace u žáků s PO 2. – 4. stupně. Bylo nutné jasně vymezit, kdo bude s jakou dokumentací pracovat. Stěžejní dokumentace pro tyto žáky je vedena opět v listinné i elektronické podobě – doporučení ŠPZ, IVP, podklad pro vyhodnocení poskytovaných PO.

Všechna nová doporučení ŠPZ přichází vždy do datové schránky školy. Odtud je vyzvedne sekretářka, která je vytiskne, opatří číslem jednacím a předává ŠPP. Elektronické doporučení ukládá na společné školní elektronické úložiště do složky ŠPP, která je přístupná pouze členům školního poradenského pracoviště. ŠSP následně přebírají doporučení ŠPZ a evidují žáka v informačním systému školy Bakaláři. Následně si dohodnou schůzku se zákonnými zástupci žáka z důvodu projednání doporučení ŠPZ a udělení jejich informovaného souhlasu s poskytováním PO. Souběžně ŠSP seznamuje prostřednictvím zasláného e-mailu vyučující o skutečnosti, že žák má nové doporučení ŠPZ, a případné nutnosti vypracovat IVP s přesným datem jeho vyhotovení.

Administrativní pracovnice má za úkol průběžně aktualizovat složky jednotlivých žáků ve společném školním elektronickém prostředí. Tato složka je již přístupná všem vyučujícím, vidí zde seznamy žáků s poskytovanými PO. Dále zde naleznou složku každého žáka, která obsahuje doporučení ŠPZ, IVP a následné vyhodnocení poskytovaných PO. Individuální vzdělávací plány zpracovávají vyučující právě prostřednictvím této elektronické platformy, kdy všichni pracují na jednom dokumentu, který upravují podle svých potřeb. Stejně je tomu při zpracování podkladů pro vyhodnocení PO. Vyhotovené IVP administrativní pracovnice vytiskne a předává třídnímu učiteli, který celý jeho obsah projedná se zákonnými zástupci žáka, zajistí podpisy všech zúčastněných a vrací zpět do kanceláře ŠPP.

Z výše stanoveného postupu vyplývá obsah listinné dokumentace každého žáka s potřebou PO 2. – 4. stupně. Každý žák má ve své „papírové“ složce uloženy následující dokumenty:

- školou doplněný a odsouhlasený návrh PO ze strany ŠPZ,
- doporučení ŠPZ,
- informovaný souhlas zákonného zástupce,
- individuální vzdělávací plán – pokud je součástí doporučení ŠPZ,
- záznamy z konzultací se zákonnými zástupci,
- vyhodnocení poskytovaných podpůrných opatření.

S přihlédnutím k vedení papírové dokumentace lze konstatovat, že je vedena systematicky a přehledně. Složka každého žáka obsahuje nejprve aktuální platnou dokumentaci, níže jsou pak vloženy starší dokumenty, které již pozbyly platnosti. Navíc jsou jednotlivé složky barevně rozlišeny dle speciálních - vzdělávacích potřeb žáků. To vše usnadňuje orientaci ve všech žákovských záznamech.

Se všemi dokumenty je zacházeno v režimu „důvěrné“, do společného elektronického prostředí mají přístup pouze pedagogičtí pracovníci, kteří se musí přihlásit pomocí svého hesla. Listinné dokumenty jsou uloženy v zamčené skříni v kanceláři ŠPP. Tato místnost spadá ve škole mezi ty, které podléhají kódování.

S poskytováním podpůrných opatření 2. a vyššího stupně souvisí vykazování výkazu R 44-99 o změnách v poskytovaných podpůrných opatření a jejich finanční náročnosti. Ten škola vykazuje v průběhu každého měsíce. Tato činnost patří k úkolům administrativní pracovnice ŠPP. Ta vede písemný přehled, jaká podpůrná opatření byla vykázána, následně kontroluje finanční rozvahu, kterou obdrží od ekonomky školy. K tomuto systému bylo přistoupeno z důvodu, že administrativní pracovnice ŠPP nejvíce spolupracuje se školními speciálními pedagožkami, a má tak nejrychlejší a nejpresnější informace o doporučených a následně poskytovaných podpůrných opatřeních.

5.5 ŠPP v průběhu distančního vzdělávání

V souvislosti s uzavřením škol v březnu 2020 z důvodu výskytu onemocnění Covid-19 bylo samozřejmé, že i v oblasti poradenských služeb a péče o žáky s podpůrnými opatřeními muselo školní poradenské pracoviště reagovat na aktuální situaci. Vedoucí ŠPP uvádí, že v prvním týdnu po březnovém uzavření škol se očekávalo, jak se celá situace vyvine. Avšak v okamžiku, kdy bylo jasné, že se žáci do školy jen tak nevrátí, bylo nutné přizpůsobit probíhajícím změnám i činnost ŠPP. Vzhledem k přísným opatřením bylo obtížné uchopit oblast poradenství efektivním způsobem. V průběhu druhého pololetí školního roku 2019-2020 školní poradenští pracovníci reagovali převážně na aktuální individuální potřeby žáků a jejich zákonných zástupců. Veškerá komunikace probíhala prostřednictvím telefonických konzultací, e-mailové komunikace nebo využitím online prostřední. Lze říci, že se jednalo o jakési přechodné období, ve kterém se postupně stanovovaly možnosti a postupy, jaké může škola v oblasti poradenských služeb poskytovat v případě, že dojde k opětovnému uzavření škol.

Po uzavření škol v říjnu 2021 již měli poradenští pracovníci školy jasnou představu, jak budou ve svých činnostech pokračovat, jaké jsou jejich reálné možnosti a jaké prostředky mohou využít při poskytování poradenských služeb školy a dalších aktivit spojených s úkoly školního poradenského pracoviště.

V další části textu autorka práce popisuje reálně probíhající procesy, které souvisí s činností ŠPP v průběhu omezení provozu škol v období října 2020 až února 2021.

Ve škole je realizována distanční výuka ve formě online. Jedná se o kombinaci synchronní a asynchronní výuky podle jednotlivých předmětů. Tímto způsobem začala škola pracovat již v průběhu uzavření škol v předchozím školním roce, tudíž plynule navázala na již započatou práci. Na začátku školního roku byly prostřednictvím dotazníkového šetření zjišťovány okolnosti týkající se technického zázemí jednotlivých žáků. V případě, že žáci nedisponovali dostatečným technickým vybavením, byly jim zapůjčeny notebooky a nabídnuta možnost využití bezplatného internetového připojení. V současné době je většina žáků schopna účastnit se online výuky. Problémy se objevují pouze v ojedinělých případech.

Společně s vedením školy jsou po dobu jejího uzavření i omezení provozu ve škole vždy přítomny i školní speciální pedagožky. Z jejich strany probíhají především konzultační činnosti, zajištění péče o žáky s PO, realizace PSPP a PI, organizační zajištění práce asistentů pedagoga a spolupráce s dalšími organizacemi.

Zajištění péče o žáky s potřebou podpůrných opatření

Všichni vyučující byli prostřednictvím e-mailu i v průběhu online pedagogických rad ze strany ŠSP opakovaně upozorňováni, že i v průběhu distančního vzdělávání je třeba poskytovat nastavená podpůrná opatření, nezapomínat na individualizaci a diferenciaci ve vzdělávání.

Realizace PSPP probíhá ve škole dvěma způsoby – prostřednictvím online prostředí a prezenčními individuálními konzultacemi se žáky.

Online výuka PSPP je uskutečňována v rozsahu jedné konzultační hodiny týdně, ta trvá 30 minut. Tento časový rozsah byl zvolen s přihlédnutím k dodržování zrakové hygieny a dalších zásad zdravého životního stylu. Při práci jsou využívány různé výukové programy, které má škola k dispozici. Prostřednictvím školou zvolené komunikační platformy je možné se žáky sdílet obsah obrazovky a předat jim řízení. Školní speciální pedagožka má tímto

způsobem umožněno pracovat se žáky na rozvoji jejich deficitních oblastí. Další možnost, která byla v rámci podpory žákům s PO a jejich rodičům nabídnuta, je využití složky s materiály k rozvoji deficitních oblastí, kterou vytvořily školní speciální pedagožky. Žákům byl do této složky umožněn online přístup.

V případě tří žáků je PSPP realizován v rámci individuálních prezenčních konzultací probíhajících ve škole. Jedná se o dva žáky s těžkým zrakovým postižením a žáka s tělesným postižením. Tato forma byla zvolena z důvodu náročného způsobu práce v PSPP a nemožnosti využití online prostředí. Tito žáci dochází pravidelně jednou týdně do školy na konzultaci, která probíhá v rozsahu dvou vyučovacích hodin. V té době jsou omluveni z účasti na probíhající online výuce.

Prezenční formou jsou rovněž realizovány PSPP pro žáky 1. a 2. ročníků, kteří jsou přítomni ve škole. S přihlédnutím k celkovému počtu těchto žáků (6 žáků v 1. ročníku, 10 žáků ve 2. ročníku) je to z časového hlediska velmi náročné, neboť dle hygienických doporučení se nesmí stýkat žáci mezi třídami, tudíž má mnohdy školní speciální pedagožka v PSPP přítomného pouze jednoho žáka.

Obdobným způsobem jako PSPP je zajišťována ve škole i pedagogická intervence. Ta je vedena prostřednictvím online konzultací pod vedením konkrétního učitele. V případě žáků, kteří se z nějakého důvodu nemohou účastnit synchronní výuky, probíhají konzultace přímo ve škole.

V rámci předcházení školní neúspěšnosti probíhají pod vedením ŠSP pro 2. stupeň online konzultace zaměřené na upevnění a procvičení českého jazyka. Na tyto hodiny se žáci hlásí na základě doporučení vyučujícího češtiny, který nejprve tuto možnost projedná telefonicky se zákonnými zástupci žáka. Ti zasílají svůj souhlas ŠSP prostřednictvím e-mailu.

Zajištění péče o žáky s potřebou podpůrných opatření z důvodu OMJ

Metodička pro práci se žáky s OMJ vysvětluje, že tito žáci tvoří skupinu, se kterou je v průběhu distančního vzdělávání nejnáročnější práce. Musíme si uvědomit, že se jedná o žáky, kteří jsou velmi často v rámci rodinného prostředí odkázáni na komunikaci pouze prostřednictvím mateřského jazyka, tudíž v okamžiku, kdy nemohou chodit do školy, ztrácí kontakt s vyučovacím jazykem.

Při běžné komunikaci v českém jazyce využívají tito žáci zrakovou oporu, kdy mají možnost odezírat ze rtů osoby, která s nimi hovoří, sledují veškeré projevy neverbální komunikace. V průběhu online výuky jsou převážně odkázáni na sluchové vnímání, absence zrakových podnětů způsobuje časté obtíže v pochopení komunikačního záměru komunikátora. Elektronické komunikační platformy nabízejí možnost využití web kamery a přenosu obrazu, avšak primárně jsou zaměřeny na přenos zvuku, tudíž kvalita obrazu není na takové úrovni, aby byla pro žáky dostačující.

Metodička pro práci se žáky s OMJ těmto žákům poskytuje podporu formou online konzultací probíhajících v odpoledních hodinách. Žáky má rozdělené do skupin dle jejich jazykové úrovně. Práce v takto nastavených skupinách je při online výuce efektivnější než rozdělení žáků dle jednotlivých ročníků. Hlavním cílem těchto konzultací je rozvíjení komunikačních dovedností.

V průběhu sledovaného období distanční výuky byli na druhý stupeň školy přijati dva žáci, kteří se přistěhovali z Vietnamu. V rámci maximální podpory bylo u těchto žáků přistoupeno k realizaci individuálních konzultací zaměřených na osvojování si vyučovacího jazyka. Každý z chlapců dochází individuálně třikrát v průběhu týdne do školy na hodiny vedené metodičkou pro práci se žáky s OMJ.

Činnosti vykonávané asistenty pedagoga

Dle vedoucí ŠPP bylo jednou z nejnáročnějších otázek to, jak uchopit činnost asistentů pedagoga v době distančního vzdělávání. Zpočátku to souviselo s tím, jaký způsob distančního vzdělávání bude na škole nastaven. Na to postupně navazovala práce vykonávaná asistentkami pedagoga.

V současné době je situace nastavena tak, že se všechny AP připojují na online hodiny výuky ve třídě, kde působí. V průběhu hodin sledují žáky při práci, spolupracují s nimi přes chat, zpracovávají zápisy a pracovní listy z hodin. Vše následně vkládají na společné úložiště. Každá AP má jedenkrát týdně v odpoledních hodinách online konzultace pro žáky a jejich zákonné zástupce, které jsou v rozsahu 60 minut. Mohou je využívat všichni žáci třídy a jsou určeny k pomoci při vypracování zadané práce. Zde bylo nutné opakovaně AP upozornit na dodržování etického kodexu, nutnost uvědomit si, že nesmí sdělovat žádné osobní informace

o žácích v přítomnosti jiných žáků a zákonných zástupců, nehodnotit práci učitelů ani dalších pedagogických pracovníků.

Důležitou roli sehraávají asistentky pedagoga při spolupráci se žáky, kteří se nemohou připojit na online hodiny nebo nevypracovávají zadanou práci. Těmto žákům AP poskytují prezenční individuální konzultace přímo ve škole, kde zajišťují vypracování některých úkolů, zprostředkování podkladů pro distanční vzdělávání, kontrolu zadané práce a její předání vyučujícímu konkrétního předmětu.

V případě přítomnosti prvních a druhých ročníků ve škole jsou AP nápomocny při vykonávání dohledů v prostorách školy. Vzhledem k přísným doporučeným epidemiologickým opatřením a počtu žáků v těchto ročnících je využití AP tímto způsobem velmi přínosné.

Dalším úkolem AP bylo vytváření didaktických pomůcek a pracovních listů dle pokynů jednotlivých vyučujících a ŠSP.

Činnosti učitelů na pozici dalšího pedagogického pracovníka ve třídě

Podpůrné opatření spočívající v obsazení pozice dalšího pedagogického pracovníka se v průběhu distanční výuky velmi osvědčilo. Zejména na prvním stupni se jeví tento způsob výuky jako velmi efektivní. Vyučující si rozdělili žáky do čtyř menších skupin, každý pedagog pracuje online průběžně se dvěma z nich. V případě některých žáků poskytuje druhý pedagog individuální prezenční konzultace ve škole. To je přínosné především pro žáky prvních ročníků.

I na druhém stupni je práce druhého pedagoga ve třídě pro žáky přínosem. ŠSP pro 2. stupeň vysvětluje, že pokud se toto PO nejevilo příliš efektivní v průběhu prezenční výuky, v době přechodu na distanční vzdělávání je tomu spíše naopak. Další pedagog je jednak přítomen na online výuce svých kolegů, kde sleduje výklad vyučujících, jednak vede své online konzultace pro žáky dané třídy, kdy jim je schopen znovu vysvětlit nepochopené učivo, je jim nápomocen při vypracování zadané práce. Prakticky to probíhá např. tak, že žáci mají ze dvou hodin chemie jednu hodinu online výuku, místo druhé hodiny vyučující zadává práci pro samostudium. Žáci, kteří nejsou schopni z nějakého důvodu práci samostatně zvládnout, se pak mohou přihlásit na konzultaci vypsanou druhým pedagogem. V případě potřeby vede i tento pedagog individuální prezenční konzultace ve škole.

Průběh poradenských služeb poskytovaných ze strany výchovné-kariérové poradkyně

Výchovná - kariérová poradkyně uvádí, že v oblasti poskytování kariérového poradenství je to v průběhu distančního vzdělávání velmi náročné. Neustále se snaží najít možnosti, jak co nejvíce podpořit žáky při volbě jejich další vzdělávací cesty. I nadále probíhá její spolupráce se zástupci středních škol. Žákům a jejich zákonným zástupcům rozesílala v průběhu prvního pololetí školního roku informace ze středních škol, upoutávky na různé náborové akce, odkazy na videa obsahující prezentace jednotlivých škol. Dále jim poskytovala informační materiály k organizaci přijímacího řízení na všech typech škol, vše bylo realizováno prostřednictvím elektronické komunikace a vypsáných online konzultací.

V průběhu září a října organizovala dotazníkové šetření, které probíhalo pod vedením externí psychologky, viz předchozí kapitola. Vzhledem k uzavření škol však nemohly být výsledky žákům sděleny prezenční formou. Tudíž byla využita možnost online konzultací probíhajících prostřednictvím elektronické komunikační platformy. Realizace byla velmi časově náročná, neboť se jednalo o velký počet žáků. Na schůzce byla přítomna vždy výchovná poradkyně společně s psychologkou. Žákům popř. jejich zákonným zástupcům byly sděleny výsledky dotazníku a poskytnuty odpovědi na jejich případné další otázky.

Situace týkající se uzavření škol zkomplikovala práci výchovné - kariérové poradkyni i v oblasti administrativy. V souvislosti s nutností vydání zápisových lístků a přihlášek na SŠ bylo třeba stanovit postup, jak vše bude probíhat. K tomuto účelu byly určeny dva dny, kdy výchovná - kariérová poradkyně s dopomocí dalšího pedagogického pracovníka předávala žákům a jejich zákonným zástupcům všechny potřebné dokumenty v prostorách vrátnice školy. Žáci a jejich rodiče docházeli do školy ve stanovených intervalech tak, aby byla dodržena hygienická opatření. Výchovná poradkyně doplňuje, že dochází k situacím, ve kterých se žáci ještě na „poslední chvíli“ rozhodnou, že změni svou volbu a budou potřebovat nově vyplněné přihlášky. Za běžného chodu školy se nejedná o nic, co by se nedalo rychle vyřídit, avšak v období omezeného provozu škol nebo jejich uzavření je to o něco složitější. Je třeba, aby byl kontaktován kolega, který má za úkol příslušné podklady znovu vytisknout, následně je musí podepsat vedení školy. To bylo logisticky náročné, neboť bylo nutné zajistit přítomnost všech zúčastněných na pracovišti. Výchovná - kariérová poradkyně zvolila postup, při kterém případné žádosti o vystavení nových přihlášek evidovala, a následně byly v průběhu jednoho dne vyřizovány všechny najednou.

Činnosti školního metodika prevence

V období distančního vzdělávání žáků sehrávají i nadále důležitou roli také školní metodičky prevence. Z aktuálních potřeb postupně vyplynulo, jaké činnosti po dobu uzavření či omezení provozu škol tyto poradenské pracovnice vykonávají.

To, že ve funkci školního metodika prevence pro 2. stupeň je pedagožka, která současně vykonává funkci školního speciálního pedagoga, se v současné době projevilo jako velmi přínosné, a to z toho důvodu, neboť je převážně přítomna prezenčně ve škole. Může tak okamžitě reagovat na aktuální problémy. Vzhledem k tomu, že se na ni obracejí vyučující řešící obtíže s jednotlivými žáky, zprostředkovává tyto informace vedení školy a následně komunikuje se zákonnými zástupci žáků.

Uvádí, že nejvíce ji učitelé oslovují z důvodu neúčasti žáků na online výuce a neplnění práce zadávané v rámci distančního vzdělávání. ŠMP tuto skutečnost projedná s vedením školy, navrhuje další postup a v případě, že je vedením schválen, učiní další kroky. Pro tyto situace má škola nastavený poměrně funkční systém spočívající v realizaci individuálních konzultací se žáky. Ty probíhají buď pod vedením vyučujícího, nebo asistenta pedagoga. Vždy záleží na tom, čeho se konzultace týká. Pokud jde o vysvětlení učiva či přezkoušení, musí být vždy přítomen vyučující, v případě předání vypracované práce a zadání dalších podkladů nebo potřeby dopomoci při vypracování zadávané práce postačí konzultace poskytovaná asistentkou pedagoga. Termíny konzultací jsou vždy stanoveny v součinnosti s jednotlivými vyučujícími a ZZ jsou s nimi seznámeni na individuální schůzce s ŠMP. Ta s nimi projedná časové rozvržení konzultací i skutečnost, že pokud se žák nemůže dostavit, musí být ze strany ZZ omluven. Z každé konzultace je pořízen zápis, který všichni zúčastnění podepisují. ZZ dostávají vždy kopii. Pokud ani takto poskytnutá intervenční činnost není účinná, je ze strany školy kontaktován OSPOD.

Mezi další problémy patří verbální útoky mezi spolužáky v rámci sociálních sítí a dalších komunikačních platforem. Jednalo však doposud o ojedinělé případy, které byly řešitelné běžnými pedagogickými postupy.

V návaznosti na skutečnost, že se období distančního vzdělávání neustále prodlužuje, se na ŠMP stále častěji obracejí sami rodiče žáků z důvodu, že si již nevědí se svými dětmi rady. Řada z nich uvádí, že nejsou schopni děti „přinutit“, aby cokoli do školy dělaly, odmítají se přihlašovat na online výuku. K těmto případům bývá přistupováno individuálně, někteří žáci dochází na konzultaci za ŠMP do školy, konzultace bývají jednorázové nebo pravidelné.

Na tomto místě ŠMP uvádí, že velký nedostatek spatřuje v absenci školního psychologa. Tuto skutečnost řeší spoluprací se střediskem výchovné péče, se kterou má, jak již bylo uvedeno výše, velmi dobrou zkušenost. ŠMP vždy rodičům podrobně vysvětlí, co to vlastně středisko výchovné péče je, jak pracuje, jak jim může být nápomocno, a předá kontakty na příslušné pracovníky tohoto střediska.

Za další úskalí považuje ŠMP realizaci preventivních aktivit školy. Do školy sice přichází různé nabídky preventivních programů realizovaných v online prostředí, avšak jak to prakticky uchopit je problematické. ŠMP pro první stupeň tedy alespoň průběžně zasílá rodičům zajímavé odkazy, ať už se jedná o články na internetu nebo videa.

5.6 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

Hlavním cílem diplomové práce bylo objasnit procesy probíhající v efektivně nastaveném školním poradenském pracovišti tak, aby uvedené skutečnosti byly využitelné pro ostatní školy při zkvalitňování poradenských služeb, které prostřednictvím ŠPP poskytují. K dosažení tohoto hlavního cíle byly vytyčeny dílčí cíle. Mezi ty patřilo zjistit, jaké je personální obsazení konkrétního ŠPP, jaká je jeho struktura a koncepce. Dále specifikovat, jaké konkrétní činnosti vykonávají jeho členové v reálné praxi. Popsat podporu poskytovanou pracovníky ŠPP žákům s potřebou podpůrných opatření ve vzdělávání, jejich zákonným zástupcům i pedagogickým pracovníkům. Popsat, jakým způsobem je vedena dokumentace ŠPP, a objasnit, jak jsou poskytovány služby konkrétního ŠPP v průběhu distančního vzdělávání. Ke splnění stanovených cílů vedlo zodpovězení těchto výzkumných otázek:

1. Jaké je personální obsazení konkrétního ŠPP, jeho organizační struktura a jakou má koncepci?

Z výzkumu vyplynulo, že pro efektivní fungování ŠPP je vhodné, aby v něm vedle výchovného poradce a školního metodika prevence působili i další poradenští pracovníci. Důležitou roli sehrává zřízení pozice školního speciálního pedagoga, potřebné by bylo také to, aby ve škole působil školní psycholog. Absenci tohoto odborníka v rámci poradenských služeb poskytovaných školou lze vnímat jako jeden z nedostatků při fungování školního poradenského pracoviště. Na základě výzkumu je patrna skutečnost, že obtíže související s obsazením pozice školního psychologa plynou především z nedostatku těchto odborníků na trhu práce.

Další podmínkou důležitou pro kvalitní práci ŠPP je dobře nastavená organizační struktura. Mělo by být jasně stanoveno, kdo za co odpovídá, jaké jsou jeho kompetence. Také se jeví jako vhodné delegovat odpovědnost na více pracovníků, neboť v případě, že by vše zůstalo pouze v kompetenci vedoucí ŠPP, nebylo by v jejích silách zajistit veškeré procesy probíhající v rámci ŠPP. Na tomto místě je nutné uvést, že musíme vždy přihlídnout k velikosti školy. Situace se bude samozřejmě lišit dle počtu vzdělávaných žáků. Jiné to bude na velkých městských školách, jinak budou fungovat poradenské služby na malé vesnické škole.

Koncepce ŠPP vychází ze školního vzdělávacího programu. V souvislosti s neustále se vyvíjející nutností reagovat na aktuální změny je průběžně upravována. Její podrobné rozpracování je obsaženo v ročním plánu činnosti ŠPP, tímto způsobem tak mohou poradenští pracovníci reagovat na potřeby klientů. Celkově se koncepce ŠPP zaměřuje na rozvoj poradenských služeb, podporu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, žáků z odlišného kulturního prostředí a s odlišnými životními podmínkami, žáků ohrožených školním neúspěchem, žáků nadaných, prevenci výskytu projevů rizikového chování, a prostřednictvím efektivního fungování ŠPP tak přispívá k celkovému pozitivnímu školnímu klimatu.

2. Jaké konkrétní činnosti vykonávají členové ŠPP v reálné praxi?

Členové školního poradenského pracoviště mají značně různorodou pracovní náplň. Vykonávají jednak činnosti, pro které nalezneme oporu v legislativních dokumentech a jsou pro ně závazné, jednak činnosti vyplývající z potřeb konkrétní školy.

Vedení ŠPP je úkolem školní speciální pedagožky, která byla do této funkce jmenována z důvodu dlouholeté praxe v oblasti školního poradenství. Její úloha spočívá především v koordinačních činnostech jednotlivých poradenských pracovníků. Dále zajišťuje podporu žákům se speciálními vzdělávacími potřebami na 1. stupni ZŠ a metodické vedení AP, kteří působí rovněž na 1. stupni.

Z důvodu vysokého počtu žáků s PO bylo nutné posílit ŠPP o školní speciální pedagožku, která má v kompetenci péči o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami na 2. stupni a metodické vedení AP rovněž na 2. stupni ZŠ. Toto rozdělení se jeví jako velmi vhodné, neboť je tak zajištěna komplexní systematická poradenská péče pro všechny žáky.

Péče o žáky s OMJ spadá do kompetence školní speciální pedagožky – metodičky pro práci se žáky s OMJ.

Pracovní náplň výchovné poradkyně je zaměřena pouze na oblast kariérového poradenství. Veškeré činnosti související se zajištěním vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami spadá do činností vykonávaných speciálními pedagožkami.

Činnosti školního metodika prevence byly rozděleny mezi dva pedagogické pracovníky. Veškeré činnosti zajišťuje školní metodička prevence pro 2. stupeň, která současně působí jako ŠSP pro 2. stupeň ZŠ. Ta zabezpečuje koordinaci tvorby dokumentace ŠMP, zodpovídá za její vedení. Poskytuje své poradenské služby žákům 2. stupně, jejich zákonným zástupcům i dalším pedagogickým pracovníkům. Současně spolupracuje s dalšími subjekty, jako je PPP, SVP, OSPOD atd. ŠMP pro první stupeň má za úkol zajišťovat poradenské služby pro žáky 1. stupně, jejich zákonné zástupce a pedagogické pracovníky vyučující na 1. stupni. Mezi její hlavní činnosti patří především koordinace a realizace různých preventivních aktivit v rámci celé školy.

Oblast týkající se nadaných žáků je v kompetenci metodičky pro práci s nadanými žáky. Ta poskytuje metodickou podporu jejich vyučujícím, zajišťuje různé programy a akce pro tyto žáky.

Z důvodu narůstajících nároků na administrativní činnosti ŠPP byla ve škole zřízena na tuto práci samostatná pozice. Administrativní pracovnice odpovídá za vedení dokumentace týkající se žáků s potřebou podpůrných opatření. Je přímo zodpovědná vedoucí ŠPP.

3. Jakou podporu poskytují poradenští pracovníci ŠPP jednotlivým skupinám žáků s potřebou podpůrných opatření ve vzdělávání, jejich zákonným zástupcům i ostatním pedagogickým pracovníkům?

Podporu žákům s potřebou PO ve vzdělávání, jejich zákonným zástupcům i ostatním pedagogickým pracovníkům poskytují především školní speciální pedagožky pro 1. a 2. stupeň a metodička pro práci se žáky s OMJ.

Jedná se o vedení PSPP, zajištění realizace PI, úpravy obsahu vzdělávání – jazyk pro žáky s OMJ. Dalšími jejich úkoly je spolupráce se školskými poradenskými zařízeními při nastavování PO pro tyto žáky. Zodpovídají za pořízení kompenzačních pomůcek. Samozřejmě vykonávají i další aktivity plynoucí z vyhlášky 72/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Na tyto poradenské pracovníky jsou ve škole delegovány činnosti, které v jiných školách spadají do náplně práce výchovných poradců. Výchovná – kariérová poradkyně se těmto žákům věnuje v rámci volby jejich další vzdělávací cesty.

Důležitou úlohu zastávají také asistentky pedagoga působící v jednotlivých třídách. Ty pracují pod metodickým vedením ŠSP.

V ojedinělých případech jsou žáci s SVP podporováni ze strany dalšího pedagogického pracovníka – PO personálního charakteru.

4. Jakým způsobem je vedena dokumentace ŠPP?

Školní poradenské pracoviště má jasně stanovené podmínky pro vedení své dokumentace. Vše je upraveno vnitřním předpisem. Patří sem dokumenty související s fungováním ŠPP a činnostmi jeho jednotlivých poradenských pracovníků školy a dokumentace žáků s PO.

Celkově za veškerou dokumentaci ŠPP ve škole zodpovídá vedoucí školního poradenského pracoviště. Ostatní poradenští pracovníci vedou dokumentaci vyplývající z náplně jejich činností.

Vedením dokumentace týkající se žáků s PO je pověřena administrativní pracovnice ŠPP. Mezi její úkoly patří také výkaznictví vedené v souvislosti se společným vzděláváním.

5. Jakým způsobem jsou poskytovány služby konkrétního ŠPP v průběhu distančního vzdělávání žáků?

Po dobu uzavření či omezení provozu škol z důvodu výskytu onemocnění Covid-19 pokračují i nadále činnosti jednotlivých poradenských pracovníků takovým způsobem, aby docházelo k maximální podpoře všech jejich klientů. Využívány jsou různé formy elektronické komunikace, telefonická komunikace i možnosti individuálních konzultací ve škole.

Nepřetržitě jsou realizovány aktivity stanovené dle plánu práce pro daný školní rok. Obtíže zaznamenaly především školní metodičky prevence při realizaci preventivních programů. Náročná je rovněž práce výchovné - kariérové poradkyně při podpoře vycházejících žáků.

Školní speciální pedagožky jsou pravidelně přítomny ve škole. Mohou tak okamžitě reagovat na aktuálně vzniklé situace.

Odpovědi na výše uvedené výzkumné otázky byly zpracovány na základě případové studie týkající se fungování konkrétního poradenského pracoviště v reálné v praxi. V průběhu výzkumného šetření byly využity různé výzkumné metody. Všechny z nich autorka práce považuje za efektivní. Vytyčené cíle diplomové práce byly naplněny.

Z výzkumu vyplynulo, že pro efektivně fungující školní poradenské pracoviště je důležitá systematická práce všech poradenských pracovníků školy. Je nutné přesné vymezení kompetencí tak, aby každý věděl, co je jeho úkolem, co se od něj očekává. Současně hraje důležitou roli jejich vzájemná spolupráce a jejich spolupráce s dalšími pedagogickými pracovníky školy. Velmi důležitým předpokladem pro funkční školní poradenské pracoviště je podpora ze strany vedení školy.

ZÁVĚR

Dle legislativních úprav, které proběhly v souvislosti se zavedením společného vzdělávání v roce 2016, musí každá škola poskytovat poradenské služby prostřednictvím školního poradenského pracoviště. Jeho základní personální složení tvoří výchovný poradce a školní metodik prevence. Tyto dvě pozice se ve školách objevují již řadu let, avšak v současné době, kdy je jednou ze stěžejních oblastí důraz na rozvoj inkluzivního vzdělávání, je vhodné, aby ve škole působili i další poradenští pracovníci. Řada škol proto usiluje o rozšíření poskytovaných poradenských služeb. Hledají cestu, jakým způsobem co nejlépe nastavit funkční procesy probíhající ve školním poradenském pracovišti tak, aby pracovalo co nejefektivněji. Vzhledem ke skutečnosti, že autorka práce je členkou školního poradenského pracoviště, které dlouhodobě poskytuje své služby v rozšířené formě, zvolila pro zpracování diplomové magisterské práce právě zmiňovanou oblast.

Hlavním cílem práce bylo objasnit procesy probíhající v efektivně nastaveném školním poradenském pracovišti tak, aby uvedené skutečnosti byly využitelné pro ostatní školy při zkvalitňování poradenských služeb, které prostřednictvím ŠPP poskytují. Za účelem dosažení hlavního cíle byly stanoveny jednotlivé dílčí cíle, mezi které patřilo zjistit personální obsazení konkrétního ŠPP, jeho strukturu a koncepci, specifikovat konkrétní činnosti jednotlivých členů ŠPP v reálné praxi, popsat podporu pracovníků ŠPP poskytovanou žákům s PO ve vzdělávání, jejich zákonným zástupcům i pedagogickým pracovníkům. Dále popsat, jakým způsobem je vedena dokumentace ŠPP, a objasnit, jak poskytuje konkrétní ŠPP své služby v průběhu distančního vzdělávání.

Práce je tradičně rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. Teoretická část je tvořena třemi kapitolami. První pojednává o poradenském systému v českém školství, vymezuje jeho historický vývoj, instituce poskytující tyto poradenské služby a legislativní ukotvení této problematiky. Ve druhé kapitole se seznámíme s úlohou školního poradenského pracoviště, se službami, které v této oblasti škola poskytuje, činnostmi jednotlivých poradenských pracovníků. Je zde nastíněn způsob poskytování poradenských služeb v oblasti kariérového poradenství. Samostatná část je věnována dokumentaci vedené školním poradenským pracovištěm. Ve třetí kapitole autorka vysvětluje problematiku inkluzivního vzdělávání. Vedle objasnění základní terminologie a právní úpravy v ČR zde nalezneme i specifikaci vybraných podpůrných opatření.

Praktická část práce je obsahem čtvrté a páté kapitoly. První z nich je zaměřena na vytyčení hlavního cíle výzkumného šetření, vymezení dílčích cílů a stanovení výzkumných otázek, vysvětluje zvolenou metodologii výzkumného šetření, popisuje výzkumný vzorek. Následující kapitolu autorka práce zpracovala jako případovou studii, která se věnuje reálným procesům probíhajícím v konkrétním školním poradenském pracovišti.

Zpracování případové studie vedlo ke splnění výše uvedených dílčích cílů a tím i ke splnění stanoveného hlavního cíle magisterské diplomové práce.

Na základě výzkumného šetření autorka dospěla k závěru, že efektivní fungování školního poradenského pracoviště ovlivňuje řada faktorů. Nezbytným z nich je jasné vymezení kompetencí jednotlivých pracovníků. Každý by měl přesně vědět, jaká je jeho náplň práce, co se od něj očekává. Vedoucí školního poradenského pracoviště by měl mít zkušenosti s vedením lidí a vhodným způsobem umět delegovat jednotlivé činnosti na své spolupracovníky. Je důležité, aby poradenští pracovníci byli flexibilní, měli schopnost okamžitě a pohotově reagovat na momentální situaci, což umožňuje efektivněji zvládnout případné problémy. S tím souvisí i osobnostní nastavení každého z nich. V ideálním případě vykonávají jednotlivé pozice proto, že mají o tuto oblast zájem, ne z důvodu, že jim funkce byla přidělena. Neopomenutelnou úlohu sehrává vedení školy, se kterým jednotliví členové ŠPP spolupracují. Dalším významným faktorem je kooperace všech zúčastněných. Je nutné mít na paměti, že členové školního poradenského pracoviště tvoří „jeden tým“, prostřednictvím kterého lze ovlivnit celkové klima školy. Prostřednictvím poradenských pracovníků školy lze předcházet mnoha obtížím i eliminovat případné negativní dopady již vzniklých problémů. Z výše uvedených důvodů by mělo být v současné době budování školních poradenských pracovišť pro školy prioritou.

POUŽITÁ LITERATURA

BÁRTÍK, Pavel, MIOVSKÝ, Michal, ed. *Primární prevence rizikového chování ve školství: [monografie]*. Praha: Sdružení SCAN, c2010. ISBN 978-80-87258-47-7.

BRAUN, Richard, Dana MARKOVÁ a Jana NOVÁČKOVÁ. *Praktikum školní psychologie*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0176-2.

FRIEDMANN, Zdeněk. *Profesní orientace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich uplatnění na trhu práce: Professional assessment to students with special educational needs and their success at the job market*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5602-2.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HLAĎO, Petr. *Profesní orientace adolescentů: poznatky z teorií a výzkumů*. Brno: Konvoj, 2012. Monografie (Konvoj). ISBN 978-80-7302-164-1.

JEDLIČKA, Richard, Jaroslav KOŤA a Jan SLAVÍK. *Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání*. Praha: Grada, 2018. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0586-1.

JURKOVIČOVÁ, Petra a Vojtech REGEC. *Úvod do speciálněpedagogického poradenství*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3699-9.

KENDÍKOVÁ, Jitka. *Vzdělávání žáka s SVP*. Praha: Raabe, [2016]. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-213-4.

KLÍMOVÁ, Marta. *Teorie a praxe výchovného poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro vysoké školy.

KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4502-2.

KOHOUTEK, Rudolf. *Historie pedagogicko-psychologického poradenství*. Brno: CERM, 1999. ITEM. ISBN 80-7204-115-0.

KREJČOVÁ, Lenka, Zuzana HLADÍKOVÁ, Kamila ŠEMBEROVÁ a Kamila BALHAROVÁ. *Specifické poruchy učení: dyslexie, dysgrafie, dysortografie*. 2., aktualizované vydání. Brno: Edika, 2018. Rádce pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-266-1219-3.

KUCHARSKÁ, Anna a Jana MRÁZKOVÁ, ed. *Metodika práce školního speciálního pedagoga zapojeného ve školním poradenském pracovišti*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2014. ISBN 978-80-7481-035-0.

KUCHARSKÁ, Anna. *Školní speciální pedagog*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0497-8.

LECHTA, Viktor, ed. *Inkluzivní pedagogika*. Přeložil Tereza HUBÁČKOVÁ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1123-5.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Státní orgány sociálně právní ochrany dětí: Dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3336-7.

MERTIN, Václav a Lenka KREJČOVÁ, eds. *Výchovné poradenství*. 3., aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2020. ISBN 978-80-7598-174-5.

MICHALÍK, Jan, Pavlína BASLEROVÁ a Lenka FELCMANOVÁ. *Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního nebo sociálního znevýhodnění: obecná část*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4654-7.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

NOVOSAD, Libor. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním: základy a předpoklady dobré poradenské praxe*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-509-7.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Metodik prevence a jeho role na základní škole*. V Praze: Pasparta, 2019. ISBN 978-80-88290-28-5.

PŘINOSILOVÁ, Dagmar. *Diagnostika ve speciální pedagogice: texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-157-7.

RŮŽIČKA, Michal, Monika SMOLÍKOVÁ, Lucie FLEKAČOVÁ a Pavlína BASLEROVÁ. *Učitel a asistent ve společném vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019. ISBN 978-80-244-5499-3.

ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, Markéta, Klára ŠPAČKOVÁ a Eva NECHLEBOVÁ. *Speciální pedagogika v praxi: komplexní péče o děti se SPUCH*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4369-1.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

TANNENBERGEROVÁ, Monika. *Průvodce školní inkluzí, aneb, Jak vypadá kvalitní základní škola současnosti?*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-008-1.

VALENTA, Milan. *Slovník speciální pedagogiky*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0937-9.

VALENTOVÁ, Lidmila. *Školní poradenství I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-710-6.

ZILCHER, Ladislav a Zdeněk SVOBODA. *Inkluzivní vzdělávání: efektivní vzdělávání všech žáků*. Praha: Grada, 2019. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0789-6.

INTERNETOVÉ ZDROJE

BURDOVÁ, Eva. *Rukověť školního metodika prevence*. Středočeský kraj, 2019, 85 s. ISBN 978-80-88332-00-8. Dostupné z: <https://prevence-info.cz/dobra-praxe/rukovet-skolniho-metodika-prevence>

HUTYROVÁ, Miluše a Veronika RŮŽIČKOVÁ. *Perspektivy společného vzdělávání: V. olomoucké speciálněpedagogické dny* [online]. Olomouc: Vydala Univerzita Palackého v Olomouci, 2018 [cit. 2021-03-27]. ISBN 978-80-244-5430-6. Dostupné z: https://www.vydavatelstviupol.cz/index.php?option=com_virtuemart&view=plugin&name=is_traxx_download&media_id=605500244&dlkey=cF9KMUQxazlwNg==&oid=9617

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019-2027 [online]. [cit. 2020-07-29]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_prevence_2019_27.pdf
Zákony pro lidi:

Národní ústav pro vzdělávání: RAMPS - VIP III - O projektu [online]. [cit. 2019-08-01]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/ramps/o-projektu-ramps>

Zákon č. 561/2004 Sb. [online]. [cit. 2020-10-28]. Dostupné z: zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#cast1

Zákony pro lidi: Nařízení vlády č. 75/2005 Sb. [online]. [cit. 2020-07-21]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-75>

Zákony pro lidi: Vyhláška č. 72/2005 Sb. [online]. [cit. 2019-08-05]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72#p2a>

Zákony pro lidi: Vyhláška č. 72/2005 Sb. [online]. [cit. 2020-07-21]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72>

SEZNAM ZKRATEK

IPPP	Institut pedagogicko-psychologického poradenství
NÚV	Národní ústav pro vzdělávání
SPC	speciálně pedagogické centrum
SVP	středisko výchovné péče
MŠMT ČR	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
DVPP	další vzdělávání pedagogických pracovníků
ŠPZ	školské poradenské zařízení
ŠPP	školní poradenské pracoviště
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
ČR	Česká republika
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
VP	výchovný poradce
Sb.	sbírky
č.	číslo
kol.	kolektiv
atd.	a tak dále
tj.	to je
ŠMP	školní metodik prevence
ŠSP	školní speciální pedagog
např.	například
ŠVP	školní vzdělávací program
apod.	a podobně
s.	strana
tzv.	takzvaně
písm.	písmeno
odst.	odstavec

PO	podpůrná opatření
IVP	individuální vzdělávací plán
AP	asistent pedagoga
SVP	speciální vzdělávací potřeby
OMJ	odlišný mateřský jazyk
PSPP	předmět speciálně-pedagogické péče
PI	pedagogická intervence
PLPP	plán pedagogické podpory
ÚOV	úprava obsahu vzdělávání
DD	dětský domov
LMP	lehké mentální postižení
ZŠ	základní škola
MŠ	mateřská škola
SŠ	střední škola
SOU	střední odborné učiliště
ZZ	zákonný zástupce

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 – Organizační struktura školního poradenského pracoviště

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Mgr. Šárka Grunová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Dita Finková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Školní poradenské pracoviště v inkluzivním vzdělávání
Název v angličtině:	School Counseling Workplace in Inclusive Education
Anotace práce:	<p>Diplomová práce je členěna na část teoretickou a praktickou.</p> <p>Teoretická část pojednává o poradenství v českém školském systému, vymezuje jeho historický vývoj, instituce poskytující poradenské služby ve školství a legislativní ukotvení poskytování těchto služeb. Dále se věnuje úloze školního poradenského pracoviště, popisuje poradenské služby poskytované školou, činnosti jednotlivých poradenských pracovníků, úlohu škol v oblasti kariérového poradenství a současně se zabývá dokumentací vedenou školním poradenským pracovištěm. Její součástí je přiblížení problematiky inkluzivního vzdělávání. Objasňuje základní terminologii i legislativní úpravy inkluzivního vzdělávání v České republice.</p> <p>Praktická část je tvořena dvěma kapitolami. První z nich je zaměřena na vytyčení hlavního cíle výzkumného šetření, stanovení dílčích cílů a výzkumných otázek. Vysvětluje</p>

	<p>zvolenou metodologii výzkumného šetření, popisuje místo výzkumného šetření a výzkumný vzorek. Pátou kapitolu tvoří případová studie instituce, konkrétně se jedná o školní poradenské pracoviště. Zabývá se podrobně jeho jednotlivými pracovníky, činnostmi, které vykonávají, objasňuje a popisuje reálné procesy, které zde probíhají.</p>
<p>Klíčová slova:</p>	<p>Školní poradenské pracoviště, školní poradenství, výchovný poradce, školní speciální pedagog, školní metodik prevence, kariérové poradenství, inkluzivní vzdělávání, případová studie instituce</p>
<p>Anotace v angličtině:</p>	<p>The thesis is divided into the theoretical and practical part.</p> <p>The theoretical part deals with the counseling in the Czech school system, it defines its historical development and institutions providing counseling services in the education and legislative anchoring of the provision of these services. It also deals with the role of the school counseling workplace, it describes the counseling services provided by the school, the activities of individual consultants, the role of schools in the field of career counseling and at the same time it deals with the documentation kept by the school counseling workplace. It includes an approach to the issue of the inclusive education. It clarifies the basic terminology and legislation of the inclusive education in the Czech Republic.</p> <p>The practical part consists of two chapters. The first one is focused on the setting of the main goal of the research survey, the sub-objectives and the research questions. It explains the chosen methodology, it describes the location of the research survey and the research sample. The fifth chapter consists of a case study of an institution, specifically a school counseling workplace. It deals in detail with its individual employees, the</p>

	activities they do, it clarifies and describes the real processes that take place here.
Klíčová slova v angličtině:	School counseling workplace, school counseling, educational consultant, school special pedagogue, school prevention methodolog, career counseling, inclusive education, case study of the institution
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	96 stran
Jazyk práce:	český